

กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง
ศึกษาช่วง พ.ศ. 2535-2540

ร้อยตำรวจโทหญิง คณิงนิจ วีระปูลลิต

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2542

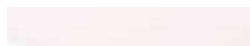
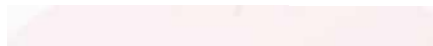
ISBN 974-332-894-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ROYAL THAI ARMY AS A POLITICAL INTEREST GROUP:
A STUDY OF THE PERIOD 1992-1997

POLICE LIEUTENANT KANUNGNIT WEERAPULLE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Government

Department of Government

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-332-894-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์   กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองศึกษาช่วง พ.ศ.2535-2540
โดย   ร้อยตำรวจโทหญิง คณิงนิจ วีระปูลลี
ภาควิชา   การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา กี่ระนันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตนารักษ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร)

คณินิจ วีระปูลดี : กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ศึกษาช่วง พ.ศ.
2535-2540 (ROYAL THAI ARMY AS A POLITICAL INTEREST GROUP: A STUDY
OF THE PERIOD 1992-1997) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, 115 หน้า.
ISBN 974-332-894-7.

วิทยานิพนธ์นี้ ศึกษาบทบาทของกองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ศึกษา
ช่วง พ.ศ. 2535-2540 เนื่องจากการรัฐประหารครั้งล่าสุดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 นำโดย
พลเอก สุนทร คงสมพงษ์ และคณะ เป็นปฏิบัติการที่ขัดต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดช่วงปี พ.ศ.
2535-2540 ระบบการเมืองมีความเปราะบาง คณะทหารถูกท้าทายด้วยวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่
เต็มไปด้วยเงื่อนใยของการปฏิวัติ แต่ก็ไม่ปรากฏการแทรกแซงทางการเมืองโดยการใช้กำลัง หรือเป็นผู้เข้า
ไปใช้อำนาจรัฐเอง

การศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ นักวิชาการและทหารที่มีชั้นยศตั้งแต่พันเอกขึ้นไปจนถึงพลเอก
สรุปผลได้ว่า กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์เชิงสถาบันมีแนวโน้มเข้าใจในระบบการเมืองของโลกยุค
ปัจจุบันที่ยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย การผลักดันทางการเมือง ใช้วิธีการที่สอดคล้องกับ
การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีการยอมรับในอิทธิพลของยุค IT (information technology) แต่ใน
ขณะเดียวกัน ปัจจัยที่อาจส่งผลให้เกิดการแทรกแซงทางการเมืองของทหารยังปรากฏอยู่ในสังคมการเมือง
ไทยและอิทธิพลของยุค IT ก็ไม่ได้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกต่อหน้าที่ในการปกป้องประเทศชาติของเหล่า
ทหาร โดยที่ทหารเป็นผู้ที่มีความเคร่งครัดในระเบียบวินัยสูง บทบาทของผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพล
ในการแสดงบทบาททางการเมืองไปในทิศทางใด

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา คือ การจัดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพลเรือนกับสถาบัน
กองทัพ โดยการสร้างความเป็นทหารอาชีพให้เกิดขึ้น มีอิสระในการพัฒนาตนเองในทางวิชาชีพ เพื่อที่
กองทัพจะได้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพของรัฐ ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพลเรือน และการสร้าง
ความสามารถให้แก่พลเรือน ซึ่งก็คือสังคมประชา พรรคการเมือง รัฐสภา และรัฐบาล ในอันที่จะ
ตรวจสอบควบคุมกิจการทหารได้อย่างมีความเข้าใจและเท่าทัน

ภาควิชา ..... การปกครอง
สาขาวิชา ..... การปกครอง
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต ..... ร.ต.ท.หญิง
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C831596 : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD: ROYAL THAI ARMY/ POLITICAL/ INTEREST GROUP

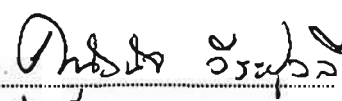
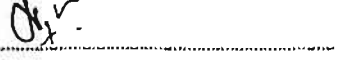
KANUNGNIT WEERAPULLE: ROYAL THAI ARMY AS A POLITICAL INTEREST GROUP: A STUDY OF THE PERIOD 1992-1997 THESIS ADVISOR: ASS0.PROF. PRICHA HONGSKRAILERS, Ph.D. 115 pp. ISBN 974-332-894-7.

This research is aimed at studying the role of Royal Thai Army as a political interest group. The study focuses on the time from B.E.2535 (1992) to B.E.2540 (1997). This is due to the fact that the latest coup d'etat of February B.E.2534 (1991), was not accepted by the Thai people. By contrast, despite the success of seizure of power, the coup group was widely opposed by thousands of Thai people. This is due to the fact that the 1991 coup d'etat led by General Sunthom Kongsompong was made against the "globalization of democracy" – the democracy that has been playing a significant role throughout the world as a result of the fall of communism and socialism led by the former Soviet Union in 1992. Dictatorship has not been accepted widely by most nations of the world, particularly the United States.

As for the method used in the study, it was based on interviewing questionnaires of some selected technocrats and army officers with the ranks of between colonel and general, who were in the "key" positions. The study finds out that the Royal Thai Army as a political interest group had trend to understand the change of the Thai political system in so far as globalization is concerned. The military personnels tended to accept democracy more than it had done in the past. The role of "information technology" in globalization has quality influenced the Thai military personnels to accept the principle of civil supremacy.

This study concludes that there must be a political development plan at national level in prompting the understanding and relationship between civil and military institutions, so as to build up "professional militarism" in the Royal Thai Armed Forces. The military training should also focus on professional training and development, in order to create military professionalism.

ภาควิชา..... การปกครอง
สาขาวิชา..... การปกครอง
ปีการศึกษา..... 2542

ลายมือชื่อนิติ..... ร.ต.ท.หญิง
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ด้วยความกรุณา**เชื้อเพื่อและช่วยเหลือ**เป็นอย่างดียิ่งของ รศ.ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมตลอดทั้ง รศ.ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์ รศ.ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ ผศ.ดร.ไชยันต์ ไชยพร ซึ่งท่านได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจและแก้ไข ให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยมาด้วยดี จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณท่านคณาจารย์ดังกล่าวนามข้างต้นเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

สิ่งสำคัญที่สุดในการวิจัยนี้ คือ **ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์** ซึ่งนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย ผู้ศึกษาได้รับความเมตตาเป็นอย่างสูงจากผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้งที่เปิดเผยนามและผู้ที่ไม่อาจจะเปิดเผยนามจากกองทัพบก **ผู้ศึกษารัฐศึกษาซึ่งในความกรุณาที่ได้รับ** จึงขอขอบพระคุณเป็นกรณีพิเศษมา ณ โอกาสนี้

เหนือกว่าสิ่งอื่นใดทั้งปวง **ผู้ศึกษาขอกราบและน้อมรำลึกถึงพระคุณของผู้ให้กำเนิดทั้งสอง** คือ นายจินดา กุลวณิชย์ บิดา และ นางสุรีย์ กุลวณิชย์ มารดา ผู้เป็นที่รักยิ่ง รวมทั้งครอบครัววีระพลลี ผู้ซึ่งให้การสนับสนุนคอยเป็นกำลังใจและมอบสิ่งดีงามให้แก่ผู้ศึกษาเสมอมา พร้อมทั้งนี้ขอขอบคุณ พี่เบิ้ม แหม่ม โดม ลัคกี้และน้องจิตร ตลอดจนเพื่อน ๆ เจริญอุดม พี่ ๆ และเพื่อน ๆ รุ่น C7 และ C8 พี่ ๆ และเพื่อน ๆ ตำรวจสันติบาล **เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดและเจ้าหน้าที่ประจำภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จสมบูรณ์

ปัจจุณภาพประโยชน์ใด ๆ อันพึงเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอมอบให้แก่แผ่นดินไทยอันเป็นที่รักยิ่งของผู้ศึกษา

ร้อยตำรวจโทหญิง คณิงนิจ วีระพลลี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 สมมติฐาน.....	7
1.4 ข้อยกเว้นและขอบเขตการวิจัย.....	7
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.7 การนำเสนอ.....	10
2 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์.....	14
2.2 หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์.....	20
2.3 ประเภทของกลุ่มผลประโยชน์.....	24
2.4 ความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์.....	25
3 บทบาทของทหารทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2535-2540.....	32
3.1 ทหารกับการเมืองไทย.....	32
3.2 เงื่อนไขของการปฏิวัติรัฐประหาร.....	34
3.3 การยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.).....	35
3.4 ทหารกับพลวัตการเมืองไทย ช่วงปี พ.ศ. 2535.....	36
3.5 การอภิปรายเรื่องทหารในรัฐสภา.....	40
3.6 กองทัพกับรัฐธรรมนูญใหม่.....	41
3.7 กองทัพกับวิกฤติเศรษฐกิจ.....	42
3.8 รัฐมนตรีกลาโหมพลเรือนในระบบการเมืองไทย.....	44

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการศึกษา.....	45
- ตารางคำตอบจากการสัมภาษณ์.....	46
5 การวิเคราะห์หีบห่อสัมภาษณ์.....	78
5.1 ทดสอบสมมติฐานข้อที่หนึ่ง.....	80
5.2 ทดสอบสมมติฐานข้อที่สอง.....	85
5.3 ทดสอบสมมติฐานข้อที่สาม.....	90
6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	99
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	99
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	100
รายการอ้างอิง.....	106
ภาคผนวก.....	111
ประวัติผู้วิจัย.....	115

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม
ให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่
ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่มีพึงเสียดังอันแท้จริง
ของประชาราษฎร

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญและทรงสละพระราชสมบัติ

วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477

ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่ง (developing countries) ที่ประสบปัญหาในด้านพัฒนาการเมือง (political development) คือ ความไม่ประสบผลสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง (political system) จากระบบเดิมไปสู่ระบบใหม่ที่เรียกกันว่า "ประชาธิปไตย" โดยนำประชาธิปไตยแบบ (Model) ของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น อังกฤษ หรือสหรัฐอเมริกา มาเป็นแบบที่คาดหวัง โดยที่พื้นฐานทางการเมืองของประเทศที่พัฒนาแล้ว (developed countries) กับประเทศไทยซึ่งกำลังพัฒนาแตกต่างกันมาก¹ จากการศึกษาของ Johnson² พบว่าประเทศกำลังพัฒนาอย่างน้อย 30 ประเทศที่ถูกกลุ่มทหาร (military group) เข้าคุมอำนาจทางการเมือง

สังคมของประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมาก พัฒนามาจากสังคมศักดินา ซึ่งมีความเป็นมาที่ต่อเนื่องยาวนานก่อนจะมีการสถาปนารูปแบบการปกครองประชาธิปไตยที่เป็นทางการซึ่งหยิบยืมมาจากตะวันตก³

ประวัติศาสตร์อันยาวนานของความเป็นชาติไทย เอกราช อิสรภาพของบ้านเมือง ล้วนนำโดยการกระทำของกษัตริย์ที่เป็นนักรบเคียงคู่กับทหารไทย ไม่ว่าจะเป็นแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผู้ประกาศยกเลิกการยอมเป็นประเทศราชต่อพม่าและกลับเป็นอิสระ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ปฐมบรมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีก็ทรงเป็นนักรบที่เก่งกล้า ทรงเป็นทหารเอกในสมัยพระเจ้าตากสิน Hall⁴ ออกความเห็นไว้ว่า เมื่อถึงปี พ.ศ. 2345 นั้น พระพุทธยอดฟ้าฯ "ได้ทรงทำให้

¹ ปริญญา อุดมทรัพย์, วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของทหารในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

² John J. Johnson, ed., The Role of the Military in Underdeveloped Countries (Princeton: Princeton University Press, 1992).

³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย: การวิเคราะห์บทบาทของทหารในการเมืองไทย, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525), หน้า 12.

⁴ D. G. E. Hall, A History of S.E. Asia, (London 1955), p.146.

สยามแข็งแรงและมีอำนาจมากที่สุดไม่ว่าสมัยใดในประวัติศาสตร์ไทย" ต่อมาในยุคของการรวมชาติตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 - 7 (พ.ศ.2394 - 2475) ช่วงนี้ได้เกิดมีทหารอาชีพขึ้น สถาบันทางทหารเริ่มแยกตัวออกเด่นชัด มีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางของสถาบันพร้อมๆกับการเกิดสถาบัน งานสร้างกองทัพให้ทันสมัยเป็นสิ่งสำคัญในยุคของการรวมชาติ แม้ว่าจะเป็นกองทัพเล็กๆแต่ไทยก็สามารถอาสาไปร่วมรบกับฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้อย่างภาคภูมิใจและผลของวีรกรรมครั้งนั้นก็ได้กลายเป็นข้ออ้างสำคัญในการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศในตอนต้นทศวรรษ เหตุการณ์ดังกล่าวเปรียบเสมือนได้เอกราชคืนมาด้วยการสละชีพเพื่อชาติของเหล่าทหาร ทหารจึงมีความรู้สึกชาตินิยมเกิดขึ้น⁵ ทหารมีส่วนเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมและค่านิยมทางการเมืองเป็นอย่างมาก อีกทั้งทหารก็ยังมีภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นพวกเดียวกับข้าราชการพลเรือนอีกด้วย ในหลายกรณีทหารกับพลเรือนก็เป็นคนในตระกูลเดียวกันด้วยซ้ำ

ในสังคมศักดินาของประเทศไทยนั้นบทบาทและหน้าที่ระหว่างทหารกับพลเรือน ไม่ได้มีการแบ่งแยกให้ชัดเจนแต่ผสมผสานกันไป ทั้งในด้านโครงสร้างขององค์กร (ระบบราชการแผนดั้งเดิมที่ไม่มีการแบ่งแยกโครงสร้าง - หน้าที่ชัดเจน) และในด้านการมอบอำนาจหน้าที่ข้อเท็จจริงข้อนี้มีความสำคัญในการทำความเข้าใจกับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างทหาร - พลเรือน ในสังคมที่กำลังพัฒนาในสมัยปัจจุบัน⁶

เมื่อหน้าที่ทางทหารกับหน้าที่ทางพลเรือนไม่ได้แบ่งแยกให้แน่ชัดแล้ว บทบาททางการเมืองของทหารจึงมีมาอย่างต่อเนื่อง แม้แต่การล้มระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในหลายประเทศ รวมทั้งในประเทศไทย ก็เป็นการกระทำของคณะทหารโดยมีพลเรือนร่วมเป็นตัวประกอบเท่านั้น หลังจากสถาปนาการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้น ทหารจึงมีความรู้สึกว่าคุณมีส่วนในการกำหนดชะตากรรมและทิศทางของชาติ และยิ่งรู้สึกรุนแรงมากขึ้นเมื่อนักการเมืองฝ่าย

⁵ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า จุฬจักรพงษ์, เจ้าชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2536).

⁶ Eisenstadt ได้ชี้ให้เห็นประเด็นนี้ในบทความเรื่อง "Reflections on Patterns of Regimes" ใน Harold Z. Schiffrin (ed.) *Military and State in Modern Asia* Jerusalem : Jerusalem Academic Press, 1976, pp. 2-5.

พลเรือนประสบความสำเร็จลำบากในการแก้ไขปัญหาลำคัญและวิกฤตการณ์ของประเทศ คณะทหารจึงมักจะทำลายอำนาจทางศีลธรรมที่จะปกครองของนักการเมืองฝ่ายพลเรือนเสมอ⁷

ข้อสนับสนุนคือ แนวคิดทางทฤษฎีทางการบริหารใหม่ ที่เห็นว่าการเมืองกับการบริหาร แยกกันไม่ออก แต่รวมกัน(Fusion) ดังนั้นเมื่อนำแนวคิดนี้มาใช้ในรัฐสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ ระหว่างทหารกับรัฐผูกพันกันอย่างแยกไม่ออก โครงสร้างอำนาจทางทหารกับโครงสร้างอำนาจ ทางการเมืองเกี่ยวโยงกันอย่างมาก เนื่องจากนโยบายทางทหาร ยุทธศาสตร์และการต่างประเทศ แยกกันไม่ได้

Huntington ได้กล่าวถึงความเกี่ยวกันระหว่างทหารกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ และแสดงให้เห็นว่า ณ จุดนี้เองที่ทหารมีบทบาททางการเมือง ซึ่งตามความเห็นของ Huntington แล้ว บทบาททางการเมืองของทหารนี้เป็นการเมืองของทหารอาชีพ หรือการเมืองของข้าราชการ⁸

ความสำเร็จของกองทัพที่ได้สร้างสิ่งหนึ่งให้แก่สังคมการเมืองไทย คือ แนวโน้มในการ ใช้อำนาจเผด็จการเพื่อการแก้ปัญหา ในหลายกรณี คนไทยจะต้อนรับทหารให้เข้ามาเถลิงอำนาจ เพื่อแก้สถานการณ์เฉพาะหน้า แม้ในความรู้สึกทั่วไปทหารไม่ค่อยจะมีความชอบธรรม ทหารก็รู้ว่า ว่าอำนาจของตนไม่ถูกต้องตามกฎหมายเพราะถูกคัดค้านทำลายจากคนบางส่วน⁹

การศึกษาบทบาททางการเมืองของทหารได้เคยมีผลงานของนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ หลายท่านทั้งไทยและต่างประเทศ ซึ่งพยายามศึกษาวิเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะ มุ่งให้ความสนใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิวัติรัฐประหารหรือการใช้ความรุนแรงทาง การเมือง แต่ถ้าได้มีการพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว จะพบว่าบทบาทในทางการเมืองของทหารที่มี

⁷ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย: การวิเคราะห์บทบาทของทหาร ในการเมืองไทย หน้า 13.

⁸ Samuel P. Huntington, The Common Defense, (New York: Columbia University Press, 1961), pp.1-25.

⁹ สุทัศน์ น้าพูลสุขสันต์ เก็บความจาก David A. Wilson. "The Military in Thai Politics" ใน John J. Johnson (ed.), The Role of the Military in Underdeveloped Countries (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1962), จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (มกราคม 2518).

ความสำคัญและมีผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมืองและต่อการพัฒนาการเมืองเมืองนั้นมีหลายรูปแบบ¹⁰

นักรัฐศาสตร์ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง และค้นคิดทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นมาอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง กลุ่มเป็นพฤติกรรมส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วย บุคคลผู้ริเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางการเมืองนี้คือ นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน Arther F. Bentley¹¹ ได้ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่มคือมวลชนมนุษย์ที่มารวมกันเพราะมีกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันและปัจเจกชนแต่ละคนจะใช้กลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ กลุ่มทุกกลุ่มจะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กลุ่มผลประโยชน์จึงเป็นของคู่กัน

กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นแหล่งที่รวมบุคคลซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกัน และ/หรือมีแนวความคิดเห็นในการทางการเมืองไปในแนวเดียวกัน¹²

บริบททางการเมืองโลกปัจจุบัน การต่อสู้ระหว่าง "ทุนนิยม กับสังคมนิยม" สงครามเย็นระหว่างสองขั้วมหาอำนาจจะยุติลง ชัยชนะของการต่อสู้ที่ยืดเยื้อมาตลอดดูเหมือนว่าประชาธิปไตยเสรีนิยม (liberal democracy) และทุนนิยมจะมีชัยต่อประเทศสังคมนิยม ดังมีวลีติดปากคนทั่วไปในโลกว่า หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลง และประชาธิปไตยเสรีนิยมได้ชัยชนะ หมายถึงว่า เราได้เดินทางมาถึงจุดหมายปลายทางของประวัติศาสตร์แล้ว (the end of history)¹³

¹⁰ ชัยวัฒน์ สารสมบัติ, ทหารกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง (2500-2526), (วิทยานิพนธ์ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครองบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 2-3.

¹¹ Arther F. Bentley, The Process of Government: A Study of Social Pressure, (Illinois: The Principia Press of Illinois, 1949).

¹² มิศรา สตะเวทิน, การก่อตัวของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองไทย, (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 23.

¹³ Francis Fukuyama: The End of History and The Last Man (The Free Press, New York, 1992).

ความล้มเหลวของสหภาพโซเวียต การพังทลายของกำแพงเบอร์ลิน เป็นสัญลักษณ์แห่งเสรีภาพประชาชนที่มีผลกระทบต่อนานาประเทศ และมีผลเสริมต่อพลังความคิดในเรื่อง globalization และ democratization ไปทั่วโลก¹⁴

Alvin Toffler¹⁵ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ยุคหลังสงครามเย็นที่เรียกกันตามลักษณะของระเบียบระหว่างประเทศนั้น โดยแท้จริงแล้วคือ "ยุคข้อมูลข่าวสาร" (information age) ที่ได้นำเอาเทคโนโลยีชนิดหนึ่งเข้ามาสู่วิถีชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันอย่างมาก ซึ่งก็คือ "เทคโนโลยีสารสนเทศ" หรือ "ไอที" (IT - information technology)

เทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไปแล้ว เทคโนโลยีดังกล่าวยังมีผลโดยตรงต่อการทำให้เกิดสงครามชนิดใหม่ ที่เรียกว่า "สงครามข่าวสาร" (information warfare) สงครามนี้ไม่ได้มีความหมายในเรื่องของการปฏิบัติการจิตวิทยา (psychological operations) เช่นที่กองทัพเคยใช้ปฏิบัติในยุคต่าง ๆ ในอดีต โดยเฉพาะในยุคสงครามเย็นในลักษณะของการทำ "สงครามการเมือง" (political warfare) กับฝ่ายตรงข้าม

กองทัพไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะกองทัพบก (ซึ่งก็ไม่ได้แตกต่างจากกองทัพของประเทศอื่น ๆ) กำลังอยู่ท่ามกลาง "มรสุมแห่งความเปลี่ยนแปลง" พายุของความเปลี่ยนแปลงนี้ได้ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมทางด้านยุทธศาสตร์และความมั่นคงระหว่างประเทศใหม่ ในระดับภายในจะพบว่า เกือบทุกประเทศกำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนของการเดินสู่ "ระยะเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย" (transition democracy) หรือเดินเข้าสู่ "ระยะของการจรรโลงประชาธิปไตย" (democratic consolidation)

¹⁴ ไชยันต์ ไชยพร, เอกสารประกอบการบรรยายทฤษฎีการเมืองภาคที่ 2 (311311) ย้อนอดีต, ภาควิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 28 ตุลาคม 2536.

¹⁵ Alvin Toffler, คลื่นลูกที่สาม, แปลโดย สุกัญญา ตีระวนิช และคนอื่น ๆ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, 2539), อ้างถึงใน สุรชาติ บำรุงสุข, ยกเครื่องเรื่องทหาร: ข้อคิดสำหรับกองทัพไทยในศตวรรษที่ 21 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2540), หน้า 39.

กระบวนการของความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็น "คำตอบเชิงบังคับ" ว่า กองทัพไทยจะดำรงอยู่เช่นที่เป็นมาอย่างไม่เปลี่ยนแปลงคงไม่ได้ การแสวงหาหนทางในการแก้ปัญหากับความเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับภาวะปัจจุบัน

การบริหารกองทัพ (defense management) ซึ่งแต่เดิมมีการจัดบทบาทและการกำหนดภารกิจ (role and mission) ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคสงครามเย็น จึงถูกท้าทายและกองทัพนอกจากจะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกในเรื่องของการยุติของสงครามเย็นเหมือนดังเช่นกองทัพของประเทศอื่น ๆ โดยทั่วไปแล้ว กองทัพไทยยังต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในอันเนื่องมาจากกรณีเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยสูงขึ้น การเมืองมีความโปร่งใส (transparency) มากยิ่งขึ้น การเมืองไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลระบอบโลกใหม่ด้านการค้าโลก กองทัพบกจะใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเหมือนเช่นอดีตอีกไม่ได้ หากแต่ต้องปรับเปลี่ยนนโยบาย อันมีลักษณะประสานประโยชน์กับนโยบายผู้นำทางการเมืองสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในกระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยของไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สหัสวรรษ*ใหม่นั้น มีความสำคัญที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับกองทัพ ตลอดจนทั้งพิจารณาถึงประเด็นและปัญหาในเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ทหาร - พลเรือน เพื่อเป็นเครื่องช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับสังคม ดำเนินไปได้อย่างมีกฎเกณฑ์

วัตถุประสงค์

1.) เพื่อศึกษาให้ทราบว่า กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองนั้น มีบทบาทที่เปลี่ยนไปในลักษณะเป็นการป้องกันผลประโยชน์ของกลุ่มหรือผลประโยชน์นอกเหนือกลุ่ม คือผลประโยชน์ทั่วไปที่เป็นของสาธารณะ

2.) เพื่อศึกษาให้ทราบว่า กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองนั้นมีบทบาทที่เป็นจุดหมายเพื่อการมีอิทธิพลเหนือนโยบายสาธารณะ (public policy)

* เป็นการเริ่มต้นปี ค.ศ. 2000

3.) เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยการเมืองไทย ในมิติของการศึกษาพฤติกรรม การผลักดันทางการเมือง (political pressure)

สมมติฐาน

กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองจะเปลี่ยนสถานะและบทบาทจากกองทัพมาเป็นกลุ่มผลักดันทางการเมือง (political pressure group) ด้วยการบีบบังคับโดยทางการเมืองในรัฐประชาธิปไตย กองทัพบกจะไม่เข้าแทรกแซงกิจการทางการเมืองโดยตรงด้วยการใช้กำลัง และเป็นผู้เข้าไปใช้อำนาจรัฐเสียเอง กองทัพบกจะเหมือนกลุ่มผลประโยชน์ทั่วไป คือ ความเคลื่อนไหวทั้งหลายจะใช้วิธีการแบบที่สอดคล้องกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย การยึดอำนาจทางทหารมีอัตราเสี่ยงสูงในการประสบความสำเร็จเพราะติดขัดด้วยเงื่อนไข

1.) การปฏิวัติจะต้องอาศัยเงินจำนวนสูงเป็นทุนในการปฏิบัติการ แหล่งเงินทุน ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมาได้จาก บรรดานักธุรกิจที่มุ่งหวังความสำเร็จในการปฏิวัติ เป็นฐานปกป้องผลประโยชน์ของตนจำต้องเปลี่ยนไปเพราะกระแสโลกที่บีบบังคับให้ไทยต้องเข้าเป็นสมาชิกองค์การค้าโลก (WTO) และ

2.) ด้วยอิทธิพลของยุคสารสนเทศภายในเวลาอันรวดเร็ว ทั่วโลกจะทราบถึงการยึดอำนาจก่อรัฐประหาร การกระทำใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนจะนำมาซึ่งการต่อต้านคัดค้านคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากประชาคมโลก เช่น ในพม่า กัมพูชา เป็นต้น

ข้อจำกัดและขอบเขตการศึกษา

สาเหตุที่เลือกศึกษากองทัพบก เพราะบทบาทของทหารบกในการเมืองไทยเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการเข้ามาบีบบังคับทางการเมืองด้วยการทำรัฐประหารสูง โดยเฉพาะภายหลังปฏิวัติ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 กองทัพบกเป็นสถาบันเดียวที่ผูกขาดอำนาจการเมืองไว้เป็นส่วนใหญ่

การรัฐประหารครั้งล่าสุด เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 เป็นปฏิบัติการที่ขัดต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ภายหลังจากพังทลายกำแพงเบอร์ลิน การล่มสลายของอาณาจักรโซเวียต นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ดุลยภาพในสังคมโลกแปรเปลี่ยนไป จนต้องมีการจัดระเบียบโลกขึ้นใหม่ พื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของระเบียบใหม่ของโลก คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยและการยอมรับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน กระบวนการ

globalization ได้ผลักดันให้กระแสประชาธิปไตยกลายเป็นกระแสโลก จึงต้องเผชิญปัญหาการไม่ยอมรับของชุมชนระหว่างประเทศ¹⁶

ตลอดช่วงปี พ.ศ. 2535-2540 ระบบการเมืองมีความเปราะบาง คณะทหารถูกท้าทายทางด้านสถานภาพ เกี่ยวกับตำแหน่งและทรัพยากรทางการเมือง งบประมาณถูกตัด โครงการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ถูกระงับ การเมืองในระบบพรรค ซึ่งมีความไร้เสถียรภาพ สภาพแวดล้อมทางการเมืองล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดความปั่นป่วนทวนใจสถาบันทหาร แต่กองทัพก็ยังไม่มีความเคลื่อนไหวในการก่อรัฐประหาร

การศึกษาเชิงมุ่งวิเคราะห์ บทบาททางการเมืองของกองทัพบก ในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ ในช่วงปี พ.ศ. 2535-2540 ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นผู้รู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ โดยกำหนดเป็นผู้ที่รับราชการทหารในกองทัพบก (อาจเป็นทั้งนายทหารประจำการหรือที่เกษียณแล้ว) ระดับชั้นยศตั้งแต่พันเอกขึ้นไป จนถึงพลเอก โดยมีการปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1.) ในส่วนที่เกี่ยวกับทฤษฎีและบทบาท ซึ่งใช้เป็นหลักในการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลสรุปข้อสมมติฐาน ตลอดจนบทสัมภาษณ์ จะทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (documentary research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ความเป็นมาจากเอกสาร บทความที่วิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของกองทัพบกในทางการเมือง ประกาศ คำสั่ง แถลงการณ์ของกองทัพ วารสาร หนังสือพิมพ์ หักรายวันและรายสัปดาห์ ผลงานทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาในแนวทางเดียวกันและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะทำการศึกษาวิจัยแบบ วิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) และการศึกษาในเชิงพฤติกรรม (behavioral approach)

2.) จะทำการสัมภาษณ์บุคคลบางคน (focus interviews) ที่เป็นผู้รู้และมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ โดยกำหนดผู้ให้สัมภาษณ์เป็นทั้งนักวิชาการและนายทหาร ซึ่งในสายทหาร เป็นผู้ที่จบการศึกษาจากสถาบันหลักของกองทัพบก คือ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

¹⁶ รั้งสรรค์ ธนะพรพันธุ์, อนิจลักษณะของสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2538), หน้า 153-154.

และคณะให้สัมภาษณ์โครงการตั้งแต่ต้นจนถึงปลาย โดยแบ่งผู้ที่จะทำการสัมภาษณ์ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นนายทหารที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองในระบบอำนาจนิยม แต่มีแนวคิดเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งเคยเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจรัฐ หลาย ๆ ครั้งในอดีตที่ผ่านมา แม้ว่าคณะให้สัมภาษณ์จะเป็นนายทหารนอกราชการแล้วก็ตาม แต่ยังคงเป็นผู้มีบทบาทในทางการเมือง และยังคงมีความผูกพันกับนายทหารรุ่นเดียวกันหรือรุ่นน้องที่คุมกำลังอยู่ในกองทัพบกปัจจุบัน

กลุ่มที่ 2 เป็นนายทหารที่ยังคงรับราชการอยู่ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ โดยที่สามารถจะนำทัศนคติมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ

กลุ่มที่ 3 สัมภาษณ์คณาจารย์จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ศ. ดร. สุจิต บุญบงการ
2. ศ. ดร. จรุง สุภาพ
3. รศ. ดร. ปรีชา นงษ์ไกรเลิศ
4. รศ. ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว
5. รศ. ดร. อนุสรณ์ ลิ้มมณี

แล้วนำการศึกษาทั้ง 2 ส่วนมาวิเคราะห์เพื่อแสดงรายละเอียดของการมีบทบาทในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัย เป็นตัวอย่างที่อาจใช้ในการอธิบายลักษณะของระบอบและระบบการเมืองไทยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น กับบริบทของพรรคการเมืองไทยที่ไร้เสถียรภาพ ขาดความมั่นคง กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง จะเป็นรากฐานที่สำคัญในการสนับสนุนให้เกิดระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง และมีความรับผิดชอบต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น และสามารถวิเคราะห์ได้ว่าในอนาคตกองทัพบกจะมีแนวโน้มที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันทางการเมือง เช่น ความสัมพันธ์กับรัฐบาล พรรคการเมืองในลักษณะใด กล่าวคือ กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองตกอยู่ใต้อิทธิพลควบคุมของสถาบันทางการเมือง สถาบันทางการเมืองตกอยู่ใต้อิทธิพลควบคุมของกองทัพบก สถาบันทางการเมืองกับกองทัพบกมีการร่วมประสานงานอย่างเท่าเทียม โดยจะเป็นข้อมูลใช้ในการวางแผนพัฒนาการเมืองไทยให้ก้าวหน้าต่อไป

การนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ

เสนอความเป็นมาและสภาพปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษา สมมติฐานในการศึกษา ข้อจำกัดและขอบเขตของการศึกษา วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา และการนำเสนอ เพื่อให้ได้รับทราบถึงจุดมุ่งหมายและกระบวนการศึกษาโดยภาพรวม

บทที่ 2 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

นำเสนอแนวคิดเรื่องทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมือง ลักษณะการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์กับการกำหนดนโยบาย เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีส่วนในการผลักดันและกำหนดนโยบายของรัฐ

บทที่ 3 บทบาทของทหารในทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2535 - 2540

นำเสนอ บทบาทของทหารกับการเมืองไทย เงื่อนไขของการทำปฏิวัติรัฐประหาร การยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ก่อนจะนำเข้าสู่พลวัตของกองทัพและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทหารในช่วงปี พ.ศ. 2535-2540

บทที่ 4 ผลการศึกษา

โดยการคัดลอกประเด็นจากคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นายทหารบกและคณาจารย์แต่ละชื่อรวม 14 ชื่อ นำเสนอในรูปแบบของตาราง โดยที่คำถามแต่ละชื่อเป็นการแสดงทัศนคติต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2535-2540 เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งผลที่ได้รับอาจสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ หรือปฏิเสธทางความคิด อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ในบทต่อไป

บทที่ 5 ว่าด้วยการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์

ในบทนี้ จะทำการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ โดยนำสมมติฐานมาเป็นกรอบในการพิจารณา ซึ่งแยกสาระสำคัญได้ดังนี้

1. กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง มีความเข้าใจในระบบการเมืองของโลกในยุคปัจจุบันที่ยอมรับการปกครองในระบบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด
2. อิทธิพลของยุค IT ทำให้กองทัพบกมีความเห็นว่า การแทรกแซงกิจการทางการเมืองด้วยการใช้กำลัง การยึดอำนาจถูกต้องด้าน คว่าบาตรและไม่เป็นที่ยอมรับของนานาชาติหรือไม่

3. กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง จะเปลี่ยนสถานะและบทบาท จากกองทัพมาเป็นกลุ่มผลักดันทางการเมือง(political pressure group) โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

อธิบายผลสรุป โดยใช้บทที่ 2 , 3, 4 และ 5 เป็นหลัก หลังจากที่ได้ศึกษาได้วิเคราะห์ เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้ว พร้อมทั้งนั้นจะนำเสนอความคิดเห็น วิเคราะห์แนวโน้มและสถานการณ์ทางการเมืองว่าจะมีแนวโน้มไปในทิศทางใด รวมทั้งนำเสนอ ยุทธศาสตร์การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างทหาร - พลเรือนในอนาคต เพื่อเป็นแนวทางในการ เสริมสร้างกระบวนการประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพ

การมีอำนาจนำไปสู่ความฉ้อฉล
มีอำนาจมาก ฉ้อฉลมาก

ลอร์ด แอคตัน
(Lord Acton)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิด

วิทยานิพนธ์นี้ ศึกษากองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ในการศึกษา จึง จำเป็นต้องกำหนดกรอบแนวคิดให้ชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นถึง ภาพของกองทัพบกในมิติที่เป็นกลุ่ม ผลประโยชน์ทางการเมืองกลุ่มหนึ่งเหมือนกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในสังคม

การสร้างประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนานั้น ไม่อาจปฏิเสธบทบาททางการเมืองของกองทัพที่ยังดำรงอยู่อย่างเป็นจริงในลักษณะใดลักษณะหนึ่งได้ โดยเฉพาะกองทัพบก ซึ่งมีบทบาทสูงในการเมืองไทย ทางออกจึงน่าจะอยู่ที่การเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกองทัพบกให้มากขึ้น เพราะการขาดความเข้าใจในเรื่องของกองทัพบกอย่างแท้จริงนั้น ย่อมก่อให้เกิดการปฏิเสธที่จะสร้างระบบประชาธิปไตยที่มีการจัดความสัมพันธ์กับกองทัพบกจนบางครั้งความคิดดังกล่าว นำไปสู่ความเชื่อว่าการดำรงอยู่ของประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องมีการดำรงอยู่ของสถาบันกองทัพ ทั้งที่ความเป็นจริงของประชาธิปไตยสมัยใหม่ ก็คือ การดำรงอยู่ของสถาบันกองทัพที่เข้มแข็ง เพราะไม่มีหลักเกณฑ์ของประชาธิปไตยสมัยใหม่ข้อใดปฏิเสธต่อการมีกองทัพในสังคม

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย แม้ว่าแนวโน้มทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นแนวโน้มที่กองทัพจะถอนตัวออกจากการเมือง หรือลดบทบาททางการเมืองลงต่างจากอดีตที่ผ่านมา แต่แนวโน้มเช่นนี้ ย่อมมิได้หมายความว่า กองทัพจะหมดฐานะของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญไปแต่อย่างใด

กรอบแนวคิดในเรื่องกองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นเรื่องที่ วิทยานิพนธ์นี้มุ่งหาคำตอบถึงบทบาททางการเมืองของกองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่งในประชาสังคม (civil society) และสังคมการเมือง (political society) เพื่อเป็นพื้นฐานในการสนับสนุนและพัฒนา การปกครองในระบอบประชาธิปไตยและเป็นเงื่อนไขพื้นฐาน ทำให้เกิด " การควบคุมทหารโดยพลเรือน " (civilian control of the military) ขึ้นอย่างแท้จริงเป็นจริง อันจะเป็นสิ่งที่นำไปสู่การจัดความสัมพันธ์ พลเรือน-ทหาร ในกรอบของระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้ในอนาคต

ประเด็นนี้เป็นเรื่องสำคัญในกระบวนการสร้างประชาธิปไตย (democratization) ที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เพราะหากขบวนการประชาธิปไตยและพรรคการเมืองที่มีอำนาจในการปกครองขาดความสามารถ หรือละเลยที่จะจัดความสัมพันธ์พลเรือน - ทหาร ให้อยู่ในครรลองของระบอบประชาธิปไตยแล้ว ก็เท่ากับว่าระบบการเมืองนั้น ๆ กำลังสร้างเงื่อนไขให้ระบบอำนาจนิยม (Authoritarianism) กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาได้อีก ทั้งยังอาจจะทำให้โอกาสของการสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย (democratic consolidation) ต้องใช้ระยะเวลานานขึ้นด้วย หรืออาจต้องสะดุดลงด้วยปัญหาวิกฤตการณ์ระหว่างกองทัพกับรัฐบาลพลเรือน¹

ปัญหาประการหนึ่งของขบวนการประชาธิปไตยในหมู่ประเทศกำลังพัฒนา ก็คือทัศนคติที่ปฏิเสธทหาร (anti-military establishment) ความรู้สึกเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องที่น่าใจยาก เพราะในช่วงที่มีการต่อสู้ทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็ในช่วงของการทำให้ระบบการเมืองมีลักษณะ "เปิด" มากขึ้น หรือมีความเป็น "เสรีนิยม" มากขึ้น (liberalization) หรือในช่วงระยะของการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย (democratic transition) หรือในท้ายที่สุดคือในช่วงของการจรรโลงประชาธิปไตย เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้น มีความเข้มแข็งมากขึ้นนั้น ขบวนการนี้มักจะมองเห็นว่า กองทัพซึ่งเคยเป็นเสมือน "กระดูกสันหลัง" ของระบอบอำนาจนิยม คือ ตัวแสดงที่เป็นอุปสรรคโดยตรงของการสร้างประชาธิปไตย ผลทางความคิดที่ โน้มเอียงสุดหัวของทัศนะเช่นนี้ จึงออกมาในลักษณะที่ไม่ยอมรับผิดชอบต่อทหาร หรือมองเห็นแต่เพียงลักษณะด้านลบของทหารในกระบวนการเมือง

ในความเป็นจริงแล้ว ระบบประชาธิปไตยสมัยใหม่ (modern democracy) ไม่ได้ปฏิเสธถึงสถานะการดำรงอยู่ของกองทัพแต่อย่างใด โดยเฉพาะในมุมมองของวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กองทัพคือ "เครื่องมือ" ของรัฐในการดำเนินนโยบายทางการทูต (ไม่ว่ารัฐนั้นจะมีลักษณะเป็นอำนาจนิยมหรือเป็นประชาธิปไตยก็ตาม) ซึ่งไม่ได้หมายความว่า รัฐประชาธิปไตยจะไม่ต้องการมีเครื่องมือดังกล่าว เพราะสมมติฐานประการหนึ่งที่กล่าวว่า รัฐประชาธิปไตยไม่ทำสงครามระหว่างกันนั้น อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่เป็นจริงเลยก็ได้ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

¹ สุรชาติ บำรุงสุข, สังคมต้องรู้เรื่องทหาร : ทำไม - อย่างไร (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วิชาษา, 2540), หน้า 15.

ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมบางประเทศตะวันตกที่ประชาธิปไตยได้ลงรากลึกในสังคมแล้ว ก็มีได้ มีกองทัพที่อ่อนแอแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็กองทัพของสหรัฐอเมริกา แคนาดา หรือกลุ่มประเทศในยุโรป ตะวันตกที่เป็นสมาชิกของเนโต้ (NATO) ก็ตาม ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเหล่านั้น ไม่จำเป็นต้อง มีกองทัพที่อ่อนแอ เพื่อให้ประชาธิปไตยสามารถเกิดและเติบโตอย่างเข้มแข็งได้ ตรงกันข้ามจาก รูปธรรมที่เราพบก็คือประเทศที่มีประชาธิปไตยเข้มแข็งนั้น ก็มีกองทัพเข้มแข็งด้วย²

ทฤษฎี

การศึกษากองทัพในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง ตามกรอบแนวคิดข้างต้นจะ เกี่ยวข้องกับทฤษฎีหลัก ๆ คือ ทฤษฎีว่าด้วยกลุ่มผลประโยชน์ ทฤษฎีพหุนิยม ซึ่งผู้ศึกษา ได้ใช้ ทฤษฎีดังกล่าวเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มเป็นพฤติกรรมส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ผู้ริเริ่มให้ความสนใจ เกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางการเมือง คือ นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันชื่อ Arthur F. Bentley ได้ให้ ความหมายไว้ว่า กลุ่ม คือ มวลชนมนุษย์ที่มาวมกันเพราะมีกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันและ บั้จเจกชนแต่ละคนจะใช้กลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ กลุ่ม ทุกกลุ่มจะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กลุ่มกับผลประโยชน์จึงเป็นของคู่กัน³

เมื่อนักวิชาการให้ความสนใจกับการรวมกลุ่มในทางการเมืองมาก การให้ความหมายและ การเรียกชื่อ จึงมีความแตกต่างกัน บางท่านเรียกว่า กลุ่มอิทธิพล (pressure groups) หรือบางทีก็ เรียกว่า กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups)

² สุรชาติ บำรุงสุข, ทหารกับประชาธิปไตยไทย: จาก 14 ตุลา สู่อัจฉริยะและอนาคต (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ตันตำรับ, 2541), หน้า 255-256.

³ Arthur F. Bentley, The Process of Government : A Study of Social Pressure. (Illinois: The Principia Press of Illinois, 1949).

ทางสังคมศาสตร์ กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวขององค์การที่มีอยู่ในความสัมพันธ์นั้น เพื่อการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของแต่ละบุคคล กลุ่มจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะให้ได้มาซึ่งความต้องการพื้นฐานของปัจเจกชน⁴

Graham Wootton ให้ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์ ไว้ว่า กลุ่มผลประโยชน์ คือ กลุ่มทุกกลุ่มหรือองค์การทุกองค์การที่แสวงหาอิทธิพลเหนือนโยบายสาธารณะ (public policy) ไปตามวิถีทางที่กำหนดและปฏิเสธที่จะรับผิดชอบโดยตรงต่อการปกครองประเทศ การดำเนินการเรียกร้องของกลุ่มก่อให้เกิดการผลักดันต่อผู้ตัดสินใจได้ ทำให้กลุ่มผลประโยชน์บางครั้งก็เป็นกลุ่มอิทธิพล หรือกลุ่มผลักดัน (pressure groups) ได้ด้วย⁵

David B. Truman ได้ให้ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์ว่า หมายถึง กลุ่มที่มีทัศนคติร่วมกัน (shared attitudes) และมีข้อเรียกร้องให้ปรากฏแก่กลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เมื่อใดที่มีการเรียกร้องต่อสถาบันการเมืองไม่ว่าสถาบันใดก็ตาม กลุ่มผลประโยชน์นั้นจะกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง⁶

S.E. Finer อธิบายว่า กลุ่มผลประโยชน์เป็นกลุ่มหรือสมาคมที่ต้องการจะมีอิทธิพลเหนือนโยบายของธรรมชาติให้เป็นไปตามแนวทางของกลุ่มแต่ไม่ต้องการรับผิดชอบโดยตรงในการปกครองประเทศ⁷

---

⁴ Dorwin Cart-Wright and Alwin Zender, (eds.) Group Dynamics (Illinois : Row, Peterson Company, 1953). p.20.

⁵ Graham Wootton, Interest Group (Englewood cliffs, : Prentice-Hall, 1978), pp. 1-2, อ้างถึงใน สุรพล ราชภัณฑารักษ์, พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523), หน้า 226.

⁶ David B. Truman, The Governmental Process: Political Interest and Public Opinion (NY: Alfred Knopf. 1955), p.37.

⁷ S.E. Finer, "Interest Group and The Political Process in Great Britain", in H.M. Ehrmann (ed.), Interest Group on Four Continents (Pittsburgh Press 1958), p.237.

Almond ให้ความหมายกลุ่มผลประโยชน์ว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลที่รวมกันโดยมีความผูกพันหรือผลประโยชน์เป็นปัจจัยเชื่อมโยง และบุคคลเหล่านี้รู้ถึงผลประโยชน์รวมดังกล่าว⁸

Robert E. Doves and John A. Hugher ได้ให้นิยามของกลุ่มผลประโยชน์ไว้ว่าเป็น การรวมตัวของบุคคล ซึ่งมุ่งหมายจะมีอิทธิพลต่อการปกครองในลักษณะที่จะเชื่อมต่อกับผลประโยชน์ของกลุ่ม โดยที่กลุ่มดังกล่าว มิใช่พรรคการเมือง⁹

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า กลุ่มผลประโยชน์ (interest group) ได้แก่ กลุ่มพลเรือนที่มารวมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อนโยบายของสังคม¹⁰

ลิขิต อีรวะดิน กล่าวถึง กลุ่มผลักดันหรือกลุ่มผลประโยชน์ (pressure group or interest group) ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีจุดประสงค์ร่วมกันทำการจัดตั้ง สร้างปฏิสัมพันธ์และมุ่งหาผลตามกระบวนการทางการเมือง¹¹

กลุ่มผลประโยชน์ (interest group) หมายถึง กลุ่มตัวแทนตามสาขาอาชีพ และในสังคม ซึ่งมีจำนวนมาก และตามความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา และเป็นที่ยอมรับว่า คำต่อไปนี้ใช้แทนกันได้ในความหมายที่เป็นกลุ่มที่ต้องการรักษาผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง

Interest Groups	คือ กลุ่มผลประโยชน์
Pressure Groups	คือ กลุ่มผลักดัน-กลุ่มอิทธิพล
Organized Interests	คือ การรวมกลุ่มของผู้มีผลประโยชน์

⁸ Gabriel A. Almond and Bingham G. Powell, Comparative Politics (Boston : Little Brown, 1978), p.170.

⁹ พงศพิศาน ชุมพล ม.ร.ว., ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 115.

¹⁰ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์ (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2532), หน้า 104.

¹¹ ลิขิต อีรวะดิน, วิวัฒนาการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 249-250.

Lobbies คือ กลุ่มแลกเปลี่ยนผลประโยชน์นอกสภา หรือสภาที่ 3 ของสหรัฐอเมริกา

Political Groups คือ กลุ่มการเมือง สโมสรการเมือง

Power Groups คือ กลุ่มพลังต่าง ๆ ขบวนการต่าง ๆ

จุดหมายสำคัญของกลุ่มต่าง ๆ นี้ ก็คือ การป้องกันผลประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งแบ่งแยกตามสาขาของสังคม ผลประโยชน์นั้นอาจหมายถึง ผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่ม หรือผลประโยชน์นอกเหนือกลุ่ม คือ ผลประโยชน์ทั่วไปที่เป็นสาธารณะ รวมถึงจุดหมายสุดท้ายคือ การมีอิทธิพลเหนือนโยบายสาธารณะ¹²

กลุ่มผลประโยชน์ คือ กลุ่มทุกกลุ่มหรือองค์การทุกองค์การที่แสวงหาอิทธิพลเหนือนโยบายสาธารณะ (public policy) ตามวิถีทางที่กำหนด ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิเสธที่จะรับผิดชอบโดยตรงที่จะปกครองประเทศกลุ่มผลิตภัณฑ์ คือ องค์การใด ๆ ที่แสวงหาการมีอิทธิพลเหนือนโยบายของรัฐบาล ซึ่งในขณะที่เดียวกันก็ปฏิเสธที่จะแสดงความจำนงที่จะยอมรับความรับผิดชอบต่อกิจการสาธารณะ

ส่วนคำว่า “กลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มผลิตภัณฑ์” ((pressure groups) นั้นเป็นกลุ่มที่มีเจตนาที่จะแสวงหาอิทธิพลหรือมีอำนาจเหนือบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจ¹³

N.C. Hunt อธิบายว่า กลุ่มอิทธิพลคือ องค์การใดที่แสวงหาอิทธิพลต่ออนนโยบายการเมือง โดยปราศจากความมุ่งหวังที่จะรับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ¹⁴

Maurice Duverger สนับสนุนแนวความคิดของ Hunt ว่า กลุ่มอิทธิพลไม่มีบทบาทโดยตรงในการแสวงหาอำนาจทางการเมือง แม้จะมีอิทธิพลต่อศูนย์อำนาจ แต่ก็อยู่ภายนอกศูนย์อำนาจ พยายามที่จะโน้มน้าวบุคคลที่มีอำนาจ แต่ไม่พยายามเสนอคนของตนขึ้นมาครองอำนาจแทนอย่างเป็นทางการ กลุ่มอิทธิพลไม่ใช่องค์การทางการเมือง กิจกรรมผลิตภัณฑ์ทางการเมืองไม่ใช่กิจกรรมสำคัญที่สุดของกลุ่มอิทธิพล

¹² International Encyclopedia of The Social Sciences (U.S.A. : The Macmillan Company, The Free Press, 1972), p.486.

¹³ สุรพล ราชภัณฑารักษ์, พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์, หน้า 28.

¹⁴ N.C. Hunt, Pressure Groups in The U.S.A. (Quiccidents Vol XII,1956), p.114.

กลุ่มหรือองค์การใด ๆ แม้ว่าจะห่างไกลทางการเมือง แต่ก็สามารถทำตนเป็นกลุ่มอิทธิพลได้ในบางวาระและบางกรณี¹⁵

Francis G. Castle ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่มอิทธิพล คือ กลุ่มที่พยายามก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งโดยการดำเนินการผ่านกิจกรรมทางการเมืองหรือไม่ก็ตาม โดยที่กลุ่มเหล่านี้ก็มีไซพรอคการเมือง Castle ได้จำแนกกลุ่มอิทธิพลออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กลุ่มผลประโยชน์ (interest group) คือ กลุ่มที่ก่อตัวขึ้นมาเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์รวมของกลุ่ม
2. กลุ่มทัศนคติ (attitude group) คือ กลุ่มที่ก่อตัวขึ้นมาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่มีขอบเขตเฉพาะหรือมีคุณค่าเฉพาะ อันเป็นทัศนคติร่วมกันต่อปัญหาให้ปัญหานั้นด้วย¹⁶

สังข์ พัฒโนทัย ให้นิยามกลุ่มอิทธิพลว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลผู้ทรงอิทธิพล ซึ่งมีได้สังกัดพรรคการเมืองใด ๆ และใช้อิทธิพลนั้นดำเนินการโฆษณาชักจูงหรือดำเนินการอย่างอื่น เพื่อให้การเมืองหันเหไปเป็นประโยชน์แก่กลุ่ม¹⁷

แสวง รัตนมงคลมาศ เห็นว่า กลุ่มอิทธิพลจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ¹⁸

1. เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของบุคคลต่าง ๆ โดยสมัครใจ
2. เจตนาของการรวมกลุ่มก็เพื่อที่จะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการปกป้องรักษาผลประโยชน์

ของตน

¹⁵ Maurice Duverger, Party Politics and Pressure Groups, translated by Robert Wagoner, (Sheffield : Nelson's University Paperback, 1972), pp.101-102.

¹⁶ Francis G. Castle, "Pressure Theory and its Problems" in Francis G. Castle, Pressure Group and Political Culture : A Comparative Study (London : RKP, 1967), p.1-3.

¹⁷ สังข์ พัฒโนทัย, ปทานุกรมศัพท์ทางการเมืองอังกฤษ-ไทย (พระนคร : ศูนย์การพิมพ์, 2511), หน้า 752.

¹⁸ แสวง รัตนมงคลมาศ, "กลุ่มอิทธิพล : กำหนดบทบาท ผู้สร้างและทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลง", อ้างถึงใน สัตว์การเมือง, ชัยอนันต์ สมุทวณิชและผู้อื่น (บรรณาธิการ), (พระนคร : โรงพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 213.

3. ต้องการที่จะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการดำเนินการทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ อันจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มตน

กลุ่มอิทธิพล ในหนังสือ International Encyclopedia of the Social Sciences ได้ให้ความหมายว่า คือ การรวมกลุ่มโดยสมัครใจของบุคคลต่าง ๆ เพื่อปกป้อง(defense) ผลประโยชน์ อาจจะเป็นประโยชน์โดยทั่วไป (general) หรือเฉพาะเจาะจง (specific) ของกลุ่ม และภายใต้การเข้าร่วมกันนี้ก็เพื่อจะให้มียุทธอิทธิพล (influence) ต่อนโยบายสาธารณะ (public policy)¹⁹

ดร.สมพงษ์ ชูมาก ได้ขยายความว่า กลุ่มอิทธิพลหมายถึงกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น กลุ่มกรรมกร กลุ่มลูกจ้าง กลุ่มชาวนา กลุ่มข้าราชการ สมาคมและขบวนการต่าง ๆ เช่น สมาคมทหารผ่านศึก สมาคมสตรี รวมทั้งหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน กลุ่มเหล่านี้จะมีบทบาทในการบีบบังคับทางการเมืองต่อฝ่ายปกครองมากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่ลักษณะของกลุ่มและสถานการณ์ของบ้านเมือง²⁰

กลุ่มอิทธิพล หมายถึง กลุ่ม หรือองค์การ หรือสมาคม ที่เกิดขึ้นจากการที่ปัจเจกชนที่มีผลประโยชน์หรือแนวคิดทัศนคติในแนวทางกว้าง ๆ ทางการเมือง หรือเศรษฐกิจ หรือสังคม อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกันมารวมกลุ่มกัน ด้วยความสมัครใจอย่างมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน และต้องการมีอำนาจทางการเมืองโดยทางอ้อม เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มของตน

กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มอิทธิพล มีความคล้ายคลึงกันมาก ต่างกันก็ตรงที่ กลุ่มอิทธิพลนอกจากจะมุ่งถึงผลประโยชน์ บางกลุ่มก็อาจจะเป็นกลุ่มอิทธิพลได้ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า กลุ่มอิทธิพลทุก ๆ กลุ่มจะเป็นกลุ่มผลประโยชน์

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

²⁰ สมพงษ์ ชูมาก, “กลุ่มอิทธิพลคืออะไร”, รัฐศาสตร์นิเทศ, ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2517) : 18.

หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมือง

มนตรี เจนวิทย์การ ได้สรุปหน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองไว้ดังนี้²¹

1. ช่วยให้ข้อเรียกร้องของประชาชน มีน้ำหนักกระตุ้นให้รัฐบาลให้มีความสนใจประชาชนมากขึ้น
2. ทำให้เกิดความเสมอภาคและการผสมผสานข้อเรียกร้องของกลุ่ม
3. ป้อนข้อมูลที่มีค่าต่อการตัดสินใจในปัญหานโยบายที่สำคัญ ๆ
4. ช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการนำเอาข้อเรียกร้องความต้องการของประชาชนไปสู่ผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบาย
5. ทำหน้าที่เป็นองค์กรรวบรวมผลประโยชน์ของประชาชนแทนพรรคและกลไกการเมืองไปพร้อม ๆ กันด้วย
6. สนับสนุนการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติในการร่างกฎหมายและการตรวจสอบการทำงานตลอดจนการใช้อำนาจของรัฐบาล
7. กระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน มิให้ถูกละเมิดและวิตรอนโดยกลุ่มอำนาจทางการเมือง

กลุ่มผลประโยชน์มีบทบาทหน้าที่ที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นในระบบการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ระบบการเมืองมีดุลยภาพ กลุ่มผลประโยชน์จะทำหน้าที่เหล่านั้นได้ดี หากใช่แต่จะขึ้นอยู่กับความเป็นอิสระและความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของกลุ่มผลประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นไม่ยังมีปัจจัยแวดล้อมทางการเมืองที่สำคัญมาช่วยเสริมสร้างและเกื้อหนุนกันด้วย การพิจารณาบทบาททางการเมืองของกลุ่ม อาจจะสามารถทำให้เข้าใจ และมองเห็นบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังได้ดียิ่งขึ้น

---

²¹ มนตรี เจนวิทย์การ, บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อรัฐบาลระบบราชการ ประชาชนและการพัฒนาประเทศ (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 57-58.

ลักษณะการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์มีวิธีการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันแสดงออก ซึ่งการกระทำ บทบาทหน้าที่ของกลุ่มอยู่หลายประการ ที่คุ้นเคยกันมากก็คือวิธีการชกแจงโน้มน้าวหรือที่เรียกว่าการล็อบบี้ (lobby) หมายถึง การใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อพยายามมีอิทธิพลต่อผู้ตัดสินใจนั่นเอง เป็นวิธีการที่ค่อนข้าง จะมีประสิทธิภาพสูง มักจะนิยมใช้กับสมาชิกสภานิติบัญญัติ เพราะสามารถเข้าถึงผู้ตัดสินใจได้มากกว่า ทั้งในทางส่วนตัวและเป็นทางการ นอกจากนี้กลุ่มผลประโยชน์ยังมีกลวิธีการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ของกลุ่มได้ซีกหลายทาง²² เช่น การให้การสนับสนุนผู้เลือกตั้งทั้งในรูปของการเงินและการระดมพลัง กลุ่มสนับสนุน การเข้าไปมีอิทธิพลเหนือผู้วางนโยบาย การประท้วง การก่อการจลาจล เพื่อกดดันต่อ รัฐบาล หรือผู้ตัดสินใจ เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากบทบาทหน้าที่และการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของ กลุ่มผลประโยชน์ จะเห็นได้ว่า หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์มีส่วนในการเรียกร้องความต้องการของ ประชาชนและความต้องการของกลุ่ม

กลุ่มผลประโยชน์กับการกำหนดนโยบาย

การพิจารณาถึง บทบาทและอิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจต้องนำเอากระบวนการ ในการกำหนดนโยบายมาเป็นแนวคิด เนื่องจากกาหนดนโยบายเป็นการกำหนดหลักการแสดงให้เห็นถึงประโยชน์และคุณค่าทางสังคมของการตัดสินใจและการบริหารงานของรัฐบาล²³

Thomas R. Dye กล่าวว่า นโยบายเป็นสิ่งที่รัฐบาลเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ²⁴ เพื่อเป็นแนวทาง สำหรับการปฏิบัติในการจัดสรรคุณค่าต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งการที่จะให้บรรลุถึงสิ่งดังกล่าว ย่อมหมายความว่า รวมถึง การที่มีสถาบันต่าง ๆ เข้ามามีเกี่ยวข้องกับกระบวนการทั้งหลายในการที่จะทำให้นโยบายนั้น มี ลักษณะเป็นสัญลักษณ์ที่ขอปรารถนาในการปฏิบัติงานและการดำรงอยู่ของรัฐบาล

²² มนตรี เจนวิทย์การ, สังคมวิทยาการเมือง : การศึกษารัฐศาสตร์แนวกลุ่ม, หลักและวิธีการ ศึกษารัฐศาสตร์, หน้า 549-550.

²³ กุลธน ธนาพงศ์ธร, นโยบายของรัฐ : อะไร ทำไป และอย่างไร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 19.

²⁴ Thomas R. Dye, Understanding Policy (Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1972), p.1.

การกำหนดนโยบายนั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นเรื่องของการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดกฎเกณฑ์ และการออกกฎ (rule making) หรือกระบวนการนิติบัญญัติ²⁵ กระทำในรูปของสถาบันมากกว่าเป็นเรื่องของส่วนตัว ดังนั้น การกำหนดนโยบาย จึงเป็นกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็น การต่อสู้แข่งขันกันระหว่างสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ามามีและใช้อิทธิพลต่อการกำหนดและตัดสินใจในนโยบาย²⁶

Boyer เสนอว่า กระบวนการกำหนดนโยบายอาจแยกพิจารณาได้ 5 ขั้นตอน²⁷ ดังนี้

1. การริเริ่มเกี่ยวกับนโยบาย (initiating) เป็นขั้นตอนแรกที่บุคคล กลุ่ม หรือสถาบัน จะเข้ามามีบทบาทในการเสนอความคิดที่จะมีนโยบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้ที่มีบทบาทดังกล่าวมักจะได้แก่ รัฐบาล รัฐสภา (และข้าราชการ) และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

2. การยกร่างนโยบายเบื้องต้น (preliminary drafting) เป็นขั้นตอนของการถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นข้อเสนอเบื้องต้น เพื่อกำหนดนโยบายมักออกมาในรูปของการร่างข้อกำหนด หรือกฎข้อบังคับต่าง ๆ

3. ขั้นการให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (public participation) ก่อนกำหนดนโยบายที่ผ่านการยกร่างมาแล้วในขั้นต้น ไปสู่ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย ควรจะต้องมีการนำเอาข้อเสนอจนโยบายไปให้ประชาชนตรวจสอบ เพื่อสร้างความยอมรับในรูปของมติมหาชนเสียก่อน ซึ่งสามารถทำได้ 3 ทาง คือ การขอประชามติ (referendum) การจัดประชุมตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์เพื่อขอความเห็นชอบและคำแนะนำ และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยทั่วไป

4. การยกร่างนโยบายขั้นสุดท้าย (final drafting) เป็นการนำเอาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องที่ประมวลได้จาก 3 ขั้นตอนแรก มาทำการแก้ไขเพิ่มเติม ปรับปรุงร่างนโยบาย เพื่อนำเอาร่างที่ผ่านการปรับปรุงอย่างสมบูรณ์ส่งไปยังองค์กรตัดสินใจ เพื่อประกาศใช้นโยบายต่อไป

²⁵ Gabriel Almond and Bingham G. Powell, Comparative Politics : A Developmental Approach (Boston : Little Brown, 1966), pp.28-42.

²⁶ Thomas R. Dye, *Ibid.*, p.23.

²⁷ William W. Boyer, "Policy Making by Government Agencies", in The National Administrative System, ed. Dean L. Yarwood (NY: John Wiley & son, 1971), p.120. อ้างถึงใน กุลธณ ธนาพงศ์ธร, หลักการกำหนดนโยบายของรัฐ, หน้า 281-284.

5. ขั้นตอนประเมินผลข้อเสนอแนะนโยบาย (reviewing) ในขั้นนี้อาจมีการนำเอาข้อคิดเห็นมาพิจารณา เพื่อปรับปรุงเพิ่มเติม หรือดัดแปลงนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ผู้สนับสนุนนโยบายเพื่อจะนำเอานโยบายนั้นเข้าสู่กระบวนการของการพิจารณาตัดสินใจต่อไป

มนตรี เจนวิทย์การ เห็นว่า กลุ่มผลประโยชน์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องในขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย ดังนี้²⁸

1. ขั้นริเริ่ม เป็นผู้ชี้ให้ผู้วางนโยบายเห็นว่า ประเด็นหรือปัญหาได้มีความสำคัญถึงขั้นที่รัฐบาลจะต้องนำไปตกเถียงพิจารณาแก้ไข เรียกว่า เป็นหน้าที่ในด้านนำเข้า (input function)
2. การนำเข้าระเบียบวาระ โดยมีบทบาทในการป้อนข้อมูลเพื่อช่วยให้การนำเสนอแนะนโยบายเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว และเพื่อส่งผลให้มีการเน้นนำวาระตัดสินใจเชิงของการล๊อบบี้
3. การวางนโยบาย เป็นขั้นตอนที่ผู้วางนโยบายนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการจัดทำเป็นรูปของกฎหมายหรือแผน กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ จึงพยายามที่จะนำเอากลยุทธ์ ตลอดจนวิธีการที่ฝ่ายตนเห็นว่า จะได้ผลมาใช้ในการต่อสู้กัน ซึ่งวิธีการหนึ่งที่มีมักจะใช้กันคือ การล๊อบบี้
4. ขั้นนำไปปฏิบัติ โดยเป็นผู้ให้ความสนับสนุน หรือคัดค้าน รวมทั้งหาจุดเด่นจุดด้อยของนโยบาย เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงต่อไป
5. การประเมินผล คือ การนำข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบมาบอกลับ (feedback) ไปสู่การพิจารณาของผู้วางนโยบาย กลุ่มผลประโยชน์จะทำหน้าที่ในการรองรับความคิดเห็นและสะท้อนปฏิกิริยาของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายไปสู่สถาบันทางการเมืองอื่น ๆ รวมทั้งรัฐบาล เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการนำเอานโยบายไปใช้

²⁸ มนตรี เจนวิทย์การ, สังคมวิทยาการเมือง : การศึกษารัฐศาสตร์แนวกลุ่ม, หลักและวิธีการศึกษารัฐศาสตร์ (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2529), หน้า 552-553.

ประเภทของกลุ่มผลประโยชน์

Almond and Powell ได้จำแนกประเภทของกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน ได้แก่²⁹

1. กลุ่มผลประโยชน์ที่รวมตัวกันเป็นครั้งคราว (anomic interest groups) มีลักษณะของ การจัดองค์กร (organized) ต่ำ บางครั้งเรียกว่าเป็นกลุ่มไร้ทิศทาง³⁰ โดยปกติเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ จึงมีการรวมตัวและสลายตัวกันเร็ว เช่น การชุมนุมเรียกร้อง³¹

2. กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ใช่สมาคมหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีการจัดตั้ง (non-associational interest groups) เกิดจากการที่สมาชิกของกลุ่มมีฐานแห่งความสำนึกร่วมกัน รับสมาชิกเฉพาะที่มีพื้นฐานอย่างเดียวกันหรือคล้ายกัน เช่น เชื้อชาติ ศาสนา อุดมการณ์ เป็นต้น

3. กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสมาคม (associational-interest groups) เป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้ง องค์กรที่ถาวร สามารถทำงานเป็นตัวแทนอย่างชัดเจนของผู้รวมกลุ่ม ภายในองค์กรของกลุ่มจึงมีการ บริหาร ละเอียดการที่ เป็นระบบและมีระเบียบกฎเกณฑ์ มีลักษณะของกลุ่มที่เป็นทางการ

4. กลุ่มผลประโยชน์สถาบัน (institutional interest groups) พบได้ภายในองค์กรที่เป็นทางการ เช่น พรรคการเมือง สถาบันนิติบัญญัติ กองทัพ กลุ่มเหล่านี้อาจแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มเอง หรือ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มอื่นในสังคม ในประเทศกำลังพัฒนากลุ่มผลประโยชน์สถาบัน มักจะเป็นกลุ่มที่มีฐานขององค์กรในระบบรองรับ เนื่องจากกลุ่มอื่น ๆ มีจำนวนน้อย หรือไม่ได้มี ประสิทธิภาพเพียงพอ อีกทั้งกลุ่มดังกล่าวยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปกครอง จึงทำตัวเป็นผู้แทน ผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้โดยชอบธรรมในฐานะเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ³²

ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์ข้างต้น พบว่า กลุ่มผลประโยชน์มีทั้งลักษณะที่เป็นทางการ (formal organization) และไม่เป็นทางการ (informal organization) มีวัตถุประสงค์ปกป้องหรือรักษา ผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญ กลุ่มที่ทำหน้าที่ทำให้ผลประโยชน์ปรากฏชัดและเป็นตัวแทนของคนใน

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 23-24.

³⁰ พงศทิธสถาน ชุมพล ม.ร.ว., ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531). หน้า 90-91.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³² มนตรี เจนวิทย์การ, สังคมวิทยาการเมือง : การศึกษารัฐศาสตร์แนวกลุ่ม, หลักและวิธีการ ศึกษารัฐศาสตร์, หน้า 527.

รูปแบบต่าง ๆ นั้น มีอยู่ทั้งในตัวของระบบการเมืองการบริหารเองและในสังคม กลุ่มเหล่านี้มีหน้าที่เป็นผู้ป้อนข้อเรียกร้องหรือให้การสนับสนุนให้ผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มจึงมีหน้าที่ซึ่งเรียกว่า input functions ของระบบการเมือง

ประสิทธิผลของกลุ่มผลประโยชน์

Almond ระบุว่าปัจจัยอันเป็นเหตุให้เกิดประสิทธิผล (effectiveness) ของกลุ่ม ดังนี้³³

1. ความสามารถที่จะระดม (mobilize) สิ่งสนับสนุน เช่น ทรัพยากร พลังงาน กำลังเงิน สมาชิก ความชำนาญทางการเมือง ความเป็นปึกแผ่นขององค์การ และศักดิ์ศรีที่ปรากฏต่อสาธารณะ หรือต่อนักการเมืองผู้มีอิทธิพล
2. ขึ้นอยู่กับช่วงเวลานั้นว่า ปัญหาใดกำลังเด่นเป็นที่สนใจในเวลานั้น เช่น ปัญหาเรื่องการเรียกร้องเพิ่มค่าจ้างและสวัสดิการของผู้ใช้แรงงาน สภาพแรงงาน ก็จะมีอิทธิพลเด่นมากขึ้น
3. ขึ้นอยู่กับความเป็นอิสระของกลุ่ม ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มอื่น ถ้ากลุ่มขาดความเป็นตัวของตัวเอง จะมีผลร้ายต่อกระบวนการทางการเมือง
4. ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของรัฐบาล เช่น สหรัฐอเมริกา มีการปกครองแบบรัฐรวม (federal state) กลุ่มอิทธิพลจำเป็นต้องแสวงหาอิทธิพลจากผู้มีอำนาจทางการเมืองหลายกลุ่ม ในขณะที่อังกฤษเป็นรัฐเดี่ยว(unitary state) มีกลุ่มอำนาจน้อยกลุ่มกว่า แคบกว่า แต่เข้าถึงได้ยากกว่าสหรัฐอเมริกา

ความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์มีความสำคัญในการถ่ายทอดความต้องการข้อเรียกร้องของประชาชนไปสู่ผู้บริหาร และผู้วางนโยบาย และเป็นกลไกสำคัญทางการเมืองปกครอง และการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม โดยมีหน้าที่ทางการเมืองประมวลเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. กลุ่มผลประโยชน์จะช่วยทำให้เกิดความสมดุลของการเรียกร้องกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น
2. กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นเครื่องมือ ช่วยให้ประชาชนแสดงความต้องการของตนได้ดียิ่งขึ้น และการแสดงความต้องการดังกล่าวของกลุ่มที่มีผลประโยชน์ต่างกันไป จะช่วยป้องกันมิให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งครอบงำกลุ่มอื่น ๆ หรือกระบวนการวางนโยบายแต่เพียงกลุ่มเดียว ผลประโยชน์ของทุกฝ่ายน่าจะได้รับการพิจารณาจากผู้วางนโยบายเสมอหน้ากันมากขึ้น

³³ Gabriel A. Almond , Comparative Politic (Canada : Little Brown, 1974), p.80-81.

3. กลุ่มผลประโยชน์ จะทำหน้าที่ป้องกันข้อมูลซึ่งมีค่าต่อการตัดสินใจในปัญหา หรือนโยบายที่สำคัญ และข้อมูลเหล่านี้ยังจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ประชาชนได้รับรู้ความเคลื่อนไหวของการบริหารบ้านเมืองด้วย

4. สำหรับในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นเครื่องมือทางองค์การที่สำคัญของประชาชน ในการนำความต้องการและข้อเรียกร้องของกลุ่มไปสู่การพิจารณาของผู้วางนโยบาย

5. กลุ่มผลประโยชน์จะทำหน้าที่ป้องกันมิให้รัฐบาลมีอำนาจมากเกินไป

6. กลุ่มผลประโยชน์ที่แข่งขัน จะทำให้สังคมพหุนิยมดำรงอยู่ได้ เป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการปกครอง มิให้ถูกกลืนโดยอำนาจของกลุ่มทางการเมืองที่มาจากรัฐเอง หรือจากระบบเศรษฐกิจและสังคม

7. ในแง่การพัฒนาการเมือง หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์ จะทำให้ประชาชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น ทำให้นำไปสู่การพัฒนาการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทรรคนะของรัฐและสังคมในระบบต่าง ๆ ที่มีต่อกลุ่ม³⁴

กลุ่มในระบบประชาธิปไตยเสรีนิยม เป็นไปในลักษณะที่ยอมรับบทบาทและความสำคัญของกลุ่มในโครงสร้างและกระบวนการเมือง บทบาทของกลุ่มยังเป็นที่ยอมรับอย่างเปิดเผยและถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของระบบการเมือง

กลุ่มในระบบอำนาจนิยม เป็นไปในลักษณะ corporatist ซึ่งกลุ่มผลประโยชน์ถูกรัฐจำกัดเสรีภาพในการจัดตั้ง มีจำนวนจำกัด บังคับไม่ให้กลุ่มต่าง ๆ แข่งขันกัน มีโครงสร้างการควบคุมเป็นลำดับชั้น โดยรัฐบาลให้การรับรองหรือสนับสนุนกลุ่มที่รัฐมีส่วนในการจัดตั้ง ประเทศที่มีระบบ state corporatist รัฐไม่ไว้วางใจสมาคมและกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมและแรงงานขนาดใหญ่ระดับชาติ ซึ่งอาจใช้อิทธิพลไปในทางกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางการเมือง และเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของรัฐ ดังนั้น ทรรคนะของรัฐและสังคมที่มีต่อกลุ่ม จึงมักเป็นไปในรูปการควบคุมและจำกัดบทบาทของกลุ่มและสมาคม

³⁴ มนตรี เจนวิทย์การ, สังคมวิทยาการเมือง : การศึกษารัฐศาสตร์แนวกลุ่ม, หลักและวิธีการศึกษารัฐศาสตร์, หน้า 35.

กลุ่มในระบบเบ็ดเตล็ดการเบ็ดเสร็จนิยม ประเทศเบ็ดเตล็ดการเบ็ดเสร็จมีการก่อตั้งกลุ่มขึ้นมากมาย แต่วัตถุประสงค์ไม่เหมือนกลุ่มที่เกิดขึ้นในประเทศเสรีนิยม รัฐมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของกลุ่ม รัฐจัดตั้งขึ้นหรืออนุญาตให้จัดตั้งขึ้นนั้นทำหน้าที่เป็นเสมือน สายพาน (transmission belts) กล่าวคือ เป็นองค์กรที่จะนำคำสั่งนโยบายของรัฐและพรรคคอมมิวนิสต์ไปแจ้งแก่สมาชิกของกลุ่มทราบ เพื่อปฏิบัติ หลักของการจัดกลุ่ม สมาคม และองค์การที่จัดตั้งขึ้นจะต้องดำเนินงานเพื่อจุดหมายปลายทาง ในการสร้างรัฐและสังคมอุดมคติที่เป็นเป้าหมายของลัทธิ

การที่ประเทศเบ็ดเตล็ดการเบ็ดเสร็จนิยมมีกลุ่มจำนวนมาก ไม่อาจจะตีความว่าประเทศเหล่านี้เป็น รัฐหรือสังคมนิยม เพราะว่ากลุ่มเหล่านี้เกิดขึ้นภายในระบบรัฐไม่ได้เกิดขึ้นนอกระบบ กลุ่มที่เกิดขึ้นนอกระบบส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่ทำงานใต้ดิน ไม่ได้ได้รับการรับรองจากรัฐแต่ประการใด

กลุ่มผลประโยชน์เกิดขึ้นมาเพื่อเป็นตัวเชื่อมช่องว่างระหว่างผู้ตัดสินใจทางการเมืองกับปัจเจกบุคคลในสังคม กลุ่มผลประโยชน์เป็นอิทธิพลนอกรัฐสภา (extraparlimentary influence) ที่เข้าไปมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ บทบาทนี้จำเป็นอยู่แม้ในระบบประชาธิปไตย³⁵

จรรยา สุภาพ ได้กล่าวถึงเรื่องกลุ่มผลประโยชน์กับกระบวนการเมืองว่า กระบวนการทางการเมืองนั้น เป็นผลจากการต่อรองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลประโยชน์ทำให้เกิดพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดผลต่าง ๆ ทางการเมืองที่กระทบกระเทือนต่อสังคมประเทศชาติ ในสังคมสมัยใหม่จึงถือได้ว่า กลุ่มผลประโยชน์มีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการเมืองของประเทศ³⁶

กลุ่มผลประโยชน์มีวิธีการดำเนินการหลายวิธีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม วิธีหนึ่งที่นิยมกันมากในกลุ่มประเทศประชาธิปไตยตะวันตก คือ การล็อบบี้ (lobbying) โดยการส่งตัวแทนหรือยื่น ข้อเสนอไปยังกระทรวง ทบวง กรม หรือรัฐสภา เพื่อให้ตัดสินใจในนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม ซึ่งนักล็อบบี้จะทำหน้าที่ 3 ประการ คือ ถ่ายทอดข้อมูลที่จัดเตรียมมาอย่างดี เป็นตัวแทนและรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม และคอยตรวจดูว่า มีร่างกฎหมายฉบับใดบ้าง ที่จะมีผลทางการเมืองต่อกลุ่ม

³⁵ พงศศิธาน ชุมพล, ม.ร.ว. ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น, หน้า 134.

³⁶ จรรยา สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เบ็ดเตล็ดการ) และหลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2519), หน้า 269.

นอกจากวิธีการล๊อบบี้แล้ว ยังอาจมีวิธีการดำเนินการแบบอื่น ๆ เช่น การให้การสนับสนุนผู้รับสมัครเลือกตั้งบางคนที่มีพรรคคนะไปในทางส่งเสริมผลประโยชน์ของกลุ่ม การหาข้อมูลให้แก่ผู้มีอิทธิพลเพื่อเป็นฐานในการกำหนดนโยบาย การช่วยร่างกฎหมาย การสร้างมติมหาชน การใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็น การเดินขบวน การนัดหยุดงาน หรือแม้แต่การให้สินบน เพื่อรักษาผลประโยชน์ กล่าวโดยสรุปวิธีดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายนั้น เพื่อต้องการสร้างอิทธิพลเหนือนโยบายของรัฐ

การก่อกำเนิดของกลุ่มผลประโยชน์

การเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์นั้น เป็นผลมาจากปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคมของมนุษย์ที่ต้องการหรือที่ประสงค์ที่จะรวมกลุ่ม โดยมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งอาจจะแยกกลุ่มออกได้เป็นกลุ่มดั้งเดิมและกลุ่มสมัยใหม่³⁷ กลุ่มดั้งเดิมกลุ่มนี้รวมกันได้นั้นเนื่องมาจากเหตุผลของความผูกพันทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนประเพณี ความเชื่อถือ ต่าง ๆ กลุ่มสมัยใหม่กลุ่มนี้รวมกันได้นั้นโดยเหตุผลที่ว่า มีผลประโยชน์ร่วมกันในทางเศรษฐกิจเป็นกลุ่มทางการเมือง ซึ่งรวมกันได้นั้นโดยเหตุผลทางการเมือง คือ มีผลประโยชน์ร่วมกันในทางการเมือง

สรุป สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในสังคมแต่ละสังคมเป็นตัวกำหนดสภาพของการเกิดกลุ่มขึ้นมา

กลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมือง

กระมล ทองธรรมชาติ กล่าวถึงพรรคการเมืองว่า เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการระดมคนเข้าสู่ระบบการเมือง และเป็นสถาบันที่จะช่วยให้ระบบการเมืองดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากกว่าปล่อยให้ประชาชน หรือนักการเมืองดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยไม่มีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์การขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวเรียกร้องแสดงความต้องการของตน³⁸

³⁷ แสวง รัตนมงคลมาศ, กลุ่มอิทธิพล, อ้างถึงใน สัตว์การเมือง ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เศรษฐกิจดุริยพิทักษ์และ แสวง รัตนมงคลมาศ บรรณาธิการ (โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 211.

³⁸ กระมล ทองธรรมชาติ, "พรรคการเมือง" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการพัฒนาสถาบันประชาธิปไตย เสนอที่ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1 สิงหาคม 2535. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

พรรคการเมืองมีความหมายในทางวิชาการ 3 ประการคือ

1. หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง คล้ายคลึงกัน หรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองรัฐ กลุ่มบุคคลดังกล่าวอาจใช้วิธีการไม่เหมือนกัน ถ้ายอมรับความหมายนี้ กลุ่มนายทหารที่ชอบทำกาปฏิวัติหรือรัฐประหารก็คือ พรรคการเมืองพรรคหนึ่งเหมือนกับพรรคการเมืองทั่ว ๆ ไปที่ทำการต่อสู้ในการเลือกตั้ง

2. หมายถึง สถาบันของประชาชน ซึ่งรัฐธรรมนูญยอมรับรองฐานะไว้เป็นพิเศษว่า มีอำนาจเหนือสมาชิกสภา เสนอกฎหมายหรือกดดันให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการต่าง ๆ ตามที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการ ถ้าสถาบันของประชาชนดังกล่าวนี้เข้มแข็งมาก ๆ ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่สามารถกดขี่ข่มเหงประชาชนได้เลย แต่กลับถูกประชาชนควบคุมให้ทำงานตามหน้าที่ ดังนั้น ประชาชนควรสนับสนุนพรรคการเมืองให้เต็มที่ เพื่อประโยชน์ของประชาชนเอง

3. หมายถึง องค์การที่จัดการและมีการปกครองบังคับบัญชาเหมือนกับองค์การอื่น ๆ ของรัฐ มีหัวหน้า มีรองหัวหน้า มีเลขาธิการ และมีเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งดำเนินการต่าง ๆ ขององค์การตามอำนาจหน้าที่ตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้

ลิขิต วีรเวดิน กล่าวถึง พรรคการเมืองในแง่โครงสร้างว่า พรรคทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างโครงสร้างส่วนบน (รัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง รัฐสภา รัฐบาลและข้าราชการ) กับโครงสร้างพื้นฐาน (การปกครองท้องถิ่น) ซึ่งจะต้องจัดโครงสร้างในลักษณะที่สามารถแผ่เข้าไปถึงทุกหมู่บ้าน พรรคจะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมในลักษณะต่อไปนี้คือ³⁹

1. ทำหน้าที่ เสนอความเห็น นโยบาย ความต้องการของสาขาพรรคระดับต่าง ๆ เข้าสู่สำนักงานใหญ่ของพรรค
2. ทำหน้าที่ปลุกเร้าความสนใจทางการเมืองในท้องถิ่นต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ
3. ทำหน้าที่กล่อมเกลากการเรียนรู้ทางการเมือง สร้างค่านิยมอุดมการณ์ การปฏิบัติการณ์ในสถาบันพรรค กระบวนการประชุม ถกเถียงปัญหา การตัดสินใจและการสร้างค่านิยม
4. ทำหน้าที่ฝึกทักษะสมาชิกพรรคการเมือง พัฒนาความเป็นผู้นำระดับต่าง ๆ และการจัดสรรและคัดเลือกบุคคล ซึ่งจะมีโอกาสไต่เต้าจากระดับล่างขึ้นมาในระดับสูงขึ้น

³⁹ ลิขิต วีรเวดิน, วิวัฒนาการเมืองการปกครองไทย, หน้า 251-252.

นอกจากนี้ พรรคการเมืองยังมีหน้าที่ในการจัดตั้งรัฐบาลและช่วยทำให้สมาชิกสภา ทั้งที่เป็น และไม่ได้เป็นรัฐมนตรีทำงานประสานกันและสนับสนุนกัน รวมทั้งมีหน้าที่เร่งรัดให้ข้าราชการประจำปฏิบัติ ตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อสนองความต้องการของประชาชนอย่างจริงจัง⁴⁰

จตุฎ สุภาพ กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองไว้ว่า พรรค การเมืองเป็นผลจากการผสมผสานและการร่วมมือของกลุ่มผลประโยชน์ และกล่าวได้ว่า กลุ่มผลประโยชน์ เป็นผู้เริ่มต้นเสนอข้อเรียกร้องและพรรคการเมืองเป็นผู้เปลี่ยนการเรียกร้องให้เป็นผลในทางปฏิบัติ⁴¹

มนตรี เจนวิทย์การ กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมืองอยู่ที่ว่า พรรคการเมืองนั้นเราถือว่าเป็นกลุ่มทางการเมืองโดยตรง สำหรับกลุ่มผลประโยชน์นั้น ถ้าหากมิได้มี กิจกรรมทางการเมืองแล้วไม่ถือว่าเป็นกลุ่มทางการเมือง

โดยสรุป กลุ่มผลประโยชน์แตกต่างจากพรรคการเมืองที่เพียงต้องการมีอิทธิพลเหนือนโยบาย ของรัฐบาล แต่ไม่ต้องการเข้าไปจัดตั้งรัฐบาล โดยทั่วไปกลุ่มจะมีผลประโยชน์ที่เฉพาะเจาะจงเมื่อเปรียบ เทียบกับพรรคการเมืองที่รวบรวมผลประโยชน์ของกลุ่มหลาย ๆ กลุ่มเข้าไป และเขียนออกมาเป็นรูป นโยบายและโครงการ ทั้งกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองเป็นองค์การสำคัญในกระบวนการปกครอง กลุ่มผลประโยชน์คือ การรวมตัวของบุคคลด้วยความสมัครใจ เพื่อดำเนินการแสวงหาและพิทักษ์ ผลประโยชน์ของกลุ่ม มีการแสดงออกอย่างชัดเจน บางครั้งมีความรุนแรง ซึ่งต่างกับกลุ่มอิทธิพล โดยกลุ่มตั้งจุดเน้นนำความรู้สึกของบุคคลอื่นให้กระทำตามความต้องการของตนด้วยความนุ่มนวลกว่า

กลุ่มผลประโยชน์แตกต่างจากพรรคการเมือง คือ พรรคการเมืองมีความสนใจที่จะเข้ามา มี อำนาจการปกครอง และแข่งขันกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งและอำนาจทางการเมือง ส่วนกลุ่ม ผล ประโยชน์เพียงแต่สนใจที่จะมีอิทธิพลโน้มน้าว (influence) ผู้ที่ทำการปกครอง แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามาทำ การปกครอง⁴²

⁴⁰ กระมล ทองธรรมชาติ, "พรรคการเมือง" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการพัฒนาสถาบัน ประชาธิปไตย, หน้า 5.

⁴¹ จตุฎ สุภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ) และหลักวิเคราะห์การ เมืองแผนใหม่, หน้า 273.

⁴² พุทธิสถาน ชุมพล, ม.ร.ว. ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น, หน้า 116.

กลุ่มอิทธิพลมีขนาดจำนวนสมาชิกมากน้อยต่างกัน แต่ขนาดมิได้เป็นเครื่องกำหนดว่า บทบาทของกลุ่มอิทธิพลกลุ่มนั้น ๆ ว่า จะมีมากน้อยเพียงใด หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละกลุ่มในการต่อรองกับองค์การอื่น ๆ ในสังคมนั้น กลุ่มใดที่มีการผูกพันอย่างเหนียวแน่น จะทำให้สมาชิกของกลุ่มมีความจงรักภักดีต่อกลุ่มเป็นอย่างมาก ย่อมมีผลให้กลุ่มอิทธิพลกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพได้ดีกว่า กลุ่มที่มีการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ

กลุ่มอิทธิพลอาจใช้วิธีการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ต้องการ 2 ทางด้วยกัน คือ⁴³

1. ด้วยการบีบบังคับโดยตรงต่อหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ด้วยวิถีทางที่เปิดเผยมือหรือลับ และการใช้การคอร์รัปชัน หรือสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือ
2. ด้วยการบีบบังคับโดยทางอ้อม พยายามสร้างความเชื่อมต่อนักการเมือง เพื่อที่จะทำให้นักการเมืองมีท่าทีส่งผลไปสู่กลุ่มผู้ปกครองประเทศ

กลุ่มอิทธิพลมีลักษณะการรวมกลุ่มที่ใกล้เคียงกับพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก แต่มีความแตกต่างกันตรงที่พรรคการเมืองต้องการที่จะเข้าครอบครองอำนาจทางการเมืองโดยตรง แต่กลุ่มอิทธิพลไม่ได้มีการเมืองเป็นเป้าหมายเบื้องต้น เช่นนั้น

กลุ่มอิทธิพลมิได้มีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองเสมอไป บางกลุ่มก็มิได้เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองเลย แต่บางกลุ่มมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองในบางโอกาส ซึ่งอาจแยกความสัมพันธ์ของกลุ่มอิทธิพลที่มีต่อพรรคการเมืองออกได้เป็น 3 ลักษณะด้วยกัน คือ⁴⁴

1. กลุ่มอิทธิพลอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคการเมือง พรรคการเมืองจะแต่งตั้งบุคคลที่มีชื่อเสียง แต่ไม่มีความสามารถให้เป็นหัวหน้าองค์การหรือกลุ่ม แต่ไม่มีอำนาจ
2. พรรคการเมืองอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มอิทธิพล พรรคการเมือง เป็นเพียงองค์การหนึ่งที่ยอมให้กลุ่มอิทธิพลได้เข้ามาบีบบังคับทางการเมืองด้วย พรรคการเมืองจะต้องระวังในการที่จะให้มีการถ่วงดุลย์แห่งอำนาจกับกลุ่มอิทธิพลด้วย
3. ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันอย่างเสมอภาคระหว่างพรรคการเมืองกับกลุ่มอิทธิพล

⁴³ Maurice Duverger, op. cit., pp.121-125.

⁴⁴ Ibid., pp.117-121.

การไร้อำนาจนำไปสู่ความอัดอั้นตันใจ
ไร้อำนาจมาก อัดอั้นมาก

รัสเซล เบเกอร์
(Russell Baker)

1969

บทที่ 3

บทบาทของทหารทางการเมือง ในช่วง พ.ศ. 2535 - 2540

ทหารกับการเมืองไทย

ทหารได้มีบทบาททางการเมืองไทยมาโดยตลอด นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา โดยเข้าแทรกแซงทางการเมืองในรูปแบบของการปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้ง จนอาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลของไทยถูกเปลี่ยนแปลงโดยการรัฐประหารบ่อยครั้งกว่าการเลือกตั้ง การรัฐประหารหรือยึดอำนาจโดยคณะทหารที่สำเร็จในปี พ.ศ. 2475, 2476, 2490, 2494, 2500, 2501, 2514, 2519, 2521 และ 2535 ส่วนที่ไม่สำเร็จมีอีกจำนวนมาก ในจำนวนการรัฐประหารที่สำเร็จนั้น มีที่เป็นการทำรัฐประหารตัวเองเพื่อเป็นการเสริมอำนาจตัวเองให้มั่นคงอีก 3 ครั้ง คือ รัฐประหารในปี พ.ศ. 2494 โดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2501 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และในปี พ.ศ. 2514 โดยจอมพล ถนอม กิตติขจร และมี 2 ครั้งที่เป็นการรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนที่ฝ่ายทหารเองเป็นผู้จัดตั้งขึ้น คือในปี พ.ศ. 2476 โค่นล้มรัฐบาลของ พระยามโนปกรณนิติธาดา และในปี พ.ศ. 2521 โค่นล้มรัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร

การทำรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลของคณะทหารที่กล่าวมาข้างต้นนั้นมีปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ แรงกระตุ้นที่ทหารเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองคือ ผลประโยชน์ของกลุ่มทหาร (corporate interest) กลุ่มของทหารเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญและมีความเข้มแข็งในประเทศที่พัฒนาแล้ว การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของทหารนั้นจะเป็นการยุ่งเพื่อต่อสู้กับผลประโยชน์ของตนตามครรลองที่ยอมรับในระบบการเมืองนั้น โดยจะออกมาในรูปของการวิ่งเต้นกับสมาชิกรัฐสภา สำหรับการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหารอาจเป็นวิธีการหนึ่งในการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มทหารก็ได้ ซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มทหารในที่นี้มีความหมายกว้าง ครอบคลุมถึงความเป็นอิสระของกองทัพ ซึ่งหมายถึงความสามารถของกองทัพในการดำเนินงานของตัวเองโดยปราศจากการยุ่งเกี่ยวแทรกแซงหรือครอบงำจากภายนอก เช่น การแต่งตั้งโยกย้ายตำแหน่งต่าง ๆ ในกองทัพ นโยบายเสริมสร้างความมั่นคง รวมตลอดถึงผลประโยชน์อื่น ๆ ของกองทัพ เช่น การถูกตัดงบประมาณ การถูกลดบทบาท และการถูกลดเกียรติและศักดิ์ศรี

ดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มทหารเป็นแรงผลักดันที่สำคัญไม่น้อยและที่สำคัญก็คือ ผลประโยชน์ของกลุ่มทหารมักจะเชื่อมโยงได้ง่ายกับผลประโยชน์ของชาติ เช่น ความมั่นคงของชาติเอกราชและอธิปไตยของประเทศ เมื่อบทบาทหรืองบประมาณทางการทหารถูกตัดลง ฝ่ายทหารอ้างได้ว่ามีผลให้กองทัพอ่อนแอและทำให้ความมั่นคงของชาติลดน้อยลงด้วย ความมั่นคงของชาติก็คือความมั่นคงของทหารนั่นเอง ดังนั้น จึงทำให้ทหารอ้างได้อย่างเต็มที่ว่าในการเข้าแทรกแซงทางการเมืองนั้นกระทำเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในสภาพแวดล้อมที่ทหารจะเข้าแทรกแซงทางการเมืองได้คือในสภาพของบ้านเมืองที่เกิดความวุ่นวาย เศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ จึงได้เข้าทำรัฐประหาร และนอกจากนี้ยังเกิดจากความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำทางการเมืองด้วยกันเอง

ปัจจัยที่เสริมสร้างอำนาจทางการเมืองให้แก่ทหาร

ในทางทฤษฎีเชื่อว่าปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดอำนาจทางการเมืองได้แก่ ทรัพยากรทางการเมือง (political resources) ที่ผู้มีอำนาจถือครองอยู่ อำนาจทางการเมืองจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่ครอบครองอยู่ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง บุคลิกภาพ อาวุธและกำลังทหาร เกียรติภูมิ ศักดิ์ศรี เหล่านี้เป็นต้น สำหรับทหารแล้วทรัพยากรที่มีอยู่คือ

1. สถานภาพของกลุ่มทหารในสังคม อาชีพทหารได้รับการยกย่องนับถือในสังคมว่า มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ผู้นำทหารเป็นผู้ที่สังคมและประชาชนยอมรับว่ามีเกียรติสูง

2. อาชีพและการจัดองค์กรของทหารที่ได้รับการพัฒนามากกว่าองค์กรอื่นในสมัยก่อน ๆ จึงมีผลทำให้กลุ่มทหารมีความเด่น ความสำคัญ และมีประสิทธิภาพก่อนกลุ่มอื่น

3. การจัดองค์กรของทหารเป็นไปอย่างมีระเบียบวินัย มีการแบ่งงานภาระกิจที่ชัดเจน ทำให้การควบคุมกำลังพลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการปรับปรุงองค์การอยู่เป็นประจำ เพื่อสามารถเผชิญกับ ภารกิจที่เพิ่มพูนขึ้น

4. การครอบครองและควบคุมสื่อมวลชน ซึ่งเป็นทรัพยากรทางการเมืองที่สำคัญอันหนึ่ง ทหารมีขบวนการวิทยุและโทรทัศน์ครอบคลุมทั่วประเทศ สามารถใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองได้เป็นอย่างดี ในการทำรัฐประหารทุกครั้งฝ่ายทหารต้องคุมสถานีวิทยุและโทรทัศน์ให้ได้ ความล้มเหลวในเรื่องนี้มีผลทำให้การยึดอำนาจล้มเหลวลงไปด้วย

5. ความรำรวยเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันให้ทหาร โดยเฉพาะผู้นำทหารระดับสูงทำการรัฐประหาร ทั้งนี้เพื่อปกป้องหรือรักษาผลประโยชน์ของตนที่ได้ทำไว้กับพวกนักธุรกิจ

สิ่งที่กระตุ้นให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง นอกจากจะมีความประสงค์ในเรื่องของความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศแล้ว ผลประโยชน์ของกลุ่มทหารเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง เช่นการละเมิดความเป็นอิสระของทหาร การตัดงบประมาณ การเสริมสร้างหน่วยกำลังอื่นแข่งกับทหาร อันเป็นผลกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของทหาร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ส่งผลต่อการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหารได้ทั้งสิ้น

เงื่อนไขของการปฏิวัติรัฐประหาร

ในความเห็นของ น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเงื่อนไขการปฏิวัติไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

1. เกิดความขัดแย้งกันขึ้นระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายพลเรือนกับกลุ่มทหารในเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่ม เช่น รัฐบาลพลเรือนยุ่งเกี่ยวมากเกินไปในกิจการของฝ่ายทหาร สถาผู้แทนราษฎรคอยจับผิดทหาร หรือตัดงบประมาณของทหาร

2. รัฐบาลพลเรือนหรือนักการเมืองเองพยายามที่จะกดทหารลงไปอยู่ในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะที่ฝ่ายทหารเองไม่ยอมรับอำนาจทางการเมืองของฝ่ายพลเรือนด้วยเหตุผลบางประการ เช่น ตัวบุคคล องค์ประกอบของฝ่ายบริหาร การบริหารงานของรัฐบาลที่หวังรักษาผลประโยชน์ของพวกเขาตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ หรือกระทำการทุจริตคอร์รัปชัน

3. ความพยายามของฝ่ายการเมือง ที่เข้าไปแบ่งกลุ่มและแยกทหารออกเป็นพวก ด้วยวิธีการหลายอย่าง เช่น แอบสนับสนุนลับ ๆ ต่อนายทหารบางคน เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาจากการประกอบธุรกิจหรือสนับสนุนด้านการเงิน ทำให้ทหารแตกกันเป็นกลุ่มสมเจตนามร์มย์ของฝ่ายการเมือง เป็นการแยกดูแลแห่งอำนาจของทหารในกองทัพที่ทำให้ฝ่ายการเมืองคิดว่า ฝ่ายทหารคงไม่สามารถจะทำการปฏิวัติรัฐประหารได้ การคิดอย่างนี้กลับทำให้ฝ่ายทหารที่มีอาวุธอยู่ในมือเผชิญหน้ากันเอง และขัดแย้งกันเองมากขึ้น จนถึงขั้นแตกหักกับกันเอง และฝ่ายการเมือง หรือรัฐบาลพลเรือนนั่นเองที่ได้รับความกระทบกระเทือนมากที่สุดในตอนสุดท้าย

4. ความขัดแย้งกันเองระหว่างผู้นำทางทหาร ไม่ว่าจะเกิดจากความทะเลาะถยานส่วนตัว ความชื่นชมส่วนตัว หรือขัดแย้งกันด้วยผลประโยชน์บางอย่างของกลุ่มของตน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ตำแหน่งหน้าที่สำคัญ ๆ ในกองทัพที่มักจะโยกย้ายคนของตนไปดำรงตำแหน่ง และโยกย้ายคนที่ไม่ใช่กลุ่ม หรือพวกตนไปอยู่ในตำแหน่งอื่นที่ไม่สำคัญ

5. เกียรติภูมิและบทบาทของทหารถูกละเมิดหรือไม่ก็ตกต่ำ เนื่องมาจากการลบลู่ ดูถูก หยามเกียรติ ถูกกล่าวหาเรื่องความเป็นเผด็จการ

สาเหตุสำคัญใหญ่ ๆ ทั้ง 5 ประการดังกล่าวมานี้ เป็นที่มาสำคัญของการใช้กำลังทางทหาร เข้ายึดอำนาจหรือมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเมืองไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา

แต่อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขทั้งหมดนี้ก็ไม่ใช่ว่าจะต้องมีการปฏิบัติเสมอไป เพราะใช้ระบอบ ประชาธิปไตยแก้ไขได้ ขอเพียงให้ประชาชนได้มีความอดทนต่อระบบการเมืองเท่านั้น ดังนั้น เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด คือ ประชาชน ถ้าประชาชนปฏิเสธระบบไหน ระบบนั้นก็ไม่สามารถต้านพลังมวลชนได้

การยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.)

รัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เผชิญปัญหาหลายอย่างหลายประการ ประการที่ สำคัญที่สุดคือ

ประการแรก ความซื่อสัตย์สุจริต นั้น รัฐบาลภายใต้การนำของพรรคชาติไทย โดย พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ตกเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์โจมตีอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นกระแสความ รู้สึกไม่พึงพอใจต่อรัฐบาลที่ปล่อยให้มีการทุจริตคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง ระบบรัฐสภาไม่อาจทำหน้าที่ กำกับตรวจสอบและถ่วงดุลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้นำรัฐบาลในขณะนั้นอ้างว่า “ไม่มี ไบเบิลจ” ท่ามกลางความซื่อซาวในโครงการขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นครอนเมืองโทลล์เวย์ โครงการ ไฮปเวย์ล์ หรือ โครงการขยายโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมาย

ประการที่สอง คือ ข้าราชการประจำ รัฐบาลโดยนักการเมืองถูกกล่าวหาว่า รั้งแก่ข้าราชการ ประจำ ไม่ว่าจะเป็นครณีเฝ้อปยศ การซื้อขายตำแหน่งในกรมตำรวจ(ในขณะนั้น) อย่างมโหฬาร การสลับ สับเปลี่ยนตัวปลัดกระทรวงมหาดไทย ฯลฯ

และประการสุดท้าย ก็คือ การมีปัญหากับกองทัพ เรื่อง การเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมของ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก (ในขณะนั้น) ท่ามกลางความพยายามจัดระเบียบใหม่ในกองทัพ

ทั้งสามประการ ล้วนเป็นเงื่อนไขก่อให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร โดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติขึ้นทั้งสิ้น โดยก่อนหน้านั้นกองทัพได้โหมออกข่าวพากษวิจารย์รัฐบาลผ่านสื่อ วิทยุทหาร และรายการสยามนุสดีด้วย ภายหลังเหตุการณ์ครั้งนั้น พล.อ.อ.เกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ รองประธานคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติก็ยอมรับมูลเหตุของการรัฐประหาร เนื่องจากเพราะกองทัพไม่ไว้วางใจรัฐบาล เกิดความหวาดระแวงว่าจะมีการปลดผู้บัญชาการเหล่าทัพบางคน จนทำให้เข้าไปสู่การล้มล้างรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยในที่สุด

ทหารกับพลวัตการเมืองไทยช่วงปี พ.ศ. 2535

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ระยะเปลี่ยนผ่านทางการเมือง (political transition) ของไทย เกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้ง และไม่มีความต่อเนื่อง ความล้มเหลวที่เกิดขึ้นเนื่องจากการรัฐประหาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กองทัพยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากในการเมืองไทย

นับตั้งแต่การทำรัฐประหารของ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ในการนำพาระบบการเมืองไทย กลับสู่การเลือกตั้งหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 อันเป็นรากฐานของการจัดตั้งรัฐบาลแบบคนกลางของ นายกรัฐมนตรีพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ในระยะเวลาต่อมา และได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2531 และตามมาด้วยการจัดตั้งรัฐบาลที่มีนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกหลังจากเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2519 เรื่อยมาจนถึง รัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งเต็มคณะชุดแรกหลังจากยุครัฐบาลคนกลางนั้น มีลักษณะเป็นรัฐบาลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มนายทุนหรือกลุ่มผู้ประกอบการทางธุรกิจอย่างเห็นได้ชัด

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก ประกอบกับการลดบทบาทและอำนาจทางทหารในการเมืองไทย น่าจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่า รัฐประหารจะกลายเป็นทั้งสิ่งแปลกปลอมและความล้มเหลวของการเมืองไทย ดูเหมือนทุกฝ่ายจะประเมินคล้าย ๆ กันว่า ระบบการเมืองของไทยเดินทางไกลเกินกว่าที่

จะเกิดการยึดอำนาจขึ้นอีก แล้วในที่สุดการยึดอำนาจก็เกิดขึ้นอีกในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวทำกาการบริหารประเทศ แต่ก็มีใช้รัฐบาลทหารเต็มรูปแบบเก่า นายกรัฐมนตรีเป็นอดีตข้าราชการ พลเรือนและเป็นนักการทูต คือ นายอานันท์ ปันยารชุน เข้ารับหน้าที่แทนรัฐบาลทหารนั้น ไม่เพียงแต่จะสะท้อนให้เห็นว่า คณะทหารยอมรับต่อข้อจำกัดไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการแสวงหาการยอมรับจากต่างประเทศ ความสามารถในการบริหารประเทศ ในภาวะที่ระบบการเมือง-เศรษฐกิจ มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และที่สำคัญคือ ทหารดูจะยอมรับมากขึ้นว่าโอกาสที่จะนำพาประเทศกลับเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยมนั้น **ดูจะเป็นไปได้ยาก** โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงกดดันทางการเมืองทั้งจากภายในและภายนอกที่จะเป็นอุปสรรคต่อการปกครองแบบอำนาจนิยมมีอยู่สูงมาก

เมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้น ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า รัฐบาลพลเรือนชุดใหม่นั้นเป็นตัวแทนของคณะทหารที่ได้ทำการยึดอำนาจ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 รัฐบาลพลเรือนที่ถูกตั้งขึ้นในภาวะนั้น จึงมักจะถูกมองว่าเป็นเสมือน "รัฐบาลหุ่น" ของคณะทหารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ผู้นำรัฐบาลพลเรือนก็ตระหนักถึงการถูกมองด้วยสายตาเช่นนี้ หลังจากการรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว จึงได้มีการย้ายอยู่เสมอว่า นายกรัฐมนตรีนั้นเป็นบุคคลที่มีความคิดเป็นอิสระ ตลอดจนประกาศแสดงความไม่เห็นด้วยกับข้อความบางตอน ในรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศ และจากการดำเนินนโยบายในช่วงที่ผ่านมา น่าจะสะท้อนให้เห็นในระดับหนึ่งว่า รัฐบาลพลเรือนนี้มีความเป็นอิสระพอสมควร เช่น การมีความเห็นไม่ตรงกันในบางเรื่องกับฝ่ายทหาร ในปัญหาโทรศัพท์สามล้านเลขหมาย หรือการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้นำทหารต่อแนวทางในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล เป็นต้น

ภาพความสัมพันธ์ที่ปรากฏเช่นนี้ จึงทำให้เกิดการคาดคะเนว่า ไม่ช้าก็เร็วรัฐบาลอาจจะมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับกองทัพได้ แต่คณะทหารก็ดูจะตระหนักดีว่า หากมีแรงกดดันจากกองทัพจนรัฐบาลพลเรือนต้องล่มสลายลงแล้ว โอกาสที่กองทัพจะสถาปนาระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยมก็ไม่ว่าจะกระทำได้อย่างไร เพราะหากผู้นำกองทัพตัดสินใจเช่นนั้น รัฐบาลทหารใหม่ที่เกิดขึ้นจะตกเป็นเป้าของการโจมตีทางการเมืองอย่างรุนแรง ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะการจะได้รับการยอมรับทางการทูตจากต่างประเทศ เพราะหากประเทศไทยมีการจัดตั้งรัฐบาลทหารก็คงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น และโอกาสที่กองทัพจะถูกบีบบังคับให้ถอยจากการเมือง เมื่อต้องพ่ายแพ้ต่อแรงกดดันดังกล่าว ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้อย่างมาก หรือแม้กระทั่งอาจจะเกิดสภาพที่ผู้นำทหารอีกส่วนหนึ่ง อาจจะฉวยโอกาสจากสถานการณ์เช่นนั้นกระทำรัฐประหารแล้วคืนอำนาจทางการเมืองให้แก่รัฐบาลพลเรือนได้

เพราะมองเห็นว่า การนำเอากองทัพไปเป็นส่วนสนับสนุนต่อระบอบอำนาจนิยมอาจจะเป็นผลเสียต่อสถาบันกองทัพในอนาคต ไม่ว่าจะอธิบายการเมืองไทยอย่างไรก็ตาม แต่ก็เห็นได้ชัดว่ากองทัพไม่สามารถทำแบบเดิม ๆ ได้ แม้แต่หลังการยึดอำนาจแล้วก็ไม่สามารถจะจัดตั้งรัฐบาลทหารเช่นในยุคก่อน ๆ ได้ กองทัพมีข้อจำกัดจากความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ มากขึ้น ไม่ว่าจะปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกก็ตาม

ผู้นำทางทหารของไทย ดูเหมือนจะตระหนักดีถึงผลของการสร้างแรงกดดันของกองทัพต่อรัฐบาลพลเรือน ดังนั้น ทางออกที่จะสามารถดำรงบทบาทและผลประโยชน์ไว้ได้ในระยะยาวก็คือ การผลักดันทิศทางของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้ตอบสนองต่อบทบาทและผลประโยชน์ของกองทัพมากขึ้น โดยการแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติจากสายทหารมากขึ้น ตลอดจนการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญโดยคณะทหาร

ความสำเร็จของการยึดอำนาจในปี พ.ศ. 2534 นั้น เป็นการยึดอำนาจที่ไม่สามารถหยุดยั้งกระบวนการสร้างประชาธิปไตยลงได้แต่อย่างใด แม้จะมีการสนับสนุนการยึดอำนาจในปีดังกล่าว เช่นที่ปรากฏในสื่อหรือการมีความรู้สึกอย่างไม่ยอมรับต่อพฤติกรรมในเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของนักการเมืองบางคนในรัฐบาล ก็ได้ให้หมายความว่าคุณในสังคมต้องการเห็นระบบทหารเข้ามาแทนที่ระบบเลือกตั้งในกระบวนการเมืองไทย หากแต่เป็นเพียงการไม่ยอมรับการบริหารงานของรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้งในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความไม่โปร่งใส

คณะทหารยึดอำนาจในปี พ.ศ. 2534 ซึ่งโอนอำนาจการบริหารให้กับรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน สามารถจัดระเบียบการบริหารประเทศได้อย่างมากและรัฐบาลใหม่หลังปฏิวัติยังสามารถสร้างประสิทธิภาพและความโปร่งใสในระดับหนึ่งที่น่าเชื่อถือในสังคมได้ด้วย หากแต่คณะทหารดังกล่าวกลับล้มเหลวอย่างสิ้นเชิงในการตรวจสอบฝ่ายบริหารชุดก่อน ทั้งที่เป็นเรื่องที่ถูกยกขึ้นมาเป็นเหตุผลหลักในการยึดอำนาจ อีกทั้งผู้นำบางส่วนของคณะทหารนี้ยังล้มเหลวที่จะเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นพลวัตของการเมืองไทย โดยเชื่อว่าถ้าสามารถจัดตั้งรัฐบาลที่มีกองทัพหนุนหลังแล้วรัฐบาลดังกล่าวจะอยู่ได้ ความเชื่อเช่นนี้จะสวนทางกับความรู้สึกของประชาชนในขณะนั้นเป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้ง โดยมีคนกลางเป็นนายกรัฐมนตรีคือ พลเอกสุจินดา คราประยูร ไม่สามารถจะย้อนยุคสมัยของรัฐบาลคนกลางแบบของพลเอกเปรมได้ สภาพการณ์ทางการเมืองและ

สภาวะแวดล้อมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมาก และที่สำคัญก็คือกระแสประชาธิปไตยในฐานะของการเป็นกระแสโลกนั้นแรงมา เพราะเป็นช่วงระยะเวลาการพังทลายของโลกในค่ายสังคมนิยม ประชาธิปไตยจึงกลายเป็นกระแสหลักในการเมืองของโลก ยิ่งประกอบกับความรู้สึกของคนภายในประเทศแล้ว รัฐบาลคนกลางในช่วงเวลาดังกล่าว กลายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับความรู้สึกและความเป็นจริงของยุคสมัยเป็นอย่างยิ่ง

รัฐบาลชุดของพลเอกสุจินดา จึงต้องเผชิญกับการต่อต้านอย่างรุนแรงจนเกิดสภาพว่า รัฐบาลชุดดังกล่าวอาจจะมีวาระความชอบธรรมทางกฎหมาย ในการขึ้นสู่อำนาจ แต่รัฐบาลกลับขาดความชอบธรรมในทางการเมือง ในการที่จะอยู่ในอำนาจ อีกทั้งการที่รัฐบาลเชื่ออย่างมั่นใจว่าการต่อต้านรัฐบาลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากแผนทางการเมืองของผู้ที่อยู่ตรงข้ามกับรัฐบาล รัฐบาลจึงปฏิเสธที่จะยอมรับว่าคนในสังคมอยู่ในสภาพที่ไม่ยอมรับต่อสถานะของรัฐบาล ซึ่งในกรณีเช่นนี้ความชอบธรรมทางกฎหมายไม่อาจจะช่วยค้ำจุนความอยู่รอดของรัฐบาลได้ ในที่สุดการไม่ยอมรับของสังคมได้ทำให้รัฐบาลหมดสภาพไป เพราะรัฐบาลขาดความชอบธรรมทางการเมืองในการปกครองประเทศเสียแล้ว รัฐบาลบริหารประเทศได้ก็เป็นเรื่องของการใช้กลไกในทางกฎหมาย แต่รัฐบาลไม่ได้รับความเชื่อถือและความศรัทธาจากสังคม

ในที่สุด รัฐบาลชุดดังกล่าวก็สิ้นสุดลงด้วยวิกฤตการณ์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 มีข้อสังเกตว่า รัฐบาลที่ผู้นำกองทัพให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ มีอายุยืนยาวได้เพียง 47 วันเท่านั้น และ การสิ้นสุดของรัฐบาลนี้ยังหมายถึงการลดลงของอำนาจกองทัพในเวทีการเมืองอย่างมากด้วย เพราะกองทัพถูกลากเข้าสู่วิกฤตการณ์นองเลือด โดยมีความเชื่ออย่างง่าย ๆ ว่า การล้มแดงกำลังของทหารสามารถสยบฝูงชนให้สลายตัวได้ แต่ผลกลับเป็นตรงกันข้าม

วิกฤตการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2535 จึงเป็นปัจจัยบังคับให้กองทัพต้องลดบทบาททางการเมืองของตนลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำกองทัพหลังจากวิกฤตการณ์ดังกล่าวได้ประกาศอยู่เสมอว่า กองทัพจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และทหารจะเป็นทหารอาชีพ ไม่ใช่ทหารการเมือง

หลังจากวิกฤตการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2535 แล้ว ความคิดเรื่องของการยึดอำนาจดูจะหายไปจากสังคมไทย เมื่อถูกตอกย้ำจากพัฒนาทางการเมืองของไทยที่เกิดจากความล้มเหลวของระบบอำนาจนิยมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา อีกทั้งสังคมไทยยังได้ประสบกับความล้มเหลวของการรัฐประหาร

2 ครั้ง (พ.ศ. 2524 และ พ.ศ. 2528) และแม้จะมีการยึดอำนาจที่สำเร็จในปี พ.ศ. 2534 แต่ก็ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลทหารได้และรัฐบาลที่ผู้นำกองทัพให้การสนับสนุนอย่างมาก กลับต้องล่มสลายลงอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2535

พลวัตของสังคมเช่นนี้ช่วยยืนยันว่า การที่กองทัพจะเข้ามามีบทบาทในการเมืองไทยจึงเป็นเรื่องที่จะส่งผลกระทบต่อกองทัพอย่างมาก (หมายถึงกองทัพในเชิงที่เป็นสถาบัน) อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นว่ากองทัพมีข้อจำกัดมากขึ้น ต่อการมีบทบาททางการเมือง ประสบการณ์ทางการเมืองของไทยในอดีตได้พิสูจน์ค่าเปรียบเทียบเช่นนี้และทั้งวิกฤตการณ์ พ.ศ.2535 ก็ยืนยันเป็นอย่างดีถึงการหมดยุคของการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร รวมทั้งเป็นบทเรียนใหญ่ให้แก่นายทหารหลาย ๆ คนถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ตัวเขาและกองทัพ ผู้นำกองทัพเองก็ตระหนักถึงพลวัตเช่นนี้ในสังคมไทย

การอภิปรายเรื่องทหารในสภา

รัฐบาลในสมัยของ นายบรรหาร ศิลปอาชา และรัฐบาลของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ต่างประสบปัญหาคล้ายคลึงกันประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายในรัฐสภา คือ ผู้นำของรัฐบาลทั้งสองถูกกล่าวหาว่ามีส่วนพัวพันกับการจัดซื้อยุทโธปกรณ์ของกองทัพ

รัฐบาลของ นายบรรหาร ศิลปอาชา ได้ประสบการณ์กรณีความต้องการในการจัดหาเรือดำน้ำ ซึ่งได้นำไปสู่ประเด็นในเรื่องของการรับสินบน เพื่อให้กองทัพเรือจัดซื้อเรือดังกล่าวจากบริษัทผู้ผลิต ซึ่งกล่าวหานี้นำเสนอโดยพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน จนกลายเป็นวิกฤตการณ์หนึ่งที่สำคัญของรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา

รัฐบาลของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ต้องพบกับกรอภิปรายไม่ไว้วางใจเมื่อวันที่ 24 - 26 ตุลาคม พ.ศ. 2540 โดยได้มีการกล่าวถึงการจัดซื้อยุทโธปกรณ์ของกองทัพเช่นกัน แต่ข้อกล่าวหานี้อ้างถึงการจัดซื้อที่เกิดขึ้นในขณะที่พลเอกชวลิตยังคงดำรงตำแหน่งอยู่ในกองทัพ

กองทัพกับรัฐธรรมนูญใหม่

หลังวิกฤตการณ์ทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 รัฐบาลได้กระทำการโยกย้ายนายทหารระดับสูงที่เกี่ยวข้องไปอยู่ในตำแหน่งที่ไม่มีความสำคัญ และมีการยกเลิกหน่วยงานบางหน่วย แต่ในแง่ของการกระทำเชิงสถาบัน ในลักษณะของการพิจารณาและกำหนดบทบาทของทหาร โดยการออกเป็นกฎหมาย หรือการกำหนดบทบาทใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางการเมืองใหม่นั้น ไม่ได้มีการกระทำแต่อย่างใด

แต่ในเบื้องต้นของกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หนึ่งในประเด็นของการโต้แย้งในปัญหารัฐธรรมนูญ คือ หมวดเรื่องนโยบายแห่งรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทหาร ซึ่งทหารมีความรู้สึกที่รัฐธรรมนูญใหม่ได้ลดบทบาทของทหารลงอย่างมาก โดยเฉพาะการไม่ระบุว่า กำลังทหารของรัฐมีไว้เพื่อ "รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ" ดังนั้นผู้นำทางทหารได้มีปฏิกิริยาต่อเรื่องนี้ เพราะที่ผ่านมารัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติไว้ให้กองทัพมีหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ ดังข้อความในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (ฉบับปี พ.ศ. 2534) ได้กล่าวไว้ในมาตรา 61 หมวด 5 ว่า "รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อรักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ และผลประโยชน์แห่งชาติ"

ประเด็นสำคัญในปัญหานี้ ยังเป็นความกังวลที่เกิดจากความเชื่อว่า หน้าที่ของกองทัพในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาตินั้น ทำให้เกิด "ความชอบธรรม" ในการจัดซื้อจัดหายุทโธปกรณ์ โดยเฉพาะอาวุธหนัก เพราะได้ถือกันจนกลายเป็น "สูตรสำเร็จ" ของคำอธิบายเรื่องรัฐและการใช้เครื่องมือในนโยบายต่างประเทศว่า ภารกิจของกองทัพได้ผูกพันอยู่กับหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ดังกล่าวโดยตรง การไม่ระบุถึงหน้าที่เช่นนี้ จึงมีความหมายโดยตรงในทัศนะของฝ่ายทหารว่า ต่อไปหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว กองทัพจะไม่เป็นเครื่องมือของรัฐในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ไม่มีข้อกำหนดเช่นนั้นอีกต่อไป

การตัดเอาวลีดังกล่าวออกไปจากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วยความเชื่อของคณะผู้ร่างว่า การรักษาผลประโยชน์แห่งชาตินั้น เป็นหน้าที่ขององค์กรของรัฐทุกองค์กร ไม่จำเป็นต้องเฉพาะเจาะจงกับทหาร แต่ในทางตรงกันข้ามกลับ ทำให้กองทัพเกิดความรู้สึกว่า การตัดวลีดังกล่าวนี้จะเป็นการลดบทบาทของกองทัพโดยตรง เพราะเท่ากับว่า หากรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลบังคับใช้ กองทัพจะไม่มีหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ

พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบก ในขณะนั้น (มติชนรายวัน, 12 มิถุนายน 2540) กล่าวว่า เท่าที่ดูร่างในส่วนที่เกี่ยวกับกองทัพมีบางจุดที่เกิดผลกระทบบ้าง จะให้เกิดความสมบูรณ์ 100% คงจะไม่ได้ จะต้องมีการรอบเอาไว้ครอบคลุมกันบ้าง อย่างไรก็ตามในส่วนของการทบทวนกำลังพิจารณาอยู่ แต่ยังไม่ชี้ขาดอะไรลงไป รอให้ถึงเวลาอันสมควรก่อนแล้วจะเสนอ เมื่อเสนอไปแล้วผลออกมาอย่างไรก็ยอมรับ สำหรับกรณีที่ร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้ระบุหน้าที่ของกองทัพมีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติเอาไว้ จะมองว่ามีผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับคนมอง แต่หากไม่มีการระบุไว้ต้องมีปัญหาในแง่กฎหมาย เพราะหากเกิดปัญหาขึ้นมาจะต้องมีการตีความว่า กระทรวงกลาโหมหรือกองทัพมีหน้าที่จริงหรือไม่

ความเห็นจากฝ่ายกองทัพบกในแง่มุมมองของการพัฒนาประชาธิปไตยแล้ว ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะรัฐธรรมนูญเป็นตัวแทนของกลุ่มทุกกลุ่มในระบบการเมืองภายใน กลุ่มพลังและกลุ่มผลประโยชน์ (interest group) ก็น่าที่จะแสดงความเห็น หรือทัศนะของฝ่ายตนให้เป็นที่ปรากฏในการนี้ เพราะอย่างน้อยเสียงวิจารณ์จากทหารก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า ในกระบวนการสร้างประชาธิปไตยของไทยนั้น กองทัพเป็นองค์การหนึ่งในกระบวนการนี้

ในท้ายที่สุด ก็ได้มีการแปรญัตติโดยให้คงบทบาทของทหารในการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติไว้เช่นเดิม ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน

กองทัพกับวิกฤตเศรษฐกิจ

ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหรือที่เรียกกันในทางเศรษฐศาสตร์ว่า "วิกฤตการณ์ฟองสบู่" การตกต่ำของเศรษฐกิจไทยยังถูกผนวกกับปัญหาทางการเมืองอันเนื่องมาจากวิกฤตศรัทธาของรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในสภานั้น มีเสียงเรียกร้องบางส่วนที่อยากให้กองทัพกลับสู่การแทรกแซงทางการเมืองโดยตรงอีก แต่ผู้นำกองทัพจะตระหนักดีถึงปัญหาของการยึดอำนาจในยุคปัจจุบัน ซึ่งอาจจะเป็นการซ้ำเติมให้วิกฤตที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงมากขึ้นและทั้งยังอาจจะสร้างปัญหาให้แก่กองทัพในระยะยาว ความกังวลของหลาย ๆ ฝ่าย ต่อปัญหาการยึดอำนาจของกองทัพจึงไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด

ในช่วงที่ผ่านมาเห็นได้ชัดถึงบทบาทของทหารในการกดดันให้ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ยอมรับ การนำเอาคนนอก คือ ดร.วีรพงษ์ รามางกูร เข้ามาช่วยเหลือในการบริหารวิกฤตเศรษฐกิจในตำแหน่ง รองนายกรัฐมนตรี

สื่อมวลชนบางฉบับได้แสดงความรู้สึกว่า กองทัพไม่ต้องการเห็นสถานการณ์ที่เสื่อมทรามลง มากกว่านี้ ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยบังคับให้กองทัพต้องเข้าแทรกแซงทางการเมืองโดยตรงได้ ดังนั้น การจะ ยับยั้งเงื่อนไขดังกล่าวได้ ก็คือลดความตึงเครียดของสถานการณ์ด้วยการผลักดันบุคลากรนอกระบบการ เลือกตั้งที่กองทัพเห็นว่า มีความน่าเชื่อถือและความสามารถเข้าไปช่วยรัฐบาล

เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้น สิ่งที่เกิดตามมาก็คือ “ความรู้สึกตกต่ำ” (relative deprivation) ของขีดความสามารถที่จะบรรลุความต้องการของคนในประเทศ หรืออาจจะเรียกปรากฏการณ์ของความรู้สึกนี้ว่าเป็น “ความรู้สึกถดถอย” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสับสน” ทางจิตใจ (frustration) ความรู้สึกเช่นนี้มักมีรัฐศาสตร์เชื่อว่า เป็นปัจจัยที่นำไปสู่สถานการณ์ปฏิวัติ ไม่ว่าจะเป็นตัวแบบของ เหตุการณ์ในรัสเซีย หรือจีนก็ตาม แต่ในอีกด้านหนึ่งถ้าไม่เกิดสถานการณ์ปฏิวัติทางสังคม ก็คงจะเป็น แรงกดดันอย่างรุนแรงเพื่อต้องการการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

สถานการณ์การเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2540 ในความรับรู้ของทุกฝ่ายก็คือ “ความตึงตัน” ทุกคนดูจะมีความรู้สึกถึงความตึงตันทางการเมืองเรื่อยมา ขณะเดียวกันก็ได้เกิดกระแสสังคมต่อความ พยายามในการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปทางการเมือง โดยมีความคาดหวังว่า หากสามารถปฏิรูปการเมือง ได้แล้ว วิกฤตการณ์และความตกต่ำของระบบการเมืองไทยจะสามารถแก้ไขได้ แต่เมื่อมาถึงช่วงสุดท้าย ของกระบวนการปฏิรูปการเมืองโดยอาศัยรัฐธรรมนูญเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นข้อกำหนด ก็ปรากฏปัญหาต่อ การผ่านความเห็นชอบในการร่างรัฐธรรมนูญ

เป็นเรื่องที่แทบไม่น่าเชื่อเลยว่า การเมืองไทยในปี พ.ศ. 2540 ต้องย้อนกลับมาสู่ข่าวลือเรื่อง ของ “การรัฐประหาร” อีก อาจจะมีคำอธิบายง่าย ๆ ว่า เป็นเพราะเกิดวิกฤติทั้งในทางการเมืองและ เศรษฐกิจพร้อม ๆ กัน จนผู้คนในสังคมเกิดความรู้สึกไม่พอใจรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง วิกฤตศรัทธาที่ เกิดขึ้นแก่รัฐบาลจึงเป็นเชื้อเพลิงอย่างดีที่ข่าวการรัฐประหารดูเป็นจริงเป็นจังมากขึ้น

รัฐมนตรีกลาโหมพลเรือนในระบบการเมืองไทย

ในที่สุดรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีจากพรรคความหวังใหม่ ได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งในตอนปลายปี พ.ศ. 2540 และนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย ที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำในการเป็นพรรครัฐบาล รัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย ได้รับการตอบรับจากทั้งภายในและภายนอก รวมตลอดทั้งผู้นำกองทัพเองก็ได้จำกัดบทบาทของตนเองอย่างมากในวิกฤตการณ์นี้ ความตึงเครียดทางการเมืองของช่วงปลายปี พ.ศ. 2540 จึงได้ลดต่ำลง

การที่ นายชวน หลีกภัย ขึ้นสู่อำนาจนายกรัฐมนตรีพร้อมกับตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในเวลาเดียวกัน เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญของการเมืองระหว่างกองทัพกับรัฐบาล เพราะในช่วงระยะเวลาหลังปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา กองทัพไม่เคยมีประสบการณ์กับการมีผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานทางทหารที่เป็นนักการเมืองพลเรือน แม้ในช่วงก่อนเหตุการณ์ปี พ.ศ. 2519 ประสบการณ์ดังกล่าวได้มีอยู่เพียงระยะสั้น ๆ กล่าวคือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ตัดสินใจควมตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอีกตำแหน่งหนึ่ง แต่รัฐบาลชุดดังกล่าวก็มีอายุไม่มากนักก็ถูกโค่นล้มอันเนื่องมาจากการยึดอำนาจในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ดังนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่เป็นพลเรือนครั้งแรกของระบบการเมืองไทย จึงมีอายุเพียง 44 วันเท่านั้น จึงเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ครั้งที่สองของพรรคประชาธิปัตย์ในการนั่งควมตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย จากการมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

การขึ้นสู่อำนาจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ของนายกรัฐมนตรีที่เป็นพลเรือนในครั้งนี้ แม้ว่า จะมีเสียงทักท้วงในช่วงแรกตามที่ปรากฏเป็นข่าวในสื่อมวลชน แต่ก็เป็นที่น่ายินดีว่า ผู้นำคนสำคัญในกองทัพกลับมีท่าทีที่ชัดเจน ยอมรับการมีพลเรือนในตำแหน่งดังกล่าว โดยมีเหตุผลประการสำคัญที่ว่าเป็นผู้มาจากกระบวนการเลือกตั้ง ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้สามารถตีความได้ว่า กระบวนการสร้างประชาธิปไตย (democratization) ของระบบการเมืองไทย มีความเข้มแข็งมากขึ้น หรือกล่าวในทางทฤษฎีว่า ความสัมพันธ์ทหาร-พลเรือน ในระบบการเมืองถูกทำให้อยู่ในกรอบที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

จำเป็นที่จะต้องเสียสัจจะที่เคยกล่าวว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
ทั้งนี้ เพราะคิดว่าเราเป็นทหารที่มีคติประจำใจว่า เรายอมเสียสละได้แม้ชีวิต
เพื่อชาติและเมื่อมีความจำเป็นต้องทำงานเพื่อประเทศชาติ การเสียชื่อเสียง เสีย
สัจจะวาก็จำเป็น

พลเอกสุจินดา คราประยูร

กล่าวภายหลังจากมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
แต่งตั้งเป็น นายกรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2535

บทที่ 4 ผลการศึกษา

ผู้ศึกษาได้จัดเตรียมคำถามที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน จำนวน 14 ข้อ ซึ่งคำถามแต่ละข้อจะแสดงให้เห็นถึงทัศนคติทางการเมืองที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน โดยที่ผู้ศึกษาได้เลือกสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ ซึ่งเชื่อว่าน่าจะเป็นตัวแทนในการแสดงทัศนคติแทนกองทัพได้ เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนายทหารดำรงชั้นยศตั้งแต่พันเอกขึ้นไปจนถึงพลเอก เป็นผู้จบการศึกษาจากสถาบันหลักของกองทัพ คือ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นอกจากนี้ บางท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงในการยึดอำนาจปฏิวัติรัฐประหารหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมา และบางท่านมีตำแหน่งที่เป็นที่ยอมรับว่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการทำงานในกองทัพ โดยในขณะที่ทำการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ แต่ละท่านยังเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในกองทัพ ในทางสังคมและทางการเมืองจึงมีความจำเป็นต้องปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนการสัมภาษณ์คณาจารย์ ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ว่า เป็นผู้ที่มีความรู้มีประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวกับกองทัพ โดยที่ผู้ศึกษาเชื่อว่าน่าจะเป็นตัวแทนในการแสดงทัศนคติในฐานะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจถึง ความแตกต่างระหว่างการปกครองระบอบอำนาจนิยมและระบอบประชาธิปไตย โดยทั้งสองระบอบดังกล่าวได้ปรากฏให้เห็นในระบบการเมืองไทย

เนื่องจากในช่วงปลายปี พ.ศ. 2540 เป็นระยะเวลาที่อยู่ในขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ประชาชนทั่วประเทศได้ส่งตัวแทนเข้ามีส่วนร่วมในการยกร่าง โดยที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้มีบทบัญญัติที่เพิ่มเติมแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญฉบับเก่า ๆ ที่ผ่านมานับได้ว่าเป็นสิ่งใหม่ในระบบการเมืองไทย

ดังนั้น คำถามในช่วงแรกจึงเป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 เพื่อที่จะได้ทราบว่า รัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ จะเป็นที่ยอมรับ หรือปฏิเสธ หรือจะก่อให้เกิดปัญหาต่อกองทัพกองอย่างไร และในช่วงหลังจะเป็นคำถามที่ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ การแก้ไขปัญหาทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้บริบทของสังคมไทย

ตารางที่ 1 ความเห็นเกี่ยวกับ "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์"

คำถาม :

- ตามรัฐธรรมนูญใหม่ ที่บัญญัติรับรอง "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" จะทำให้เป็นอุปสรรคหรือปัญหาในการบังคับบัญชาตามวินัยของทหารหรือไม่
- กรณีทหารภายใต้บังคับบัญชาขัดคำสั่ง โดยอ้างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เรื่องศักดิ์ศรีท่านจะลงโทษพวกเขาในฐานะขัดคำสั่งหรือไม่ จะลงโทษตามวินัยทหาร หรือใช้กระบวนการทางศาลสถิตยุติธรรม

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ไม่เป็นปัญหาทั้งสองประเด็น โดยให้เหตุผลว่า ทหารเป็นผู้มีวินัย	29 ม.ค. 2542
3	ไม่เป็นปัญหา เพราะได้รับการฝึกหัดและปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัด	1 ก.พ. 2542
4	ไม่เป็นอุปสรรค เพราะวินัยทหาร	2 ก.พ. 2542
5	ไม่่าจะเป็นปัญหา เนื่องจากทหารเป็นผู้มีระเบียบวินัย	4 ก.พ. 2542
6	ไม่เป็นปัญหา เพราะทหารเป็นผู้มีวินัย	9 ก.พ. 2542
7	ไม่เป็นปัญหา	11 ก.พ. 2542
8	ไม่เป็นปัญหา เพราะทหารเป็นผู้มีวินัย	17 ก.พ. 2542
9	ไม่เป็นปัญหา	16 มี.ค. 2542
10	ไม่เป็นปัญหา	7 เม.ย. 2542
11	ไม่เป็นปัญหา	28 เม.ย. 2542
12	ไม่เป็นปัญหา เพราะทหารถือว่าเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นสิ่งสำคัญและคอยพิทักษ์รักษาความเท่าเทียมกัน ปกป้องไม่ให้ใครมาย่ำยีคนไทย	3 พ.ค. 2542
13	- ไม่เป็นปัญหา เพราะทหารมีวินัย - จะลงโทษตามวินัยทหาร	7 พ.ค. 2542
14	- ไม่แสดงความเห็นในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ - แต่จะลงโทษตามวินัยทหารอย่างเคร่งครัดหากขัดคำสั่ง	13 พ.ค. 2542
15	- ไม่แสดงความเห็นในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ - แต่จะลงโทษตามวินัยทหารอย่างเคร่งครัดหากขัดคำสั่ง	18 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
16	- ไม่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น - ไม่ลงโทษ เพราะเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับที่มาของ "นายกรัฐมนตรี"

คำถาม :

ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับแนวความคิดที่ว่า "นายกรัฐมนตรี" ต้องมาจากการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ถ้าในกรณีที่จำเป็น ท่านคิดว่าเราควรจะอนุโลมยกเว้นหรือไม่

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ไม่จำเป็น	29 ม.ค. 2542
3	ขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญว่า สามารถทำได้หรือไม่	ก.พ. 2542
4	- เห็นด้วย เพราะเป็นกระบวนการสรรหาในระบบประชาธิปไตย - ถ้าจำเป็นควรอนุโลมได้แต่ต้องมีกฎหมายรองรับ	2 ก.พ. 2542
5	ไม่เห็นด้วย เหมือนเป็นการเอากระบวนการปกครองแบบรัฐสภาของประเทศอังกฤษมารวมกับระบบประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา อาจทำให้เกิดปัญหา	4 ก.พ. 2542
6	- ขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญเป็นหลัก - หากมีกรณีจำเป็น ก็ไม่ควรอนุโลมเพราะไม่ได้ผ่านกระบวนการ	9 ก.พ. 2542
7	ขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญและบริบทของสังคม	11 ก.พ. 2542
8	- ไม่เห็นด้วย เพราะไม่เห็นด้วยกับระบบการปกครองที่ใช้ในปัจจุบัน หากรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง ก็ควรให้ประชาชนเป็นผู้เลือกเองโดยตรง - ถ้าจำเป็นก็อนุโลมได้	17 ก.พ. 2542
9	ไม่จำเป็นถ้าเป็นคนดีมีความเหมาะสมและความสามารถก็อนุโลมได้	16 มี.ค. 2542
10	- เห็นด้วย เพราะทำให้ใครอยากเป็นนายกรัฐมนตรีควรอยู่ในกระบวนการ - ไม่ควรอนุโลม จะทำให้กระบวนการเกิดความสับสนในความถูกต้อง	7 เม.ย. 2542
11	- ไม่เห็นด้วยคนดีมีความสามารถก็เข้ามาได้ - เห็นควรอนุโลมได้ในกรณีจำเป็น	28 เม.ย. 2542
12	เห็นด้วย ตามหลักรัฐธรรมนูญ ถ้าในปัจจุบันควรจะมาจากการเลือกตั้งที่ดีที่สุด	3 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
13	- เห็นด้วย - ควรอนุโลมยกเว้น	7 พ.ค. 2542
14	- เห็นด้วยตามรัฐธรรมนูญ - เห็นควรอนุโลมยกเว้น หากเกิดผลดีในการบริหารประเทศและสามารถแก้ไข	13 พ.ค. 2542
15	- เห็นด้วย - เห็นควรอนุโลมได้ในภาวะที่ขาดผู้นำ โดยกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสม	18 พ.ค. 2542
16	เห็นด้วย เพราะเป็นหลักการของระบอบประชาธิปไตย	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 3 ความเห็นเกี่ยวกับ "บุคคลผู้จะมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงกลาโหม"

คำถาม :

ตามที่ศนะของท่าน สมควรหรือไม่ที่จะให้พลเรือนมาดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงกลาโหม

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ต้องยอมรับได้ ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและความเหมาะสม	29 ม.ค. 2542
3	สมควร หากเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการ ปฏิบัติหน้าที่และกำหนดนโยบายให้แก่กองทัพอย่างมีประสิทธิภาพ	1 ก.พ. 2542
4	ให้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย แต่สำคัญต้องเป็นที่ยอมรับและมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทภาระหน้าที่ของทหารด้วย	2 ก.พ. 2542
5	เป็นได้ ถ้ามาจากการเลือกตั้ง	4 ก.พ. 2542
6	ดี ถูกต้อง ทหารควรทำตัวเป็นกลาง เพราะการบริหารระดับสูงเป็นการมอบ นโยบาย	9 ก.พ. 2542
7	ไม่จำเป็นต้องเป็นทหาร เพราะหน้าที่ของรัฐมนตรีคือกำหนดนโยบาย	11 ก.พ. 2542
8	ไม่สมควร เพราะนักการเมืองไม่มีจริยธรรมพอในระดับที่ยอมรับได้	17 ก.พ. 2542
9	ตามหลักสากลทั่วไป ควรจะมาเป็น แต่ถ้าเป็นความเหมาะสมแล้วไม่สม ควรเพราะถ้าเป็นพลเรือนผลลัพธ์ในการกำหนดนโยบายจะออกมาเป็นผล เสีย	16 มี.ค. 2542
10	ต้องเป็นพลเรือนที่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการของกองทัพ	7 เม.ย. 2542
11	ไม่ควรเป็นสูตรสำเร็จว่าประชาธิปไตยจะต้องเป็นพลเรือนเท่านั้น เพราะ ทหารมีวัฒนธรรมของทหาร	28 เม.ย. 2542
12	ไม่จำกัดว่าจะจะเป็นพลเรือนหรือทหาร ขอให้เข้าใจภารกิจหน้าที่ของกระทรวง กลาโหมอย่างถ่องแท้และทำให้ในส่วนของกระทรวงกลาโหมดีขึ้น	3 พ.ค. 2542
13	ไม่จำกัดว่าใคร ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและวิสัยทัศน์	7 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
14	ตามระบบประชาธิปไตย พลเรือนก็เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้ แต่ถ้าไม่มีความเข้าใจในระบบทหารหรือธรรมเนียมทหาร ก็ไม่ควรที่จะปกครองทหารในระดับนโยบาย อาจทำให้เกิดผลเสียในระบบของทหาร ในภาพรวมและอนาคต เช่น การตั้งงบประมาณ การลดกำลังทหาร ในลักษณะการปรับปรุงโครงสร้างกำลังกองทัพเช่นในปัจจุบัน	13 พ.ค. 2542
15	ไม่เห็นด้วย เพราะพลเรือนไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับภารกิจทางการทหาร	18 พ.ค. 2542
16	เห็นด้วย เพราะตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งทางพลเรือนอยู่แล้ว เพราะถึงแม้ผู้ดำรงตำแหน่งจะมียศทางทหารก็ไม่ถือว่าเป็นทหารประจำการ แต่ถือว่าเป็นพลเรือน	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 4 ความเห็นเกี่ยวกับ "ระบบศาลทหาร"

คำถาม :

ภายใต้การปกครองระบบประชาธิปไตย และ รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน ควรจะให้มีการยกเลิกระบบศาลทหาร หรือควรจะคงระบบเดิมไว้ ด้วยเหตุผลใด

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ไม่ควรยกเลิก เพราะเป็นระบบสากล	29 ม.ค. 2542
3	มีความจำเป็นต้องดำรงอยู่และเหมาะสมที่จะใช้บังคับสำหรับทหาร กระบวนการยุติธรรมมีมาตรฐาน	1 ก.พ. 2542
4	ไม่ควรยกเลิก เพื่อแบ่งเบาภาระศาลพลเรือน รัฐธรรมนูญเองก็มีบทบัญญัติรองรับอยู่	2 ก.พ. 2542
5	สมควรยกเลิก โดยใช้กฎหมายฉบับเดียวกัน ส่วนระเบียบวินัยก็เป็นกรณีที่ต้องดำเนินการอีกทางหนึ่งต่างหาก	4 ก.พ. 2542
6	ในภาวะปกติ ควรใช้ศาลระบบเดียวกัน เว้นแต่ในภาวะที่ประกาศกฎอัยการศึก จึงใช้ระบบศาลทหาร	9 ก.พ. 2542
7	ต้องดูว่าสังคมมีประเพณีอย่างไร การแก้ไขปัญหาคู่กรณีเป็นทหารทั้งสองฝ่ายก็สามารถใช้ระบบศาลทหารได้ แต่ถ้าเป็นการให้อภิสิทธิ์ เช่น การควบคุมกันเอง ก็ไม่น่าจะได้รับความพิเศษ	11 ก.พ. 2542
8	ควรให้มีระบบศาลทหาร เพราะศาลทหารตัดสินตามตัวบทกฎหมายเช่นกัน	17 ก.พ. 2542
9	ควรต้องคงระบบศาลทหารไว้	16 มี.ค. 2542
10	ระบบศาลทหารต้องมีอยู่ แต่ควรปรับปรุง กรณีเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับทหาร เช่น การหนีทัพ การขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชา ก็เป็นเรื่องของศาลทหาร แต่ถ้ากระทำผิดกฎหมายอาญา เช่น ลักทรัพย์ ก็น่าจะขึ้นศาลพลเรือน	7 เม.ย. 2542
11	ควรคงระบบศาลทหารไว้ เพราะแม้รัฐธรรมนูญยังยอมรับ	28 เม.ย. 2542
12	ควรมีระบบศาลทหาร เพราะรัฐธรรมนูญเองก็ได้กำหนดไว้	3 พ.ค. 2542
13	ควรคงระบบศาลทหารไว้ เพราะศาลทหารพิจารณาคดีเฉพาะคดีทหารเท่านั้น	7 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
14	ควรคงระบบศาลทหารไว้ เพราะทหารมีวินัยที่ต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมทหาร เป็นหลักสำคัญที่สุด	13 พ.ค. 2542
15	ควรคงระบบศาลทหารไว้ เพราะในภาวะไม่ปกติศาลทหารจะมีการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว	18 พ.ค. 2542
16	ไม่สมควรยกเลิก เพราะศาลทหารบังคับใช้เฉพาะโจทก์และจำเลยเป็นทหารด้วยกัน ไม่มีผลกระทบต่อพลเรือน นอกจากนี้ ความผิดตามกฎหมายทหารยังมีความจำเป็นต้องใช้ศาลทหารอยู่	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 5 ความเห็นเกี่ยวกับ "การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร"

คำถาม :

ตามรัฐธรรมนูญใหม่ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงาน การห้ามปิดบังข่าวสารของสื่อ มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดปัญหาอย่างใดกับ "เขตทหารห้ามเข้า "

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	เห็นด้วยกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ เพื่อพัฒนาให้กองทัพมีความโปร่งใสมากกว่าเดิม	29 ม.ค. 2542
3	ไม่มีผลกระทบ เพราะกองทัพมีหลักเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อมูล	1 ก.พ. 2542
4	เป็นนโยบายของผู้บัญชาการทหารบกที่ต้องการความโปร่งใสอยู่แล้ว ทหารต้องปรับตัวตามรัฐธรรมนูญใหม่ หลีกเลียงไม่ได้ ต้องยอมรับ	2 ก.พ. 2542
5	เป็นสิ่งที่ดี ทำให้ทหารดำเนินการอย่างรอบคอบมากขึ้น กิจกรรมที่กระทบความมั่นคงของประเทศก็เป็นเงื่อนไขของการปกครองอยู่แล้วที่ต้องรักษาความลับ แต่สิ่งที่ไม่เป็นความลับก็ควรเปิดเผย	4 ก.พ. 2542
6	ทหารต้องเปิดเผยในส่วนที่เป็นข้อมูลทั่วไป ไม่ใช่ความลับสุดยอดเกี่ยวกับความมั่นคง ทหารมีการจัดชั้นความลับอยู่แล้ว จึงควรแบ่งประเภทข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ ไม่ควรทำเป็นแดนที่แตะต้องไม่ได้อีกต่อไป	9 ก.พ. 2542
7	มีผลกระทบแน่ เนื่องจากไม่สามารถปิดกั้นได้ เพราะการตรวจสอบจะมีอย่างใกล้ชิดจากฝ่ายการเมือง แต่ถ้าทหารยอมเปิดรับก็ไม่น่าจะมีปัญหา	11 ก.พ. 2542
8	ไม่มีปัญหา เพราะข้อมูลที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ยังมีชั้นความลับของทางราชการอยู่	17 ก.พ. 2542
9	ไม่น่าจะเป็นปัญหา	16 มี.ค. 2542
10	ไม่น่าจะมีปัญหา จากการสังเกต ขณะนี้ทหารมีการปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง	7 เม.ย. 2542
11	ไม่มีปัญหา	28 เม.ย. 2542
12	ไม่มีปัญหา และยังเป็นการทำให้ประชาชนได้รู้ความทุกข์ยากของทหารและมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบทหารให้ดียิ่งขึ้น	3 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
13	ไม่มีผลกระทบ	7 พ.ค. 2542
14	ไม่มีปัญหา แต่มีผลกระทบ เพราะวิธีการเรียกร้องให้เปิดเผยข้อมูลของพลเรือนใช้การชุมนุมกดดันทหารในการขอตรวจสอบ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อทางทหาร	13 พ.ค. 2542
15	อาจมีปัญหา หากผู้ขอตรวจสอบไม่สามารถแยกแยะได้ว่ากรณีใดจะกระทบกับความมั่นคง	18 พ.ค. 2542
16	ไม่มีผลกระทบ เพราะถ้าข้อมูลของทางราชการไต่ยังเป็นความลับและมีเหตุผลสมควร ก็ยังคงห้ามเปิดเผยได้อยู่แล้ว ทั้งนี้ถ้าบุคคลใดเห็นสมควรได้แจ้ง ก็สามารถฟ้องร้องต่อศาล เฉพาะกรณีร้าย ๆ ไปได้อยู่แล้ว	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 6 ความเห็นเกี่ยวกับ "เกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพไทย"

คำถาม :

ท่านคิดว่าเกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพไทยในอนาคตจะมีแนวโน้มไปในทิศทางใด

ภายใต้รัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่ตัวบุคคล	29 ม.ค. 2542
3	เกียรติยศและศักดิ์ศรีมิได้เกิดจากการกำหนดโดยรัฐธรรมนูญ แต่เกิดจากความศรัทธา ความเชื่อมั่นของสังคมที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน	1 ก.พ. 2542
4	ถ้ากองทัพปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ เกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพก็ยังคงดำรงอยู่	2 ก.พ. 2542
5	ศักดิ์ศรีของทหารจะมีมากขึ้น เพราะเป็นที่ยอมรับของประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยมีระบบการปกครองเช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ย่อมได้รับความร่วมมือและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งส่งผลดีต่อประเทศ	4 ก.พ. 2542
6	โดยที่รัฐธรรมนูญให้สิทธิแก่บุคคลเป็นการทั่วไปมากขึ้น โปร่งใสมากขึ้น ตรวจสอบมากขึ้น ทหารต้องเปิดตัวให้การปฏิบัติตนเป็นไปตามกรอบของรัฐธรรมนูญ กระบวนการเช่นนี้อาจเกิดผลกระทบ ส่งผลให้ทหารแสดงความเป็นทหารอาชีพมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมาก็ดีแล้ว ไม่ควรฝึกฝั้วพันในภารกิจของอื่น ๆ	9 ก.พ. 2542
7	ขึ้นอยู่กับการกระทำของตัวทหาร โดยเฉพาะบทบาทของผู้นำ	11 ก.พ. 2542
8	คำจำกัดความของทหารทุกประเทศในโลกนี้คือ ผู้เสียสละความสุขสบาย หรือแม้แต่วิตเพื่อความคงอยู่ของประเทศชาติ หากมันผู้ใดคิดทำลายเกียรติและศักดิ์ศรีของทหาร มันผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำลายประเทศชาติ	17 ก.พ. 2542
9	รัฐธรรมนูญไม่ได้ลดทอนเกียรติและศักดิ์ศรีของทหารแต่อย่างใด แต่ขึ้นอยู่กับที่การกระทำของแต่ละบุคคลมากกว่า	16 มี.ค. 2542
10	รัฐธรรมนูญกำหนดบทบาทหน้าที่ของกองทัพไว้ชัดเจนมาก เมื่อกองทัพทำหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ เกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพจะมีมากขึ้น	7 เม.ย. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
11	ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล ถ้ากองทัพเน้นประสิทธิภาพ คุณภาพ คุณธรรม เกียรติ และศักดิ์ศรีจะมีมากขึ้น	28 เม.ย. 2542
12	คิดว่ามีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล โดยทหารถือว่า เกียรติ และศักดิ์ศรีเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตการรับราชการอย่างสูงสุด	3 พ.ค. 2542
13	ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง	7 พ.ค. 2542
14	แนวโน้มตกต่ำ เนื่องจากถูกแทรกแซงการบริหาร การแต่งตั้งโยกย้ายสร้าง ภาพลักษณ์ที่เสียหายแก่กองทัพไทย	13 พ.ค. 2542
15	เป็นสถาบันภายใต้รัฐธรรมนูญที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีเสมอและทหารจะเป็น ประชาธิปไตยมากขึ้น ไม่เกี่ยวข้องทางการเมือง	18 พ.ค. 2542
16	ทหารจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีสูงขึ้น เพราะไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่ทำ หน้าที่ของทหารโดยเฉพาะซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ทำให้เกิด การยอมรับ เพราะหน้าที่ของทหารก็คือการเป็นรั้วของชาติ	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 7 ความเห็นเกี่ยวกับ "การใช้สิทธิถอดถอน นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา"

คำถาม :

ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับ รัฐธรรมนูญ ใหม่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอน นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ได้ เพราะเหตุใด

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ไม่เห็นด้วย เป็นปัญหาในการปฏิบัติต่อการตรวจสอบรายชื่อห้าหมื่นคน รัฐธรรมนูญมีแต่บทบัญญัติเรื่อง "สิทธิ" ประมาณ 40 มาตรา แต่กำหนดหน้าที่เพียง 5 มาตรา ทั้งที่ควรคำนึงถึงหน้าที่ก่อนจึงค่อยเรียกร้องสิทธิ	29 ม.ค. 2542
3	เห็นด้วย เพราะเป็นหลักการถ่วงดุลในการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร เมื่อประชาชนไม่สามารถพึ่งพาฝ่ายนิติบัญญัติในการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายทหารได้ ประชาชนยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการตรวจสอบฝ่ายบริหารเองแต่อาจมีปัญหาในการปฏิบัติต่อการตรวจสอบเพราะเป็นเรื่องใหม่	1 ก.พ. 2542
4	เห็นด้วย แต่ขอเสนอว่า ถ้าเป็นระดับนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี น่าจะกำหนดจำนวนที่หนึ่งแสนคน เพราะคิดว่าจำนวนห้าหมื่นคนไม่เหมาะสม	2 ก.พ. 2542
5	ไม่เห็นด้วย เพราะมีขบวนการประชาธิปไตยถอดถอนในรัฐสภาอยู่แล้ว และอาจเกิดการปลุกระดมสร้างความวุ่นวายให้แก่บ้านเมืองและปัญหาในการปฏิบัติต่อการตรวจสอบรายชื่อ	4 ก.พ. 2542
6	เห็นด้วย คงหมดสมัยที่การเมืองจะอยู่ในสภาเท่านั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อผู้บริหารระดับสูง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก็มีกรอบของกฎหมายกำหนดอยู่ จึงมีอาจกระทำได้ง่าย ๆ ในช่วงที่ผ่านมา การลงชื่อกระทำในลักษณะแสดงประชามติ ซึ่งนับเป็นสิ่งที่ดี	9 ก.พ. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
7	เห็นด้วยในหลักการ เป็นกลไกให้ประชาชนใช้เป็นการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารได้ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ตอบสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น ทำให้การพัฒนาทางสังคมเปลี่ยนไปในอีกระดับหนึ่ง แต่อาจจะนำไปใช้เป็นเทคนิคในการกลั่นแกล้งได้	11 ก.พ. 2542
8	เห็นด้วย เพราะเป็นมาตรการที่ประชาชนสามารถควบคุมความประพฤติของนักการเมืองได้ ซึ่งในอดีตไม่มีสิทธิเช่นนี้	17 ก.พ. 2542
9	เห็นด้วย เพราะบางครั้ง ท่านเหล่านั้นกระทำความผิดต่อหน้าที่ แต่ไม่มีหลักฐานทางกฎหมายที่จะดำเนินคดี ก็สามารถใช้มาตรการนี้ได้	16 มี.ค. 2542
10	เห็นด้วย เพราะทำให้ประชาชนเอาใจใส่การดำเนินงานของฝ่ายบริหารมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันท่านเหล่านั้นต้องทำหน้าที่ให้สะอาดโปร่งใส	7 เม.ย. 2542
11	เห็นด้วย และวิธีการก็น่าจะมีปัญหา	28 เม.ย. 2542
12	เห็นด้วย เพราะเป็นมาตรการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและติดตามตรวจสอบนี้ ผลลัพธ์คือประโยชน์สูงสุดที่จะตกแก่แผ่นดิน	3 พ.ค. 2542
13	เห็นด้วย เพราะที่ผ่านมามีการซื้อสิทธิขายเสียงกันมากจนเกิดระบบธุรกิจการเมือง ดังนั้นวิธีนี้จะเป็มาตรการควบคุมนักการเมือง	7 พ.ค. 2542
14	เห็นด้วย เพราะแสดงให้เห็นถึงพลังและอำนาจที่แท้จริงของประชาชนในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย	13 พ.ค. 2542
15	เห็นด้วย เพื่อเป็นทางออกให้ประชาชนได้แสดงพลังและอำนาจในการควบคุมนักการเมือง	18 พ.ค. 2542
16	เห็นด้วย เพราะถ้าบุคคลสาธารณะดังกล่าว กระทำการใด ๆ อันทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งสงสัยในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและอาจเป็นภัยอันตรายต่อผลประโยชน์ของชาติ ก็ควรจะมีสิทธิตรวจสอบบุคคลสาธารณะเหล่านั้นได้	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 8 ความเห็นเกี่ยวกับ "การปรับโครงสร้างกองทัพ"

คำถาม :

ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับระบบโครงสร้างการบังคับบัญชาโดยให้ตำแหน่งสูงสุดของทหารอาชีพ คือ เสนาธิการ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ นายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นพลเรือน ตามหลักการ Civil Supremacy (พลเรือนมีอำนาจสูงสุด) เช่นเดียวกับระบบสหรัฐอเมริกา โดยไม่มีตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการเหล่าทัพ หากแต่เป็นตำแหน่ง เสนาธิการทหารร่วม หรือเสนาธิการเหล่าทัพ

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่เห็นด้วย กับการเปลี่ยนแปลงที่ลอกเลียนแบบต่างประเทศ โดยที่สภาพสังคมแตกต่างกัน	28 ม.ค. 2542
2	ไม่เห็นด้วย ระบบปัจจุบันคืออยู่แล้ว เพราะมีความเป็นเอกภาพในการสั่งการ แต่งตั้งโยกย้าย อย่างน้อยก็ยังจำกัดอยู่ภายในวงของทหาร แต่หากเปลี่ยนแปลง การแทรกแซง การบริหารงานบุคคลของกองทัพจากนักการเมืองจะมีสูง ทำให้ระบบเสียหาย อันตรายจะเกิดแก่กองทัพ	29 ม.ค. 2542
3	การปรับปรุงโครงสร้างเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้อีกต่อไป และเป็นเรื่องยากที่จะชี้ชัดว่า รูปแบบใดจะเหมาะสมกับประเทศไทยที่สุด แต่ข้อควรคำนึงที่สำคัญที่สุด คือ ความมีเอกภาพ ในการบังคับบัญชา จะต้องมุ่งให้บรรลุหลักนิยม	1 ก.พ. 2542
4	ไม่แน่ใจว่า การเปลี่ยนแปลงจะเกิดประสิทธิภาพเพียงใด ระบบการเมืองอาจกรอบงำมากขึ้น อาจมีอันตรายมากขึ้น เพราะระบบเดิมก็ไม่มีอะไรเสียหายจนสมควรปรับปรุง การลอกเลียนแบบต่างประเทศต้องคำนึงถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีทางทหารของไทย ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศ	2 ก.พ. 2542
5	ไม่เห็นด้วย ไม่จำเป็นต้องปรับโครงสร้างให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันการให้พลเรือนมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยสภาพจิตใจก็น่าจะพัฒนาไปในทางที่ดีแล้ว	4 ก.พ. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
6	เห็นด้วย สมควรให้กระบวนการตัดสินใจเป็นแบบคณะกรรมการบริหารระดับสูง	9 ก.พ. 2542
7	เห็นด้วย เพราะการให้นักการเมืองเข้ามามีบทบาทบริหารงาน กองทัพเป็นการสอดคล้องตามบริบทของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ระหว่างพลเรือนกับอดีตนายกรัฐมนตรี หรือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จะเห็นได้ว่า มักเป็นทหารเก่าที่เป็นฝ่ายล้มล้างทหารมากกว่าพลเรือน	11 ก.พ. 2542
8	ไม่เห็นด้วย เพราะนักการเมืองไทยยังไม่เห็นผลประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว	17 ก.พ. 2542
9	ไม่แสดงความเห็นในประเด็นนี้	16 มี.ค. 2542
10	ไม่เห็นด้วย แต่อาจปรับปรุงเพียงอำนาจในการดำเนินยุทธการที่ต้องฟังคำสั่งจาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือ คณะรัฐมนตรี ส่วนอำนาจการปกครองบังคับบัญชาเหมือนเดิม	7 เม.ย. 2542
11	ในขณะนี้ยังไม่เห็นด้วย เนื่องจากหากนักการเมืองไทยไม่มีวุฒิภาวะทางการเมืองสูง จนเป็นที่ยอมรับของประชาชน อาจก่อให้เกิดปัญหา	28 เม.ย. 2542
12	ไม่เห็นด้วย เพราะไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของไทย และแต่ละระบบก็พัฒนามาจากสภาพสังคมที่แตกต่างกัน	3 พ.ค. 2542
13	ไม่เห็นด้วย	7 พ.ค. 2542
14	ไม่เห็นด้วย เนื่องจากยังติดเงื่อนไขของเวลาความบริสุทธิ์ ยุติธรรม	13 พ.ค. 2542
15	ไม่แสดงความเห็นในประเด็นนี้	18 พ.ค. 2542
16	เห็นด้วย เพราะเป็นไปตามหลักสากลของการจัดกองทัพในประเทศประชาธิปไตย	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 9 ความเห็นเกี่ยวกับ "ระบบเมดิเจอร์ภายใต้สถาบันศึกษาของทหาร"

คำถาม :

ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการฝึกฝนทหารว่า ควรมาจากโรงเรียนและสถาบันหลายประเภท
อย่างในอังกฤษและอเมริกา ไม่ใช่โรงเรียนผูกขาดที่ปิดกั้นโลกทัศน์ ทำให้เกิดระบบเมดิเจอร์ภายใน
ระบบ มีการเล่นพรรคเล่นพวกหรือระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ไม่เห็นด้วย เนื่องจากอยู่ที่ตัวบุคคล การกล่อมเกลางานทางการศึกษาไม่มีผล เท่าใด ในช่วงต้นอาจมีความคิดเมดิเจอร์เล่นพรรคพวก แต่พอรับราชการ ผ่านไป 20 ปี จะพบว่า การพิจารณาโดยใช้ความรู้ความสามารถด้วยผลงาน เป็นสิ่งที่ดีกว่า	29 ม.ค. 2542
3	ไม่เห็นด้วย	1 ก.พ. 2542
4	ไม่เห็นด้วย พบว่าเป็นสิ่งที่ดีในการทำงานได้รับความร่วมมือร่วมใจมีความ เป็นเอกภาพดี	2 ก.พ. 2542
5	ไม่เห็นด้วย ในระบบปัจจุบันมีการผูกขาดแต่อย่างไร	4 ก.พ. 2542
6	เห็นด้วยว่าควรมาจากหลากหลายสถาบันเพื่อป้องกันการแบ่งพรรคแบ่งพวก	9 ก.พ. 2542
7	เห็นด้วย โดยที่ในอดีตสังคมไทยมีผู้จำกัด มีทรัพยากรจำกัด แต่ปัจจุบัน ทหารมีการปรับตัวเข้ามา ควรเปิดกว้างรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน อื่น พร้อมกับส่งเสริมให้ได้รับโอกาสที่ดีในกองทัพ เช่นเดียวกับผู้ที่จบจาก สถาบันหลักของกองทัพ	11 ก.พ. 2542
8	เห็นว่า การฝึกทหารในสหรัฐอเมริกาหรืออังกฤษ ก็มีโรงเรียนที่ผูกขาด เช่นเดียวกับไทย การที่ทหารไม่จบสถาบันหลักของกองทัพและไม่ได้รับ โอกาสอันดีในกองทัพ เพราะไม่มีถูกฝึกมาเพื่อรบ จึงไม่สามารถอยู่ใน หน่วยรบได้	17 ก.พ. 2542
9	เห็นด้วยกับคำถาม	16 มี.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
10	เห็นด้วยกับคำถาม แต่ต้องยอมรับว่า ไม่อาจเป็นไปได้ในสภาพความเป็นจริง ในเมื่อกองทัพของไทยเล็ก แต่สามารถแก้ไขได้โดยการเปิดรับผู้จบจากมหาวิทยาลัยและพิจารณาความสามารถ ทักษะในการส่งเสริมให้โอกาสที่ดีในกองทัพ ไม่ควรกีดกันว่า ต้องเฉพาะผู้มาจากสถาบันหลักของกองทัพเท่านั้น จึงเป็นผู้บังคับหน่วยหลัก	7 เม.ย. 2542
11	ไม่เห็นด้วย การเล่นพรรคเล่นพวก เป็นจุดอ่อนของสังคมไทยมีทุกวงการ วิธีแก้ไขคือ ต้องใช้หลัก merit system เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้ระบบ	28 เม.ย. 2542
12	ไม่เห็นด้วย เพราะสภาพสังคมของแต่ละประเทศแตกต่างกัน	3 พ.ค. 2542
13	ไม่เห็นด้วย เนื่องจากการฝึกอบรมวิชาชีพตั้งแต่เยาว์วัย จะมีผลดีกับวิชาชีพนั้น ๆ	7 พ.ค. 2542
14	ไม่เห็นด้วย ระบบเผด็จการไม่ได้เกิดขึ้นจากสถาบันศึกษาทหารเท่านั้น แม้แต่ในรัฐสภาก็มีระบบเผด็จการเกิดขึ้น	13 พ.ค. 2542
15	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	18 พ.ค. 2542
16	เห็นด้วยบางส่วน ที่ว่าทหารหลักจะต้องมาจากโรงเรียนทหาร แต่ก็จะไม่ปิดกั้นการรับราชการทหารที่มาจากสถาบันการศึกษาภายนอกกองทัพ	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 10 ความเห็นเกี่ยวกับ "นักการเมืองไทยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย"
คำถาม :

ความยากจนและความด้อยการศึกษาของประชาชนที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมนั้น
สืบเนื่องมาจากการที่บ้านเมืองไทยเต็มไปด้วยนักการเมืองที่เห็นแก่ตัวและแสวงหาประโยชน์ จึงเป็น
อุปสรรคอันยิ่งใหญ่ต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ท่านมีความเห็นอย่างไร

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ยอมรับว่าเป็นความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย	29 ม.ค. 2542
3	อุปสรรคสำคัญในการแก้ไขปัญหา คือ การขาดความต่อเนื่องและมุ่งมั่น อย่างจริงจังในการแก้ปัญหา โดยมีองค์ประกอบหลักคือบุคคลที่มีอุดมการณ์ ทางการเมืองเหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว	1 ก.พ. 2542
4	ทุกสังคมมีคนดีและคนไม่ดี เชื่อว่า ปัจจุบันคนดีมีมากกว่าคนไม่ดี โดยจะ เห็นว่า บ้านเมืองมีการพัฒนา ระบบการเมืองมีความถูกต้องมากขึ้น มี รูปแบบที่เป็นสากลมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ทำให้คนดีมากขึ้น คือ การศึกษา	2 ก.พ. 2542
5	ไม่ใช่เฉพาะนักการเมืองที่เป็นผู้ขัดขวางการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตย ปัญหาภายในของระบบราชการมีส่วนสำคัญมาก การจะพัฒนาระบบ การเมืองมีความจำเป็นต้องแก้ปัญหาระบบราชการพร้อมกันไปด้วย	4 ก.พ. 2542
6	อุปสรรคทางการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ไม่ได้อยู่ที่นักการเมือง อย่างเดียว ขึ้นอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงของระบบที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับ ความเสมอภาค แต่ให้ความสำคัญในระดับบน ไม่มีการกระจายอำนาจลง ไป จึงเกิดปัญหาดังที่ปรากฏในสังคม	9 ก.พ. 2542
7	ปัญหานักการเมืองไทยเป็นปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างของสังคมไทย เพราะคนไทยเองทำให้เกิดปัญหานี้ คนไทยชอบแก้ไขเฉพาะหน้า นักการเมืองไทยมีอำนาจมากเกินไป รัฐมนตรีแต่ละกระทรวงคุมงบ ประมาณรายจ่ายเป็นยอดเงินจำนวนมาก ไม่มีการกระจายอำนาจลงสู่ ท้องถิ่น การคอร์รัปชันจึงสูงตาม เกิดการแก่งแย่งกันเป็นรัฐมนตรี	11 ก.พ. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
8	เห็นด้วย	17 ก.พ. 2542
9	เห็นด้วย	16 มี.ค. 2542
10	เห็นด้วย จำเป็นต้องแก้การศึกษาให้มีมากขึ้น หามาตรการควบคุม นักการเมืองที่เห็นแก่ตัวให้รับผิดชอบมากขึ้น โดยการจัดระบบการเลือกตั้ง ที่จะทำให้ให้นักการเมืองที่เห็นแก่ตัวมีจำนวนน้อยลง	7 เม.ย. 2542
11	เห็นด้วยอย่างยิ่ง สังคมไทยมีปัญหาทั้งระดับบนและระดับล่าง โดยที่ระดับ บนคือ ผู้รู้ที่คดโกง ในขณะที่ระดับล่าง คือ ผู้ไม่รู้ที่ยากจน	28 เม.ย. 2542
12	เห็นว่า อุปสรรคอยู่ที่ "คน" การแก้ไขปัญหาคือหัวใจสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคน ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนากาย พฤติกรรม จิตใจ ปัญญา กอปรกับ การศึกษาก็จะนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศ	3 พ.ค. 2542
13	เห็นด้วย	7 พ.ค. 2542
14	เห็นด้วย โดยวิเคราะห์จากภาพรวมของนักการเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนอาชีพ หนึ่งที่มีภาคเอกชนคอยหนุนหลัง มีแต่การแก้ไขเฉพาะหน้า เฉพาะกิจ เพียงเพื่อประโยชน์ด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น	13 พ.ค. 2542
15	เห็นว่า ข้าราชการประจำเองก็มีส่วนร่วมมือกับนักการเมือง แสวงหาผล ประโยชน์ส่วนตัว ร่วมกันปิดบังความชั่วซึ่งกันและกัน	18 พ.ค. 2542
16	เห็นด้วย	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 11 ความเห็นเกี่ยวกับ " พัฒนาการของประชาธิปไตยในสังคมไทย"

คำถาม :

ปัญหาความขัดแย้งภายในชาติ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งหนักหน่วงกันมาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ซึ่งล้วนเป็นเงื่อนไขการปฏิวัติ ท่านเห็นว่า บ้านเมืองของเรานั้นมีความเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์เพียงใด

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	การเปลี่ยนแปลงการปกครอง มาสู่ระบอบประชาธิปไตย ที่ลอกเลียนแบบของต่างประเทศ โดยไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตของคนไทย ไม่คำนึงถึงความเหมาะสม จึงนำมาซึ่งความวุ่นวายในบ้านเมืองทุกวันนี้	28 ม.ค. 2542
2	ประชาธิปไตยได้รับการพัฒนาขึ้นมาก เมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา	29 ม.ค. 2542
3	ประชาธิปไตยในประเทศไทย มีการพัฒนาทางการเมืองที่ก้าวหน้าตามลำดับ หลักการของประชาธิปไตย อันได้แก่ การกระทำการใด ๆ ตามความเห็นของเสียงส่วนใหญ่ ถ้าได้รับการเคารพ ยึดถือและปฏิบัติมาก ก็ย่อมชี้ความสมบูรณ์ของประชาธิปไตย	1 ก.พ. 2542
4	ในปัจจุบันมีความเป็นประชาธิปไตยค่อนข้างสูง ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น	2 ก.พ. 2542
5	ประชาธิปไตยมีการพัฒนามากขึ้น การปฏิวัติที่ผ่านมาในอดีตพบว่า เกิดจากความล้มเหลวของระบบราชการ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญทำให้เกิดการปฏิวัติ ประชาชนปฏิวัติครั้งเดียว คือ 14 ตุลา นอกนั้นข้าราชการปฏิวัติทั้งนั้น	4 ก.พ. 2542
6	ประชาธิปไตยในสังคมไทย ยังไม่มีความสมบูรณ์ โดยดูได้จากไม่มีความยุติธรรม ความเสมอภาคของคนในสังคม ในขณะที่ความลักลั่นยังปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคม	9 ก.พ. 2542
7	ความเป็นประชาธิปไตยของไทยประสบความสำเร็จมาก ถ้าเทียบกับในแถบอาเซียน	11 ก.พ. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
8	ไม่มีประเทศในโลกนี้เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ตามกฎหมาย การซื้อเสียงเลือกตั้งเข้ามาเป็นรัฐบาล เพื่อข้อหาปฏิวัติล้มล้าง ในขณะที่ฝ่ายค้านไม่ทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของชาติจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจ ล้วนเป็นการแสดงปาฐ์ทางการเมือง เป็นวงจรรูปที่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า บั่นทอนประเทศชาติ และขัดขวางการเป็นประชาธิปไตยของไทย การปฏิวัติย่อมต้องเกิดขึ้นอีก ไม่ว่าจะโดยประชาชนหรือผู้ถืออาวุธ	17 ก.พ. 2542
9	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	16 มี.ค. 2542
10	สังคมไทยมีความเป็นประชาธิปไตยที่อยู่ในระดับสูงพอสมควรแล้ว มีการถ่วงดุลและมีการทำให้รัฐบาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น น่าพอใจในระดับหนึ่ง เพราะความสมบูรณ์มันเป็นอุดมคติ คงหาได้ลำบาก	7 เม.ย. 2542
11	ประชาธิปไตย คือ การสร้างการยอมรับไม่ใช่การบังคับ สังคมควรมีการสร้างค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ดี ยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญ การสร้างวุฒิภาวะทางการเมือง มีความเข้าใจเรื่องสิทธิ หน้าที่ ประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ส่วนรวม จึงจะเป็นประชาธิปไตยที่ดี	28 เม.ย. 2542
12	สังคมไทยมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเป็นลำดับและมีแนวโน้มจะดีกว่านี้ ปัญหาต่าง ๆ เริ่มมีทางออกมากขึ้น การปฏิวัติรัฐประหารไม่สามารถกระทำได้อีกหรือทำได้ยากขึ้น	3 พ.ค. 2542
13	ประชาธิปไตยในสังคมไทย คือ การจัดให้มีการเลือกตั้ง นอกจากนั้น ไม่มีอะไรพัฒนา ประชาชนก็ยังเหมือนเดิม ด้อยโอกาสในทุกอย่าง ยังถูกกดขี่รังแกจากผู้อยู่ในแวดวงนักการเมือง ข้าราชการ ผู้มีอิทธิพล	7 พ.ค. 2542
14	ระบอบประชาธิปไตยของสังคมไทยมีแนวโน้ม อาจจะเกิดเผด็จการรัฐสภาในอนาคต	13 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
15	หวังว่า รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จะทำให้ประชาธิปไตยมีความสมบูรณ์แบบไทย ๆ ได้ในระดับหนึ่ง	18 พ.ค. 2542
16	มีความเป็น ประชาธิปไตย พอสมควรในระดับหนึ่ง และถ้าไม่มีการปฏิบัติ หรือรัฐประหาร ระบอบประชาธิปไตยของไทยก็จะพัฒนาการไปสู่ ความเจริญก้าวหน้าได้	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 12 ความเห็นเกี่ยวกับ "การปฏิวัติรัฐประหาร"

คำถาม :

ท่านตระหนักหรือไม่ว่าการปฏิวัติรัฐประหารเป็นสิ่งที่ไม่เป็นที่ยอมรับจากนานาชาติ
ประเทศ อาจถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจและทั่วโลกกำลังตื่นตัวกับการรับรองสิทธิมนุษยชน การ
พิทักษ์ ปกป้องสิ่งแวดล้อมกองทัพพบกได้คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้อย่างไร

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	การห้ามทหารไม่ให้ปฏิบัติ เปรียบเสมือนการห้ามไฟไม่ให้มีควัน	28 ม.ค. 2542
2	ไม่เชื่อว่า ทหารจะไม่ทำการปฏิวัติอีก วันใดที่บ้านเมืองุ่นวายมีปัญหามาก การแก้ไขปัญหาทางรัฐสภาพบทางตัน การปฏิวัติของทหารก็จะเกิดขึ้น อีกครั้ง	29 ม.ค. 2542
3	ผู้นำของกองทัพไทยและกำลังพลภายในทุกเหล่าทัพที่ผ่านมาและในเวลา ปัจจุบัน ล้วนตระหนักและเห็นด้วยกับหลักการสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น	1 ก.พ. 2542
4	การปฏิวัติรัฐประหาร จะไม่เกิดขึ้นเพราะเรารู้ว่าสิ่งเหล่านี้มันผิดกฎหมาย รัฐธรรมนูญ และระบบพรรคการเมืองเข้มแข็งมากขึ้น	2 ก.พ. 2542
5	เห็นด้วยตามคำถาม โดยเฉพาะกองทัพบกซึ่งเป็นกำลังของชาติ ต้อง พัฒนาทหารให้มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย พัฒนาผู้บริหารกองทัพให้ยอมรับ รัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง สิ่งที่เกี่ยวข้องได้ คือ ระบบประชาธิปไตย	4 ก.พ. 2542
6	การปฏิวัติรัฐประหาร คือ การคุมอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ ไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่าย หรือหากเกิดขึ้นก็ทำให้สำเร็จยาก เนื่องจากเครือข่ายด้านการสื่อสาร ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้โลกอยู่ในยุคไร้พรมแดน	9 ก.พ. 2542
7	การยอมรับเกิดจากบริบทโลก หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกตกอยู่ในภาวะ การเผชิญหน้าระหว่างโลกเสรีกับโลกคอมมิวนิสต์ แต่ปัจจุบันสังคมโลก เปลี่ยนไป ประชาคมโลก เรียกร้องการปกครองในระบบ ประชาธิปไตยสูง มากขึ้น หากประเทศใดไม่ปรับเปลี่ยนตนเองก็จะได้ไม่ได้รับการยอมรับใน สังคมโลกจะถูกกดดันให้ออกจากประชาคมโลก	11 ก.พ. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
8	สิทธิมนุษยชนและการพิทักษ์ปกป้องสิ่งแวดล้อมเป็นอาวุธทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ที่ใช้จัดการกับประเทศที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือแนวความคิดที่ประเทศมหาอำนาจต้องการให้ทำ	17 ก.พ. 2542
9	ปัจจุบันโลกเราพัฒนาไปมากโอกาสจะเกิดการปฏิวัติรัฐประหารมีเปอร์เซ็นต์น้อยมาก แต่ถ้าบ้านเมืองเกิดวิกฤติ ประเทศชาติเกิดความแตกสามัคคี เผด็จการพลเรือน ก็อาจจะเกิดขึ้นได้โดยเกิดจากระดับ พันโทถึงพันเอก ไม่ใช่เกิดจากระดับนายพล	16 มี.ค. 2542
10	เป็นเรื่องจริงที่คงทำไม่ได้อีกแล้ว	7 เม.ย. 2542
11	กระแสของโลกได้เปลี่ยนไปทำให้ประเทศไทยอยู่ในภาวะ Globalization	28 เม.ย. 2542
12	จากการติดตามพบว่า เป็นแนวโน้มผู้นำของโลกในปัจจุบัน คือ สหรัฐอเมริกา ในเรื่องการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) แม้ว่าควรจะตระหนักตามแนวโน้มดังกล่าว แต่อย่างมง่าย ขอให้มองทุกสิ่งบนพื้นฐานความเป็นจริง เมื่อการปกครองในระบบ ประชาธิปไตยสมบูรณ์มากขึ้น ระบบเผด็จการ การใช้กำลังทหารก็เป็นไปได้ยากขึ้น ขอให้ดูผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก กองทัพคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลักและได้ติดตามสถานการณ์ของโลกอยู่ตลอดเวลา	3 พ.ค. 2542
13	ทหารตระหนักดีและคิดว่า การปฏิวัติรัฐประหารได้เลิกไปแล้ว สิทธิมนุษยชนกับการเป็นทหารเป็นคนละเรื่องกัน ทหารต้องมีวินัย ถ้าถือว่าผู้บังคับบัญชาสั่งการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งอยู่แล้ว	7 พ.ค. 2542
14	ปัจจุบันกองทัพยอมรับและปรับปรุงระบบเข้าสู่แนวทางประชาธิปไตย โดยไม่มีการเคลื่อนไหวนอกระบบแต่อย่างใด	13 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
15	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	18 พ.ค. 2542
16	ทหารอาชีพส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การปฏิบัติหรือรัฐประหารเป็นสิ่งที่ไม่สมควรนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหายอยู่แล้ว กองทัพมีหน้าที่ในการรักษาเอกราชและพัฒนาประเทศ แต่กองทัพในฐานะกลุ่มผลประโยชน์อาจเรียกร้องให้นักการเมืองปรับปรุงแก้ไขปัญหของตนเองได้	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 13 ความเห็นเกี่ยวกับ "ความสำคัญของกองทัพบกในยุคสงครามเศรษฐกิจ"

คำถาม :

รูปแบบของการทำสงครามจากเดิม ซึ่งเป็นสงครามระหว่างประเทศที่เข้าศึกยกกำลังทัพเข้ามายึดอำนาจรัฐ บัดนี้ได้แปรเปลี่ยนเป็นสงครามเศรษฐกิจ กองทัพบกเตรียมยุทธศาสตร์การรบด้านนี้อย่างไรบ้าง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเห็นคุณค่าความสำคัญของกองทัพบก

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	ทหารก็ปรับกลยุทธ์ออกมาช่วยพัฒนาประเทศอยู่แล้ว	29 ม.ค. 2542
3	ประเทศไทยยิ่งทวีความจำเป็น ต้องมีกองทัพที่เข้มแข็งและทันสมัยมากขึ้น เพราะสงครามเศรษฐกิจจะมีมิติที่หลากหลายกว้างขวาง ทั้งการแย่งชิงทรัพยากรของแต่ละประเทศที่มีอยู่อย่างจำกัด ปัญหาทรัพย์สินทางปัญญาที่มาพร้อมการแทรกแซงกดดันรัฐบาล ความขัดแย้งในศตวรรษหน้า แม้ทุกฝ่ายจะมุ่งมั่นใช้การเจรจาทางการเมืองและการทูตก็ตาม แต่การเจรจาโดยแฝงด้วยการแสดงศักยภาพ และความเข้มแข็งของกองกำลังของตน ซึ่งแต่ละประเทศใช้หลักการ "ผู้ที่แข็งแกร่งเท่านั้น จึงจะอยู่รอดและได้ชัยชนะ" ยังคงมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ของการเจรจา	1 ก.พ. 2542
4	กองทัพต้องสนองนโยบายเศรษฐกิจ คือ ช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น	2 ก.พ. 2542
5	ทหารเป็นกำลังหลักที่มีกำลังคน เครื่องมือมาก ถ้าเราได้เข้าร่วมกับรัฐบาล ในการแก้ไขขณะที่ประเทศกำลังมีปัญหา ก็สามารถจะแก้ไขปัญหาได้	4 ก.พ. 2542
6	ทหารยังยึดติดกับนิยามการต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่งกระแสโลกได้เปลี่ยนรูปแบบของสงครามแล้ว	9 ก.พ. 2542
7	กองทัพค่อนข้างตระหนักดีทีเดียว บทบาทหลักของกองทัพในช่วงหลังที่สังคมยอมรับได้ คือ การที่กองทัพมีนโยบายช่วยพัฒนาด้านต่าง ๆ	11 ก.พ. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
8	กองทัพบกมีหน้าที่และภารกิจที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน	17 ก.พ. 2542
9	กองทัพให้การช่วยเหลือรัฐบาล ช่วยเหลือประชาชนในการพัฒนาอยู่แล้ว	16 มี.ค. 2542
10	สงครามเศรษฐกิจจะทำให้กองทัพเป็นผู้รับผิดชอบคงไม่ถูก แต่คงต้องเตรียมยุทธศาสตร์การทำสงครามที่เป็นการใช้กำลังอยู่ ต้องพร้อมที่จะรับส่วนสงครามเศรษฐกิจ หมายความว่า กองทัพต้องเตรียมตัวรับผลกระทบอันเกิดจากภาวะเศรษฐกิจซึ่งอาจจะผันผวนได้	7 เม.ย. 2542
11	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 เม.ย. 2542
12	สาเหตุของสงครามที่ผ่านมาส่วนใหญ่เหตุผลสำคัญคือ ปัญหาผลประโยชน์ขัดกัน จากความขัดแย้งหรือสงครามเศรษฐกิจ ทำยสุดตกลงด้วยวิธีอื่นไม่ได้ ก็ต้องดูว่า ใครมีกำลังทหารเข้มแข็งกว่า เพื่อสนับสนุนให้ฝ่ายตนทำในสิ่งที่ต้องการได้ ดังนั้น กองทัพบกยังต้องพัฒนากำลังความพร้อมรบ และความทันสมัยเพื่อให้ทันต่อสภาพแวดล้อมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนรัฐบาลและช่วยให้ประชาชนทำธุรกิจหรือทำกินได้อย่างมั่นใจในความปลอดภัยจากการรุกรานหรือกดขี่	3 พ.ค. 2542
13	ความขัดแย้งทางสงครามเศรษฐกิจ จะต้องใช้กำลังทหารเข้าตัดสินใจ	7 พ.ค. 2542
14	ปัจจุบันกองทัพบกได้ปรับเปลี่ยนแนวทาง/ยุทธศาสตร์มาช่วยเหลือประชาชน โดยใช้ระบบการเมืองนำการทหารแล้ว แต่กลับถูกรัฐบาลเข้าแทรกแซง ถูกตัดงบประมาณทางทหารบางส่วน ซึ่งเป็นส่วนที่ได้ใช้ดูแลประชาชนแทนส่วนราชการในภาครัฐบาล แต่ไม่ได้รับทดแทนกลับมา	13 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
15	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	18 พ.ค. 2542
16	กองทัพจะต้องปรับปรุงองค์กรให้ทันสมัย เหมาะสม โดยการลดกำลังพลที่ไม่จำเป็นลงไป และพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ ควรฝึกกำลังพลให้มีความพร้อมทุกรูปแบบของสงคราม ควรให้ความร่วมมือกับฝ่ายพลเรือนในการพัฒนาประเทศ ฯลฯ	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 14 ความเห็นเกี่ยวกับ "การแทรกแซงกองทัพปกครองโดยรัฐบาลพลเรือน"

คำถาม :

ในช่วงปี พ.ศ. 2535 – 2540 กองทัพสูญเสียประโยชน์จากการแทรกแซงของรัฐบาลพลเรือน กรณีใดบ้างและได้ตอบโต้หรือปรับกลยุทธ์เพื่อปกป้องรักษามลประโยชน์ของกองทัพอย่างไร

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
1	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 ม.ค. 2542
2	กองทัพบกเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐมีหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของชาติ จึงไม่ต้องตอบโต้หรือปรับกลยุทธ์เพื่อปกป้องรักษามลประโยชน์ของกองทัพแต่อย่างใด	29 ม.ค. 2542
3	ผลประโยชน์ของกองทัพคือ การมุ่งรักษามลประโยชน์ของชาติ กองทัพจึงไม่เคยสูญเสียผลประโยชน์ใด ๆ ให้แก่รัฐบาลพลเรือน และไม่จำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ใด ๆ เพียงแต่อาจจำเป็นต้องปรับหรือถ่ายโอนการทำงานในบางเรื่องให้กับหน่วยงานอื่น ตามนโยบายของฝ่ายบริหาร	1 ก.พ. 2542
4	ถูกรุกแทรกแซงจากรัฐบาลพลเรือนไม่ชัดเจน ถ้ามีก็คงไม่มาก เพราะดูจากการสืบเปลี่ยนข้าราชการระดับสูงในกองทัพที่มาจากพรรคการเมือง ถือว่าน้อยมาก และในปี พ.ศ. 2540 ภาวะเศรษฐกิจถดถอย นักการเมืองลดงบประมาณในการป้องกันประเทศค่อนข้างสูง แต่กองทัพก็เข้าใจ	2 ก.พ. 2542
5	พลเรือนไม่กล้ายุ่งกับกองทัพอยู่แล้ว ซึ่งยอมรับว่าแต่ก่อนกองทัพมีอำนาจทางการเมืองมาก กองทัพเองสร้างนายกรัฐมนตรืมาตลอด การที่สูญเสียผลประโยชน์อาจจะเป็นบุคคล แต่กองทัพไม่เสียอะไร มีแต่ได้พัฒนากองทัพให้เป็นที่ยอมรับของสังคม	4 ก.พ. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
6	ก่อนปี พ.ศ. 2535 ประเทศอยู่ในภาวะสงครามภายนอกประเทศมาก ทำให้ทหารมีภารกิจเป็นรูปธรรม แต่หลังจากปี พ.ศ. 2535 ภารกิจหมดไป เช่น การซื้อเครื่องบินรบหรือเรือดำน้ำ ประชาชนก็คัดค้าน ทำให้ทหารเสียความชอบธรรมในด้านทรัพยากร กองทัพต้องนิยามภารกิจของทหารใหม่ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของมวลชน ต้องปรับตัวในแง่ของ function, authority และ ความชอบธรรม	9 ก.พ. 2542
7	งบประมาณถูกตัดลงและถูกตรวจสอบมากขึ้น เนื่องจากบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงการปรับปรุงโครงสร้างกองทัพให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงแน่นอนบางคนรู้สึกสูญเสีย โดยเฉพาะที่พยายามลดจำนวนนายพลและข้าราชการทหารส่วนหนึ่งลง คนที่อยากเป็นนายพล คนที่เป็นพันเอกพิเศษ อยู่ก็รู้สึกสูญเสีย	11 ก.พ. 2542
8	กองทัพบกเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐบาล มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการรักษาเอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของราชอาณาจักรไทย มิใช่กลุ่มผลประโยชน์ที่แสวงหาลาภอันไม่พึงจะได้มา จึงไม่คิดว่า กองทัพบกจะสูญเสียผลประโยชน์ได้ไป	17 ก.พ. 2542
9	นายทหารเสียศักดิ์ศรี ความไว้วางใจจากประชาชน ความเชื่อถือในกองทัพ พอสสมควร	16 มี.ค. 2542
10	อาจสูญเสียในแง่บุคคล คือ ผู้นำสูญเสียเพราะเป็นนายกรัฐมนตรีไม่ได้ แต่กองทัพได้รับการยอมรับมากขึ้นในสายตาของประชาชน ในแง่ของงบประมาณต้องยอมรับในการอนุมัติของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นกระบวนการปกติของ ประชาธิปไตย	7 เม.ย. 2542
11	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	28 เม.ย. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ตารางที่ 14 (ต่อ)

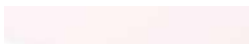
ลำดับ*	รายละเอียดที่ตอบ	วันที่สัมภาษณ์
12	กองทัพบกเป็นกลไกหนึ่งของรัฐบาล ดังนั้น ผลประโยชน์ของกองทัพก็คือผลประโยชน์ของรัฐบาลเป็นผลประโยชน์เดียวกัน แสดงให้เห็นว่าที่ผ่านมาไม่มีการแทรกแซงของรัฐบาลที่ทำให้กองทัพบกสูญเสียผลประโยชน์แต่อย่างใด	3 พ.ค. 2542
13	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	7 พ.ค. 2542
14	กองทัพบกดำเนินการตามระบอบ ประชาธิปไตย ยอมรับได้ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาโดยตลอดห่างระยะเวลา ดังนั้น จึงนับว่ามีไซการสูญเสียผลประโยชน์ แต่อย่างใด	13 พ.ค. 2542
15	ไม่แสดงความคิดเห็นในประเด็นข้อนี้	18 พ.ค. 2542
16	ความจริงรัฐบาลพลเรือนไม่ได้แทรกแซงกิจกรรมของกองทัพบกแต่อย่างใด เพียงแต่มีตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นพลเรือนเท่านั้น	27 พ.ค. 2542

* ปกปิดนามผู้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

ในตะกร้าผลแอปเปิ้ลเน่า
เรามีโอกาสเลือกน้อยเต็มที

เซ็คสเปียร์

บทที่ 5
การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์

เนื้อหาของบทนี้เป็นผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นการนำเสนอหลังจากได้กำหนดกรอบแนวความคิด ทฤษฎี ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จัดเก็บมา ทั้งเป็นข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ใช้ตัวผู้ศึกษาเองเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล จากผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้*

1. นายทหารแห่งกองทัพบกชั้นยศตั้งแต่พันเอกขึ้นไป จนถึงพลเอก จำนวน 10 คน
2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 1 คน
3. อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 5 คน

ผู้ศึกษาได้สร้างคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ โดยได้ปรึกษานักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมเนื้อหาและประเด็นต่าง ๆ จากสมมติฐาน ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดไว้โดยผู้ศึกษาขอแยกสาระสำคัญเพื่อการทดสอบ ดังต่อไปนี้

1. กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง มีความเข้าใจในระบบการเมืองของโลก ในยุคปัจจุบันที่ยอมรับการปกครองในระบบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด
ทั้งนี้ โดยเปรียบเทียบกับตารางที่ 1, 5, 6 และ 7 ซึ่งปรากฏในบทที่ 4
2. อิทธิพลของยุค IT ที่ทำให้กองทัพบกมีความเห็นว่าการยึดอำนาจ จะถูกต้องด้าน คว่าบาตร และไม่เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ
ทั้งนี้ โดยเปรียบเทียบกับตารางที่ 9, 10, 11 และ 12 ในบทที่ 4
3. กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองจะเปลี่ยนสถานะและบทบาทจากกองทัพ มาเป็นกลุ่มผลักดันทางการเมือง (political pressure group) โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับการปกครอง ในระบบประชาธิปไตย
ทั้งนี้ โดยเปรียบเทียบกับตารางที่ 2, 3, 4, 8, 13 และ 14 ในบทที่ 4

---

* รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

เพื่อเป็นการอธิบายให้ปรากฏความชัดเจนมากขึ้น ก่อนที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ บทสัมภาษณ์ และเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงบทบาทของกองทัพบก ในมิติที่มีฐานะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มหนึ่งในสังคมการเมือง จากแนวความคิดของ Gabriel A. Almond มองว่ากลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มตัวแทนตามสาขาอาชีพ หรือกลุ่มบุคคลที่รวมกัน โดยมีความผูกพัน หรือผลประโยชน์เป็นปัจจัยเชื่อมโยง สุขาย ตรีรัตน์ ก็อธิบายไว้ว่า เป็นกลุ่มที่มี บทบาทสำคัญ ในระบบการเมือง เพราะเป็นการแสดงออกถึงความต้องการของสมาชิกในระบบการเมือง ซึ่งการเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ซึ่งกระทำโดยกลุ่ม ที่มีอำนาจทางการเมือง เพราะการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้ของบุคคลและ/หรือ กลุ่มบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ รักษาไว้ซึ่งอำนาจ และใช้อำนาจ เพื่อการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านั้น สำหรับ Arthur F. Bentley ได้กล่าวว่า กลุ่มทุกกลุ่มจะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น กลุ่มกับผลประโยชน์จึงเป็นของคู่กัน และในส่วนของ David B. Truman ให้ความเห็นว่า เมื่อมีการเรียกร้องต่อสถาบันทางการเมือง ไม่ว่าจะสถาบันใดก็ตาม เช่น รัฐบาล รัฐสภา กลุ่มผลประโยชน์นั้น ก็จะกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง

กลุ่มผลประโยชน์กับกลุ่มผลักดันโดยทั่วไปแล้ว เป็นที่ยอมรับว่าคำทั้งสองนี้อาจทดแทนได้ในความหมายเดียวกัน จากการศึกษาในบทที่ 3 พบว่า กองทัพบกมีลักษณะเป็นกลุ่มผลประโยชน์สถาบัน ซึ่งมีปัจจัยอันเป็นเหตุให้เกิดประสิทธิผลของกลุ่ม คือ มีความสามารถที่จะระดมสิ่งสนับสนุน เช่น สมาชิก ความเป็นปึกแผ่นขององค์การ และศักดิ์ศรีที่ปรากฏต่อสาธารณะ ทั้งนี้เป็นไปตามความเห็นของ Gabriel A. Almond นั่นเอง โดยที่จุดหมายสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ก็คือ การป้องกันผลประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งแบ่งแยกตามสาขาของสังคม ผลประโยชน์นั้นอาจหมายถึงผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่ม หรือผลประโยชน์นอกเหนือกลุ่มคือ ผลประโยชน์ทั่วไปที่เป็นสาธารณะ รวมถึง จุดหมายสุดท้ายคือ การมีอิทธิพลเหนือนโยบายสาธารณะ ซึ่ง Maurice Duverger เองก็ได้ ขยายความว่า กลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มผลักดันไม่มี บทบาทโดยตรงในการแสวงหาอำนาจทางการเมือง แม้จะมีอิทธิพลต่อศูนย์อำนาจ แต่ก็อยู่ ภายนอกศูนย์อำนาจ ส่วน Francis G. Castle ให้ความหมายว่า เป็นกลุ่มที่พยายามก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทั้งโดยการดำเนินการผ่านกิจกรรมทางการเมืองหรือไม่ก็ตาม

จากแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของกลุ่มผลประโยชน์ในบทที่ 2 ซึ่งได้อธิบายไว้แล้ว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะการเข้าไปมีบทบาทของกองทัพ ซึ่งอธิบายไว้โดย Fred R. von der Mehden ในลักษณะการแทรกแซงทางการเมือง อันหมายถึง ใช้อิทธิพลต่อรัฐบาลพลเรือน ด้วยการพยายามชักจูงใจ อ้างเหตุผลหรือกระตุ้นให้รัฐบาลพลเรือนเห็นคล้อยและปฏิบัติตามความประสงค์ของฝ่ายทหาร ซึ่งเป็นไปในลักษณะชอบด้วยกฎหมายหรือการใช้อิทธิพลต่อ รัฐบาลพลเรือนด้วยการกดดันหรือข่มขู่ หรือด้วยการใช้กำลังบังคับด้วยอาวุธ เมื่อสำเร็จก็จะขับไล่รัฐบาลออกแล้วแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ ภายใต้ความเห็นชอบของทหาร หรือการเข้าแทรกแซงโดยใช้กำลังอาวุธเข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลชุดเดิม แล้วทำการเปลี่ยนแปลงสถาบันการเมืองต่าง ๆ ใหม่ ด้วยการเปลี่ยนกฎหมายรัฐธรรมนูญ การยุบเลิกพรรคการเมืองด้วยกฎหมาย หรือเป็นการสร้างอิทธิพล เพื่อผลักดันรัฐบาลให้เกิดการต่อรองตามผลประโยชน์ที่ตนต้องการ เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อให้สอดคล้องสนับสนุนข้อเรียกร้องตามผลประโยชน์ของกลุ่มตน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มทหารโดยเฉพาะกลุ่ม รสช. มีลักษณะเช่นเดียวกันก็คือการกดดัน ทั้งนี้ จะเห็นได้จากสถานการณ์ในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ กลุ่มของ รสช. มีลักษณะของการขู่เชิญ เรียกร้อง สร้างอิทธิพล ต่อรัฐบาลผสมของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เพื่อให้เปลี่ยนแปลงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม คือ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ซึ่งทางทหารไม่พอใจที่จะให้บุคคลผู้นี้มาดำรงตำแหน่ง เพราะเข้าใจว่า พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก อาจจะมีนโยบายเปลี่ยนแปลงตำแหน่งสำคัญในกองทัพ อันหมายถึงตำแหน่งของ พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก และตำแหน่งอื่น ๆ ในกองทัพ จนทำให้นำไปสู่การล้มล้างรัฐบาลในที่สุด

จากคำอธิบายดังกล่าวข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่า กองทัพบกเป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองกลุ่มหนึ่งในสังคมการเมืองนั่นเอง ซึ่งการค้นพบดังกล่าว ได้นำเข้าสู่การวิเคราะห์หันทสัมพันธ์ เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานข้อที่หนึ่ง

โดยที่ รัฐธรรมนูญ จำนวน 15 ฉบับที่ผ่านมาในอดีตของประเทศไทย เป็นการร่างโดยคณะทหารที่เป็นผู้ยึดอำนาจ รัฐธรรมนูญเหล่านั้นมักจะเขียนให้ดูเหมือนเป็นประชาธิปไตยแต่ในความเป็นจริงได้มีการปิดบังอำพรางบางอย่างไว้ เป็นเหตุให้ประชาชนไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพที่แท้จริง ทั้งยังเปิดโอกาสให้คนกลุ่มของคณะปฏิวัติยังคงสืบทอดอำนาจต่อมาได้อีก

ดังนั้น เมื่อประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ.2540 ซึ่งนับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เรียกได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชนอย่างแท้จริง โดยการร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวกระทำขึ้นโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ อันประกอบด้วย ตัวแทนของประชาชน ซึ่งเลือกกันเองจาก 76 จังหวัดและนักวิชาการกับผู้มีประสบการณ์ โดยสถาบันต่าง ๆ คัดเลือกเสนอชื่อมาอีก 23 คน รวมเป็น 99 คน ทำให้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา โดยมีหลักการและสาระสำคัญที่เพิ่มใหม่คือ

1. การเพิ่มสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมของพลเมือง
2. การเพิ่มอำนาจพลเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจ

จากบทบัญญัติเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศ ภายใต้การปกครองในระบบประชาธิปไตย เพื่อแสดงให้เห็นถึงการยอมรับหรือปฏิเสธที่มีต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งแยกเป็นสาระสำคัญ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานว่า กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง มีความเข้าใจในระบบการเมืองของโลกในยุคปัจจุบันที่ยอมรับการ ปกครองในระบบประชาธิปไตย มากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจพิจารณาได้จากในเรื่องของความเสมอภาค ตามตารางที่ 1 ในบทที่ 4 ผู้ศึกษา ได้สอบถามความเห็นเกี่ยวกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน จากการสัมภาษณ์พบว่า นักวิชาการและนายทหารที่มีชั้นยศตั้งแต่พลตรีขึ้นไป ตลอดจนผู้ที่เกษียณอายุราชการแล้ว ต่างมีความเห็นที่เป็นการยอมรับต่อบทบัญญัตินี้ ในขณะที่เดียวกันพบว่า นายทหาร ยศ พันเอก จงใจไม่แสดงความเห็นและนักรบะเบียบวินัยของทหารเข้ามาใช้แก้ไขปัญหาวางเคร่งครัด นอกจากนี้ยังพบว่าทหารให้ความสำคัญในเรื่องศักดิ์ศรี โดยจัดลำดับความสำคัญในระดับสูง

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับ การสอบถามความเห็นเกี่ยวกับ “เกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพไทย” ตามตารางที่ 6 ในบทที่ 4 จากการสัมภาษณ์พบว่า เรื่องของเกียรติยศและศักดิ์ศรีเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน และไม่อาจจะมองข้ามได้ในสังคมของทหาร โดยจะพบว่า ทหาร ยศพันเอก ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 8 ถึงกับกล่าวว่า “คำจำกัดความของทหารทุกประเทศในโลกนี้คือ ผู้เสียสละความสุขสบาย หรือแม้แต่ชีวิต เพื่อความคงอยู่ของประเทศชาติ หากมันผู้ใดคิดทำลายเกียรติและศักดิ์ศรีของทหาร มันผู้นั้นยอมได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำลายประเทศชาติ” และจากการสอบถามความคิดเห็นตามตารางที่ 6 นี้ พบผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 14 ซึ่งเป็น นายทหาร ยศพันเอกเพียงท่านเดียวที่แสดงความเห็นว่ามีแนวโน้มตกต่ำ เนื่องจากถูกแทรกแซงการบริหาร การแต่งตั้งโยกย้าย สร้างภาพลักษณ์ที่เสียหายแก่กองทัพไทย

ส่วนผลลัพธ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทุกท่านมีความเห็นว่า หากกองทัพพบปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง เกียรติและศักดิ์ศรีของกองทัพรวมตลอดถึงทหารก็จะมีแนวโน้มเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตัวของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งบทบาทของผู้นำก็เป็นปัจจัยหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการแสดงออกของทหาร

ตามตารางที่ 5 ในบทที่ 4 เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิประชาชน ผู้ศึกษาได้สอบถามความเห็นเกี่ยวกับ “การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร” โดยที่งานด้านการป้องกันประเทศของทุกรัฐ โดยทั่วไปมักจะถูกถือว่าเป็นกิจการที่เป็น “ความลับ” ของประเทศ หรืออย่างน้อยก็เป็นเรื่อง “ปกปิด” ที่ไม่อาจเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ความมั่นคงของรัฐ” กลายเป็นสิ่งที่จะต้องปกปิด และแบบแผนเช่นนี้ดูจะเป็นคุณลักษณะหลักของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามาโดยตลอด

ลักษณะประการหนึ่งของประชาธิปไตยสมัยใหม่ คือ เรื่องของสิทธิในการรับรู้ของสาธารณชน กระบวนการทำให้เกิดความรับรู้ดังกล่าวในรูปแบบเดิมมักจะหมายถึง “การทำกรไต่สวนในรัฐสภา” (parliamentary hearing หรือ congressional hearing ในแบบของรัฐสภาสหรัฐ) ซึ่งต่อมายังได้พัฒนาไปสู่การไต่สวนในที่สาธารณะหรือที่มีการเริ่มใช้ในสังคมไทยในเรื่องของ “ประชาพิจารณ์” (public hearing) กระบวนการทั้งสองเป็นรูปแบบของการแสวงหาความจริงของสังคมที่มีการใช้มากในสังคมตะวันตก แต่วิธีการทั้งสองดูจะยังเป็นเรื่องใหม่ของสังคมไทย

จากการสัมภาษณ์พบว่า นักวิชาการและนายทหาร ส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับบทบัญญัติดังกล่าว เนื่องจากมีชั้นความลับของทางราชการสำหรับข้อมูลที่จะกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ที่มีอาจเปิดเผยได้คุ้มครองอยู่ แต่พบว่านายทหารยศ พันเอก ไม่พอใจวิธีการเรียกร้อง ให้เปิดเผยข้อมูลของพลเรือน โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้สนับสนุน ซึ่งเลือกใช้วิธีการชุมนุมกดดัน ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อทหารและกองทัพ ทั้งที่กฎระเบียบกำหนดขั้นตอนวิธีการในการตรวจสอบ แต่ก็เพิกเฉยที่จะปฏิบัติตาม ดังเช่น กรณีญาติวีรชนพฤษภาคม 2535 เรียกร้องให้กองทัพเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว

ดังนั้น หากเหตุการณ์ในลักษณะนี้เกิดขึ้นอีกในอนาคต อาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของทหารกับพลเรือนได้ เส้นแบ่งหรือมาตรฐานทางสังคมของสิ่งที่เรียกว่า “ความลับ” ทางราชการทหาร ยังไม่อาจหาข้อยุติได้ ในประเทศไทยนั้น ข้อมูลทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการป้องกันประเทศ เป็นสิ่งที่ถูกตีตราว่าเป็น “ความลับ” ดังจะเห็นได้ว่า แม้กระทั่งการมีถ้อยแถลงเชิงนโยบายของนายกรัฐมนตรีที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ก็เป็นสิ่งที่เปิดเผยสู่สาธารณะไม่ได้ ทั้งที่คำแถลงเชิงนโยบายเช่นนี้น่าจะเป็นผลในทางบวกแก่รัฐบาลที่เกิดขึ้น “ความโปร่งใส” เพราะหากนายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ต้องการจะแถลงนโยบายปิดกั้นน่าจะทำที่สภากลาโหมมากกว่า จะเกิดขึ้นในหน่วยการศึกษาระดับสูงของกองทัพแล้ว คาดหวังให้การแถลงเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องปกปิด เว้นแต่การกระทำเช่นนี้มีวัตถุประสงค์มากกว่าความคาดหวังในการให้ถ้อยแถลงเชิงนโยบาย และความจริงแล้ว นายกรัฐมนตรีน่าจะใช้โอกาส ในการบรรยายที่ วปอ. ในครั้งนี้ เป็นเวทีของการแถลงทิศทางของการบริหารนโยบายการป้องกันประเทศ เพราะได้มีข้าราชการระดับสูงทั้งทางฝ่ายทหารและพลเรือนในวิทยาลัยดังกล่าวอยู่แล้ว และหากจะเปิดโอกาสให้สังคมได้มีโอกาสร่วมรับรู้ด้วย ก็น่าจะเป็นประโยชน์อย่างมากเช่นกัน

สิทธิในการรับรู้ มิได้หมายถึง การให้นักการเมืองสามารถลงไปกระทำกรรวบรวมข้อมูลในระดับต่าง ๆ ของกองทัพอย่างขาดความรับผิดชอบ หรือหมายถึงการเปิดเผยข้อมูลในทุกระดับของกองทัพ โดยเฉพาะในงานด้านยุทธการ ซึ่งสังคมไม่จำเป็นต้องรู้ถึงงานในระดับดังกล่าว แต่สังคมจะต้องรับรู้ในระดับของนโยบาย และรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็ยังไม่สมควรทำให้แนวคิดเชิงนโยบายของรัฐกลายเป็นข้อมูล “ปกปิด”

ขณะเดียวกัน ก็มีความหมายด้วยว่า ในกระบวนการตัดสินใจทำนโยบายด้านการป้องกันประเทศในวันหน้า ควรจะมีลักษณะที่โปร่งใสมากขึ้น เพื่อไม่ให้ผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบต่ออนาคตขององค์กรกองทัพในระยะยาว ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของการตัดสินใจซื้อ เอฟ-18 ซึ่งอาจทำให้กองทัพกลายเป็น “ผู้ล้มละลาย” ได้การทำเช่นนี้ในอนาคตควรจะต้องเป็นเรื่องที่เปิดเผยและอธิบายแก่สังคมได้ด้วย เพราะหากเกิดผลในทางลบแก่องค์กรกองทัพแล้ว ผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงในท้ายที่สุดก็คือ สังคมโดยรวมนั่นเอง เพราะสังคมคือผู้ที่ เป็นเจ้าของกองทัพ และกองทัพก็มีโชสมบัติหรือกรรมสิทธิ์ที่ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นเจ้าของไม่ว่าจะด้วยการผูกขาดหรือการใช้อำนาจครอบครอง หากแต่กองทัพคือ “เลือดเนื้อและจิตวิญญาณ” ของบรรพชนและคนรุ่นต่าง ๆ ที่ได้เสียสละในการสร้างกองทัพมาจนถึงทุกวันนี้

ตารางที่ 7 ในบทที่ 4 ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งจะปรากฏเป็นครั้งแรกในสังคมไทย ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ประเด็นการเพิ่มอำนาจพลเมืองในการควบคุมการใช้อำนาจของนักการเมือง ผู้ศึกษาได้สอบถามความเห็นเกี่ยวกับ "การใช้สิทธิถอดถอน นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา" จากการสัมภาษณ์พบว่า ทั้งนักวิชาการและนายทหารส่วนใหญ่เห็นด้วยกับบทบัญญัติดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นบทบัญญัติที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นมาตรการเสริม สร้างอำนาจให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นพลังและอำนาจที่แท้จริงในการปกครองประเทศตามระบอบ ประชาธิปไตย โดยปรากฏข่าวเกือบทุกรัฐบาลที่ผ่านมาว่ามีนักการเมืองทุจริตต่อหน้าที่ แต่ไม่มีหลักฐานทางกฎหมายที่จะดำเนินคดี ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาหนึ่งในเงื่อนไขที่ทหารใช้อำนาจในการทำการปฏิวัติรัฐประหาร ยึดอำนาจรัฐ ก็คือ การฉ้อราษฎร์บังหลวงทุจริต คอร์รัปชันของนักการเมืองในคณะรัฐบาลนั่นเอง ดังนั้น อาศัยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทำให้อำนาจการตรวจสอบตกอยู่กับประชาชนแทนที่ทหาร ซึ่งไม่อาจจะใช้เป็นข้ออ้างสร้างเงื่อนไขให้เกิดความชอบธรรมในการยึดอำนาจล้มล้างรัฐบาลได้อีกต่อไป

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นความเห็นของนักวิชาการและนายทหารส่วนใหญ่ แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 2 และ ลำดับที่ 5 ซึ่งปัจจุบันเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลับมีความเห็นตรงกันข้าม โดยท่านแรกเกรงว่าจะพบปัญหาในการปฏิบัติต่อการตรวจสอบรายชื่อ ส่วนท่านที่สองให้เหตุผลเช่นเดียวกัน และพบว่ามีการถอดถอนในรัฐสภาอยู่แล้ว เกรงว่าจะเกิดการปลุกระดมสร้างความวุ่นวายให้แก่บ้านเมือง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทั้งสองท่านที่ไม่เห็นด้วยกับบทบัญญัติดังกล่าว เนื่องจากเกรงว่าจะเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ในขณะที่เสียงส่วนใหญ่ตอบรับมาตรการนี้ โดยมองข้ามปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งนับเป็นปัญหาที่สามารถหาแนวทางแก้ไขได้ในโอกาสต่อไป

สรุปวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่หนึ่ง จากการสัมภาษณ์เพื่อสอบถามความคิดเห็นในประเด็นที่เพิ่มเติมใหม่ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ตามตารางที่ 1, 5, 6 และ 7 ในบทที่ 4 พบว่า บทบัญญัติเหล่านั้น ล้วนแล้วแต่ได้รับการยอมรับจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ อันแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มความเข้าใจในระบบการเมืองของโลกในยุคปัจจุบันที่ยอมรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผลลัพธ์ที่ได้แสดงถึง พัฒนาการที่มีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่สอง

สมมติฐานซึ่งมีสาระสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวกับอิทธิพลของยุค IT (information technology) ที่ทำให้องค์กรพบมีความเห็นว่าการแทรกแซงกิจการทางการเมืองด้วยการใช้กำลังการยึดอำนาจจะถูกต่อต้านคว่ำบาตรและไม่เป็นที่ยอมรับของอารยะประเทศ ซึ่งเทียบได้กับตารางที่ 9, 10, 11 และ 12 ในบทที่ 4 นั้น โดยที่เศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันต้องขึ้นอยู่กับตลาดการลงทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ การจัดตั้งรัฐบาลและอำนาจนิยมอาจจะถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยที่นำมาซึ่งความไร้เสถียรภาพทางการเมือง อันจะนำมาซึ่งการสูญเสียความน่าสนใจในทางเศรษฐกิจและความน่าเชื่อถือในทางการเมืองจากต่างประเทศ ดังนั้น แรงกดดันจากต่างประเทศเมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลอำนาจนิยมขึ้นนั้นจึงมีอย่างมาก เพราะพรมแดนของการประกอบการทางเศรษฐกิจมีลักษณะแคบลงด้วยอิทธิพลของยุค IT ดังกล่าว

ตารางที่ 9 ในบทที่ 4 จากการสอบถามความเห็นในเรื่อง "ระบบเผด็จการภายใต้สถาบันศึกษาของทหาร" ซึ่งจุดมุ่งหมายตามคำถามนี้ ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคม (socialization) ผ่านระบบการศึกษาที่หล่อหลอมและปลูกฝังค่านิยมของทหาร อันส่งผลต่อทัศนคติว่า จะมีแนวโน้มทางความคิดไปในทางอนุรักษนิยมหรือเสรีนิยม มีระบบการเล่นพรรคเล่นพวกหรือระบบรุ่นพี่รุ่นน้องหรือไม่ จากการสัมภาษณ์พบว่า นายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเกือบทุกท่าน ต่างไม่เห็นว่าการกล่อมเกลாத่างการศึกษา เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดระบบเผด็จการภายใต้สถาบันการศึกษาของทหาร ในขณะที่มีเพียงนายทหารผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 9 และลำดับที่ 15 ซึ่งมีได้เป็นผู้จบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ที่มีความเห็นว่าการนี้ตามคำถามเป็นสิ่งที่จริงในสังคมทหาร รวมตลอดทั้งนักวิชาการเองก็ยอมรับว่า กระบวนการกล่อมเกลาท่างการศึกษาส่งผลต่อทัศนคติที่เป็นเผด็จการภายใต้สถาบันการศึกษาของทหาร

ผลลัพธ์ที่ได้จากคำตอบ ในส่วนที่เป็น นายทหารผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งไม่ยอมรับว่า มีระบบการเล่นพรรคเล่นพวก หรือระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง ภายใต้สถาบันการศึกษา นั้น ขัดกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งนี้อาจเปรียบเทียบได้กับ ความสัมพันธ์อันไม่ปกติระหว่างกองทัพกับรัฐบาล ในสมัยที่พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้ง มีที่นั่งสูงสุดในสภาผู้แทนราษฎร และมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะจัดตั้งรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินแทนที่พรรคประชาธิปไตย เมื่อ พ.ล.อ.

ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ซึ่งเป็นพรรคลำดับสองในพันธมิตร 7 พรรคของรัฐบาล ประกาศขอรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแล้ว ก็เริ่มปรากฏความหวาดระแวงทันทีถึงความเป็นไปได้ที่ พล.อ.ชวลิต ฯ จะเข้ามา "จัดระเบียบใหม่" ในกองทัพ การจัดทำบัญชีแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารระดับสูงประจำปีของ พล.อ.วิมล วงศ์วานิช ผู้บัญชาการทหารบก(ในขณะนั้น)ที่เปิดเผยมว่าจัดทำเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ในขณะที่ พล.อ. ชวลิต ฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมประกาศว่าตนเองไม่ใช่ " ตรายาว " นั้น ถือเป็นรอยร้าวที่ขยายวงห่างขึ้นทุกขณะ พล.อ.ชวลิต ฯ นั้น แม้จะเป็นผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุดมาก่อน แต่การลาออกจากราชการเข้าสู่วิถีทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่รับรู้กันเฉพาะกับกลุ่มนายทหาร จปร. 5 ที่คร่ำครึในความเฉลียวฉลาดของรุ่นที่ จปร.1 คนนี้

การโยกย้ายนายทหารระดับสูงแต่ก่อน มักจะไม่ค่อยมีปัญหา แต่การโยกย้ายนายทหารระดับสูงในปี 2538 มีความเป็นพิเศษและมีลักษณะเฉพาะอย่างมาก จนกระทั่งกลายเป็นที่สนใจของคนในสังคม พร้อม ๆ กับกระแสวิจารณ์ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ต่างกันไป ลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นสำหรับการโยกย้ายนายทหารระดับสูงในครั้งนี้มี 2 ประการ คือ เป็นปีแรกที่มีการเปลี่ยนแปลงภายในตัวกองทัพเอง อันเนื่องมาจากตำแหน่งระดับสูงสุดทางทหารจะว่างลง เพราะครบเทอมรับราชการถึง 3 ตำแหน่ง คือ ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งถ้าหากมองแต่ในแง่มุมมองของตัวตำแหน่งตามสิทธิอำนาจและตามระบบการบริหารงานที่ระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ก็เห็นได้ว่าเป็นความสำคัญและจุดที่ต้องระมัดระวังอย่างสูง เพราะทั้ง 3 ตำแหน่งมีผลกระทบต่อการจัดวางแนวนโยบายยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งพร้อมกันทั้งหมดในเวลาเดียวกัน จึงต้องให้ความสำคัญกับการเลือกสรรตัวบุคคลกันเป็นพิเศษจริง ๆ แต่ถ้าหากมองกันในเชิงโครงสร้างอำนาจ และการจัดวางการสืบทอดของนโยบาย ผ่านตัวบุคคล ตามประวัติศาสตร์ที่กองทัพเคยมีมา จะพบว่าปัจจัยเรื่องรุ่น เหล่า กลุ่ม มีอิทธิพลเป็นตัวแปรหลักได้เช่นกัน เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ช่วงนี้กำลังเป็นช่วงเวลาของ นายทหาร จปร.รุ่น 5 กำลังจะหมดบทบาทลงจากกองทัพ เพราะต้องเกษียณอายุกันตามวาระ จึงเป็นธรรมดาที่ทั้งคนในและคนนอกกองทัพมักจะมองภายใต้สมมติฐานหรือกรอบแนวคิด โครงสร้างอำนาจว่า ผู้ใดหรือรุ่นใด จะมีสิทธิอำนาจในการบริหารกองทัพไว้ได้ต่อมา เพราะกองทัพเป็นองค์กรที่มีการจัดตั้ง มีประเพณี ระบบการบริหารงานแบบรวมศูนย์ที่ปฏิบัติกันมานานจนเป็นที่รับรู้กันว่าระดับผู้นำมีอิทธิพลและการตัดสินใจที่เด็ดขาดเบ็ดเสร็จมาก ดังนั้น นักวิเคราะห์จึงมักให้ความสำคัญกับระดับนำของกองทัพ รวมทั้งรุ่นหรือ

เหล่าที่มาต่าง ๆ กันมาก การแทรกแซงทางการเมือง ทหารจะแทรกแซงหรือปฏิบัติหรือไม่นั้น ปัจจัยไม่ใช่เกิดจากตัวแปรภายในกองทัพ แต่เกิดจากปัจจัยภายนอกมากกว่าและบทความที่นักวิเคราะห์ทางการเมือง ทหารที่กล่าวไว้ใน กรณี การแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารกลางปี พ.ศ. 2539 (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับที่ 45 ปีที่ 42 วันที่ 7-13 เมษายน 2539 หน้า 16) "...นโยบายของ พล.อ.ชวลิต นั้น ไม่ต้องการให้นายทหารที่กุมกำลังตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนายทหารรุ่นใดรุ่นหนึ่งมากเกินไป เพราะบทเรียนมันมีมาแล้วในอดีตที่นายทหารจาก จปร.รุ่น 7 อย่าง พล.ต.มัญญ รูปขจร พ.อ.ประจักษ์ สว่างจิตร หรือ จปร.5 อย่าง พล.อ.สุจินดา คราประยูร พล.อ.อิสระพงศ์ หนุนภักดี ที่มีการกุมอำนาจในกองทัพ อย่างเบ็ดเสร็จ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้นได้ง่าย"

จากบทความดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ระบบเล่นพรรคเล่นพวก หรือระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง เมื่อเกิดการฉีกกำลังกันแล้ว ย่อมเป็นฐานอำนาจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในลักษณะแทรกแซงทางการเมือง เพื่อเข้าสู่ศูนย์อำนาจในการปกครอง ซึ่งย่อมไม่ใช่การปกครองในระบบประชาธิปไตยอย่างแน่แท้

ตารางที่ 10 ในบทที่ 4 เป็นการพิสูจน์สมมติฐานด้วยการสอบถาม ความเห็นเกี่ยวกับ "นักการเมืองไทยกับระบอบประชาธิปไตย" ซึ่งความน่าเชื่อถือของนักการเมืองในการบริหารภาครัฐของไทยนั้นคือวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งของประเทศ หากนักการเมืองไม่สามารถนำมาซึ่งศรัทธาและความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้คนในสังคมได้ ไม่ว่าจะแก่นักการเมืองในส่วนของฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้านก็ตาม จะพบว่าหนึ่งในเงื่อนไขของการปฏิวัติรัฐประหารก็คือ การปฏิเสชนักการเมืองที่มีพฤติกรรมทุจริตคอร์รัปชัน จากการสัมภาษณ์อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า นักการเมืองไทยมีภาพลักษณ์ในเชิงลบต่อการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องมาจากโครงสร้างของสังคมไทยเองที่ขาดนักการเมืองที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว รวมทั้งมีระบบราชการ หรือตัวข้าราชการประจำเป็นผู้ให้การสนับสนุนร่วมมือกันปิดบังความผิดให้กันและกัน

บทพิสูจน์สมมติฐานอีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นประเด็นที่อาจใช้วิเคราะห์ว่า กองทัพพบมีความเห็นว่าการแทรกแซงกิจการทางการเมืองด้วยการใช้กำลัง การยึดอำนาจจะถูกต่อต้าน คำว่าบาตรและไม่ใช่ที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ คือ การสอบถามความเห็นเกี่ยวกับ "พัฒนาของประชาธิปไตยในสังคมไทย" ตามตารางที่ 11 ในบทที่ 4 จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ครึ่งหนึ่งทั้งนายทหารและ

นักวิชาการ มีความเห็นว่า ประชาธิปไตยในสังคมไทยได้รับการพัฒนามากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา ยิ่งถ้าเทียบกับในหมู่ประเทศอาเซียน แม้ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี หรือการพัฒนาเศรษฐกิจจะต่ำกว่า แต่พบว่าพัฒนาการของประชาธิปไตยในสังคมไทยมีสูงกว่า ในขณะที่เดียวกัน ผู้ให้สัมภาษณ์อีกครึ่งหนึ่ง ทั้งผู้ที่เป็นนายทหารและนักวิชาการ ต่างก็มีความเห็นว่า สังคมไทยยังขาดองค์ประกอบอีกหลายประการที่จะนำไปสู่พัฒนาการที่ดีของประชาธิปไตย เช่น การสร้างค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ดียิ่งกว่ารัฐธรรมนูญ การสร้างวุฒิภาวะทางการเมืองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย ความเข้าใจเรื่องสิทธิ หน้าที่ ประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ส่วนรวม

ตารางที่ 12 ในบทที่ 4 สืบเนื่องจากความเห็นเกี่ยวกับ “พัฒนาการของประชาธิปไตยในสังคมไทย” ดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นการเสริมภาพให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงต่อยอดด้วย การสอบถามความเห็นเกี่ยวกับ “การปฏิวัติ รัฐประหาร” โดยที่ในห้วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ความเปลี่ยนแปลงใหญ่ประการหนึ่งของโลก ได้แก่ การปฏิวัตีด้านสื่อสารมวลชน ระบบวิทยุการที่ก้าวหน้าด้านโทรคมนาคมและการสื่อสารได้เชื่อมประเทศต่าง ๆ เข้าด้วยกันให้แคบอย่างไม่เคยมีมาก่อน จนกล่าวได้ว่า โลกในปัจจุบันมีขนาดเล็กลงอย่างมาก เมื่อพิจารณาในบริบทของการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของข่าวสารเช่นนี้ ทำให้พรมแดนทางการเมืองเป็นสิ่งที่มีความหมายน้อยลง เหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ ๆ จะถูกรับรู้อย่างรวดเร็วในอีกซีกโลกหนึ่ง ซึ่งหมายถึงว่าจะมีปฏิกริยากลับอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกันด้วย

กระแสของการปฏิวัตีด้านการสื่อสารมวลชนนั้น เป็นกระแสที่เกิดพร้อมกับกระแสประชาธิปไตย เพราะการขยายตัวและบทบาทของสื่อสารมวลชนนั้น ต้องการเสรีภาพในการแสวงหาและเผยแพร่ข่าวสาร นักสื่อสารมวลชนในยุคปัจจุบันจึงมีรากทางความคิดในเรื่องประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานที่สำคัญ

การยึดอำนาจเพื่อทำการจัดตั้งระบอบการปกครองแบบอำนาจนิยม หรือการแทรกแซงทางการเมืองในลักษณะที่ไม่ถูกต้องและชอบธรรม มักจะได้รับการต่อต้านจากสื่อมวลชน ซึ่งการเผยแพร่ข่าวสารเช่นนี้จะมีส่วนอย่างมากต่อการปลุกกระแสสำนึกของคนไทยในสังคมให้เกิดความรู้สึกต่อต้านการใช้อำนาจอย่างไม่ถูกต้องและเป็นธรรม ดังจะเห็นได้จากบทบาทของสื่อสารมวลชนในช่วงเหตุการณ์เดือน

พฤษภาคม 2535 ซึ่งคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อสารมวลชนได้มีบทบาทอย่างมากต่อการสร้างความรู้สึกต่อต้านรัฐบาลในขณะนั้น และการต่อต้านไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับสื่อมวลชนภายในประเทศเท่านั้น หากแต่ยังขยายตัวไปอย่างกว้างขวางในสื่อมวลชนต่างประเทศด้วย

สภาพเช่นนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ชุมชนระหว่างประเทศแคบลงเท่านั้น หากแต่ยังช่วยลดช่องว่างในการรับรู้ข่าวสารระหว่างเมืองกับชนบทอีกด้วยและผลประการสำคัญ ก็คือ ทำให้กระแสประชาธิปไตยขยายตัวไปสู่ชนบทเช่นกัน การจะสร้างระบอบอำนาจนิยมในยุคของการปฏิวัติทางด้านสื่อมวลชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักวิชาการและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเห็นว่า การปฏิวัติรัฐประหารจะไม่สามารถเกิดได้ในสังคมไทย เนื่องจากอิทธิพลของยุค IT ได้เปลี่ยนกระแสโลกให้ตกอยู่ในภาวะ globalization แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นทหารบางท่านหลีกเลี่ยงที่จะแสดงความเห็น ในขณะที่ทหารส่วนใหญ่ยอมรับว่า การปฏิวัติรัฐประหารอาจเกิดขึ้นได้อีกในสังคมการเมืองไทย หากวันใดที่บ้านเมืองเกิดปัญหาจนยาก การแก้ไขปัญหาทางรัฐสภาพทบทางตันประเทศชาติเกิดความแตกสามัคคี แม้จะยอมรับในอิทธิพลของยุค IT แต่อิทธิพลของยุค IT ดังกล่าวก็ไม่อาจหยุดยั้งการกระทำปฏิวัติรัฐประหารได้ ส่วนผลลัพธ์จะสำเร็จหรือไม่นั้นก็เป็นอีกกรณีหนึ่ง โดยที่ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 9 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นตำนานของนักปฏิวัติรัฐประหารก็ได้ให้ความเห็นว่า การเกิดปฏิวัติรัฐประหาร มักจะเกิดจากนายทหารระดับพันโทถึงพันเอก ไม่ใช่เกิดจากระดับนายพล ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ William R. Thompson ในหนังสือ Explanations of the military coup ที่พบว่า การกระทำปฏิวัติรัฐประหารในประเทศกำลังพัฒนาอย่างน้อย 30 ประเทศที่ถูกกลุ่มทหารเข้าคุมอำนาจทางการเมืองนั้น กระทำโดยนายทหารระดับพันโทถึงพันเอก

สรุปผลการวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่สอง จากการสัมภาษณ์สอบถามความเห็นตาม ตารางที่ 9, 10, 11 และ 12 ในบทที่ 4 เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า อิทธิพลของยุค IT ทำให้กองทัพบก มีความเห็นว่าการแทรกแซงกิจการทางการเมืองด้วยการใช้กำลัง การยึดอำนาจ จะถูกต่อต้าน คำบาตรและไม่เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศนั้น พบว่า มีการยอมรับในอำนาจของยุค IT แต่ในขณะเดียวกันปัจจัยที่อาจส่งผลให้เกิดการแทรกแซงทางการเมืองของทหารยังปรากฏอยู่ในสังคมการเมืองไทย และอิทธิพลของยุค IT ก็ได้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกและสำนึกต่อหน้าที่ในการปกป้องประเทศชาติของเหล่าทหาร

สมมติฐานข้อที่สาม

บทสัมภาษณ์ความเห็นที่จะใช้พิสูจน์สมมติฐานข้อสาม ซึ่งมีสาระสำคัญว่า กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง จะเปลี่ยนสถานะและบทบาทจากกองทัพมาเป็นกลุ่ม ผลักดันทางการเมือง (political pressure group) โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ นั้น ทั้งนี้ เปรียบเทียบได้กับตารางที่ 2, 3, 4, 8, 13 และ 14 ในบทที่ 4

โดยตารางที่ 2 เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับที่มาของ “นายกรัฐมนตรี” ซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 201 **วรรค 2 ได้บัญญัติไว้ว่า** “นายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 118 (7) ในอายุของสภาผู้แทนราษฎรชุดเดียวกัน” ซึ่งก็หมายความว่า **ไม่สามารถแต่งตั้งคนกลาง** ซึ่งไม่ได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีได้ **จากการสัมภาษณ์พบว่า** ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับหลักเกณฑ์ที่ว่า **นายกรัฐมนตรีควรแต่งตั้งจากผู้ผ่านกระบวนการสรรหาในระบอบประชาธิปไตย** แต่ก็ควรจะมีช่องว่างในกรณีจำเป็นว่า **อาจอนุโลมแต่งตั้งบุคคลที่มีความเหมาะสมและเป็นคนดีได้ด้วย** เพื่อให้เงื่อนไขของปัญหาทางการเมือง **ซึ่งอาจมีลักษณะปิดตาย (deadlock)** หลุดพ้นจากสภาพเช่นนั้นได้ ทั้งนี้ อาจเปรียบเทียบกับ **รัฐธรรมนูญ** ซึ่งเป็นผลจากวิกฤติการณ์ของเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ที่จำกัดการมี **นายกรัฐมนตรี** จากคนกลางนั้น ได้กลับกลายเป็นอีกส่วนที่เสริมให้เกิดวิกฤตมากขึ้น กล่าวคือ **ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง** ถ้าจะเกิดขึ้นได้นั้นก็จะจำกัดวงผู้ที่เข้ามาสู่อำนาจได้เพียงแต่**กลุ่มนักการเมืองในสภาเท่านั้น ฉะนั้น** ในภาวะที่ประเทศกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ รุมเร้ามากขึ้น **การจะนำเอาคนนอก** เข้ามาบริหารประเทศก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ปัญหาประการหนึ่งในกระบวนการสร้างประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในสังคมไทยคือ **ปัญหา**ระหว่างความชอบธรรมกับ**ปัญหาประสิทธิภาพของรัฐบาล**พลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งทางเลือกระหว่างประเด็นทั้งสองกลายเป็น**เรื่องที่ไม่มีทางเลือก** เพราะในความเป็นจริงแล้วทุกคนมีความคาดหวังว่า รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งนั้น จะมีทั้งความชอบธรรมและประสิทธิภาพพร้อมกันไป แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับเป็นว่า **จะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ** รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในระบบการเมืองไทยเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของปัญหา**ระหว่างความชอบธรรมกับประสิทธิภาพ**

ตารางที่ 3 เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับ "บุคคลผู้จะมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม" โดยที่ การมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือนนั้น เป็นเรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้นในระบบการเมืองไทยแต่อย่างใด หรืออาจกล่าวได้ว่า ตั้งแต่มีการแต่งตั้ง คณะรัฐมนตรีในระบอบรัฐธรรมนูญขึ้นในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 แล้ว ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมาจากผู้ที่เป็นทหารเกือบทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่เป็นพลเรือนเคยเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ก่อนการเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 เท่านั้น ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อพลเอกทวีข เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในขณะนั้น ได้ลาออกจากตำแหน่ง หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี (พรรคประชาธิปัตย์) ได้ตัดสินใจควบตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอีกตำแหน่งหนึ่งในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2519

แต่อายุของการมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือน ก็เกิดขึ้นเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพราะรัฐบาลของ หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช ได้ถูกโค่นล้มด้วยการยึดอำนาจในเหตุการณ์นองเลือดของวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ดังนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือนที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์การเมืองไทย จึงมีอายุเพียงเดือนเศษเท่านั้น ความรู้สึกที่ การมีพลเรือนในตำแหน่งสูงสุดในสายงานของทางราชการทหารนั้น เป็นเสมือน "สัญลักษณ์" ของความสำเร็จของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย (democratization) เพราะเป็นการแสดงออกถึงความสามารถของรัฐบาลพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้ง ในการทำให้เกิดสิ่งที่นักรัฐศาสตร์เรียกว่า "การควบคุมทหารโดยพลเรือน" (civilian control of the military) ซึ่งมักจะถูกถือเป็นมาตรฐานของโลกตะวันตกในการเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ พลเรือน-ทหารที่เป็นประชาธิปไตย

แต่ในทางปฏิบัติการจัดการความสัมพันธ์พลเรือน-ทหารที่เป็นประชาธิปไตยต้องการมากกว่าการมีเพียงแต่ "สัญลักษณ์" ของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพลเรือน เพราะถ้าเราถือเอาปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นดัชนีหลักเพียงประการเดียวแล้ว อาจจะทำให้เกิดปัญหาได้ ดังจะพบว่า ในระบอบเผด็จการของบางประเทศ ก็เคยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่เป็นพลเรือน หรือแม้ในกรณีของระบบการเมืองอเมริกัน ก็เคยมีทหารเข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าว นับตั้งแต่การแต่งตั้งกระทรวงดังกล่าวในปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ก็ยอมรับพลเรือน ผู้จะมาดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยมีข้อจำกัดว่าขอให้เป็นผู้ที่เข้าใจในระบบทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การไม่มองข้ามวัฒนธรรมของทหาร ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนน้อยซึ่งเป็นนักวิชาการบางท่านและ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เห็นด้วยกับการที่จะให้พลเรือนมาดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวง กลาโหม โดยให้เหตุผลว่า หน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม คือการกำหนดนโยบาย

จากบทสัมภาษณ์ อาจสรุปได้ว่า การทำให้ความสัมพันธ์พลเรือน-ทหารเป็นประชาธิปไตย จะต้องคำนึงถึงความสามารถในการบริหาร และมีความรู้ความสนใจในเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับกิจการทหาร และ/หรือการจัดการระบบการป้องกันประเทศอย่างเป็นจริงของฝ่ายบริหาร ซึ่งผลประการสำคัญก็คือ โอกาสในการทำให้แนวคิดเรื่องของ "การควบคุมทหารโดยพลเรือน" อันเป็นพื้นฐานของการจัด ความสัมพันธ์พลเรือน-ทหาร เช่นที่เกิดขึ้นในประเทศที่ประชาธิปไตยมีความเข้มแข็ง (democratic consolidation) หรือระบอบประชาธิปไตยมี เสถียรภาพ (stable democracy) ดังในประเทศตะวันตก นั้น ยังเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาสำหรับระบบการเมืองไทย

ตารางที่ 4 เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับ "ระบบศาลทหาร" โดยที่ระบบศาลเกี่ยวข้องกับ โครงสร้างของระบอบประชาธิปไตยมาก และศาลทหารก็เป็นสถาบันที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้ บัญญัติรับรองไว้ตามมาตรา 281 เพียงสั้น ๆ ว่า

"ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหารและคดีอื่น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ"

ในโอกาสพบว่า มีแนวโน้มที่จะมีการพิจารณาปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยศาลทหาร ว่า คดีอาญาทหารและคดีอื่น ๆ นั้น หมายถึงคดีใดบ้าง โดยที่ปรากฏข้อเท็จจริงในภายหลัง ตามที่ ดร.อมร รักษาสัตย์ (2541) หนึ่งในสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้วิจารณ์ว่า "... ส่วนศาลทหารนั้นก็เดิม ของสภาร่างรัฐธรรมนูญไม่มีเวลาพิจารณาแก้ไขเลย" ในการพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญในอดีตเคยมี ความพยายามจะแก้ไขขอบเขตอำนาจศาลทหารและวิธีพิจารณา เช่น ควรมีเขตอำนาจเหนือพลเรือน นอกเขตทหารเพียงใด ควรมีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลทหารหรือไม่ ในคดีประเภทใดกรณี ที่ ทหารและพลเรือนเป็นผู้เสียหายร่วมกันหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาจะพิจารณาในศาลใด เพื่อให้ความ คุ่มครองต่อพลเรือนและทหารในระบอบประชาธิปไตย

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการคงไว้ซึ่งระบบศาลทหาร ทั้งนี้ เพราะเป็นระบบสากลผนวกกับทหารมีวินัยที่ต้องปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทหารโดยเฉพาะ ความผิดตามกฎหมายทหาร ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 10 ได้ให้ข้อคิดเพิ่มเติมไว้อย่างน่าสนใจว่า ระบบศาลทหารต้องมีอยู่ แต่ควรปรับปรุง กรณีเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับทหาร เช่น การหนีทหาร การขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชา ก็สมควรเป็นเรื่องที่ต้องขึ้นศาลทหาร แต่หากกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา เช่น ลักทรัพย์ ก็น่าจะขึ้นศาลพลเรือน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในประเด็นนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากหากทหารกระทำความผิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายมหาชน ก็ควรจะใช้กระบวนการยุติธรรมเดียวกับพลเรือน หากทหารกระทำความผิดต่อกฎหมายทหารจึงจะสมควรใช้กระบวนการยุติธรรมตามประเพณีของทหาร

เพื่อสนับสนุนความเห็นดังกล่าว ผู้ศึกษาขอเสนอบทความพิเศษ โดย นายสุทัศน์ เงินหมื่น (ในขณะที่ผู้ศึกษาทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นายสุทัศน์ เงินหมื่น มีตำแหน่ง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) ซึ่งมีความเห็นในเรื่อง อภิสิทธิ์ทหารกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สืบเนื่องจากกรณีที่ ร.อ.มนัส หรือเพชร พรหมเผ่า นายทหารสังกัดหน่วยบัญชาการพัฒนา กองบัญชาการทหารสูงสุดได้ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีสังหาร นายพลสวัสดิ์ หรือบอส จิราภรณ์ แต่ระหว่างการมอบตัวของ ร.อ.มนัส พรหมเผ่า มีสารวัตรทหารคุ้มกันอย่างแน่นหนา และมีนายทหารพระธรรมนูญอยู่ในขณะสอบสวน ทำให้ดูเหมือนว่า ทหารได้รับอภิสิทธิ์ในการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแตกต่างจากประชาชนโดยทั่วไป

จากกรณีดังกล่าวข้างต้นเห็นว่า มีปัญหาที่สังคมจะต้องร่วมกันพิจารณาว่า ถึงเวลาในการปรับปรุง วิธีการปฏิบัติต่อทหารในการดำเนินคดีอาญาแล้วหรือไม่ นายสุทัศน์ เงินหมื่น เห็นว่า ควรจะได้รับการพิจารณาทบทวนว่า การควบคุมตัวทหารที่ตกเป็นผู้ต้องหา ควรจะได้รับการปฏิบัติและควบคุมตัวเช่นเดียวกับประชาชนโดยทั่วไปหรือไม่ และศาลพลเรือนควรมีอำนาจที่จะพิจารณาคดีที่ทหารกระทำความผิดต่อประชาชนทั่วไปหรือไม่ ยกเว้นในกรณีที่ทหารกระทำผิดต่อทหารด้วยกัน หรือต่อผู้บังคับบัญชาตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร ก็ควรอยู่ในอำนาจการควบคุมตัวและการพิจารณาของศาลทหาร เพื่อความมั่นคงทางทหารและการบังคับบัญชาในการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วง

นายสุทัศน์ เงินหมื่น เห็นว่า จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวทหารที่กระทำความผิดอาญาต่อประชาชนทั่วไป หรือทหารที่ร่วมกระทำความผิดกับพลเรือน ตลอดจนให้ศาลพลเรือนพิจารณาคดีอาญาที่ทหารกระทำผิด ซึ่งมีโทษความผิดที่กระทำต่อทหารด้วยกันเองหรือต่อผู้บังคับบัญชาตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร เนื่องจากกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องนั้น ได้บังคับใช้เป็นเวลานานแล้ว ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์และสังคมในปัจจุบัน ทั้งยังขัดกับหลักแห่งความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ซึ่งกำหนดให้บุคคลย่อมเสมอภาคกันโดยกฎหมายและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล ว่าเป็นทหารหรือพลเรือนจะกระทำมิได้ ทั้งการควบคุมตัวของทหารนั้น เมื่อกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ได้จัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี ไม่ได้สังกัดกระทรวงมหาดไทยอีกต่อไป ดังนั้น ข้อตกลงระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย เรื่องการปฏิบัติและการประสานงานเกี่ยวกับกรณีที่ทหารเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา พ.ศ. 2498 ก็จะไม่มีผลให้บังคับอีกต่อไป โดยสรุปแล้ว ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือนควรได้รับการปฏิบัติในคดีอาญาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ตามตารางที่ 8 เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับ “การปรับโครงสร้างกองทัพ” หลังเหตุการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ได้เกิดเสียงเรียกร้องอย่างมากให้มีการปรับโครงสร้างกองทัพ หากพิจารณาข้อสรุปที่เกิดจากข้อเรียกร้องดังกล่าว จะเห็นทรรศนะที่ชัดเจนอยู่ประการหนึ่งคือ เชื่อว่าหากมีการปรับโครงสร้างกองทัพแล้ว จะทำให้กองทัพมีบทบาททางการเมืองลดลง เสียงเรียกร้องที่เกิดขึ้นในเรื่องของการปรับโครงสร้างกองทัพนั้น ส่วนใหญ่แล้วเรียกร้องให้มีการจัดโครงสร้างในรูปของคณะเสนาธิการร่วมทดแทนโครงสร้างเดิมที่มีผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการเหล่าทัพต่าง ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาขอทำความเข้าใจร่วมกันว่า “การควบคุมทหารโดยพลเรือน” นั้นมิได้หมายความว่า เป็นการให้เอกสิทธิ์แก่รัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง ในการจะเข้าแทรกแซงกิจการด้านการทหารของกองทัพ หากแต่หมายถึงถึงการที่พลเรือนมีส่วนในการตัดสินใจและรับผิดชอบต่อกระบวนการในงานด้านยุทธศาสตร์และการป้องกันประเทศ กล่าวคือโดยหลักการแล้ว รัฐบาลพลเรือนซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ทางยุทธศาสตร์และงานด้านการป้องกันประเทศ จะเข้ามามีบทบาทด้วยความรู้และความรับผิดชอบในกระบวนการดังกล่าว ที่ต้องทำความเข้าใจร่วมกันนั้น เพราะชื่อของแนวคิดนี้อาจจะสื่อความหมายที่ไม่ถูกต้องให้แก่ทั้งฝ่าย พลเรือนและฝ่ายของทหารได้

ถ้าพิจารณาในเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างกองทัพกับบทบาททางการเมืองแล้ว จะเห็นได้ว่า โครงสร้างกองทัพ ไม่ใช่ปัจจัยหลักที่จะทำให้กองทัพต้องเข้าไปมีบทบาททางการเมือง แต่อย่างใด (ความสัมพันธ์นี้หมายถึงความสัมพันธ์ในทางตรงที่ปัจจัยตัวแรกมีส่วนกำหนดการเกิดของ ปัจจัยตัวหลัง) เพราะกองทัพที่ได้เคยยึดอำนาจมาแล้วในหลายประเทศอย่างในอเมริกาได้นั้น ก็เป็น กองทัพที่มีโครงสร้างของระบบเสนาธิการร่วม (เช่นเดียวกับโครงสร้างของ กองทัพสหรัฐ)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าในความเป็นจริงแล้ว โครงสร้างกองทัพไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดการมีบทบาททางการเมืองของทหาร เพราะไม่ว่ากองทัพจะมีผู้บังคับบัญชาในระดับสูงเป็นแบบ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด/ ผู้บัญชาการเหล่าทัพ หรือเป็นแบบประธานคณะเสนาธิการร่วม/ เสนาธิการเหล่าทัพ กองทัพก็ยังสามารถที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองได้ หากโครงสร้างทางการเมืองยังเอื้อให้กองทัพกระทำการ เช่นนั้น

อาจจะมีข้อโต้แย้งว่า กองทัพมีบทบาททางการเมืองได้ เพราะองค์กรกองทัพมีความได้เปรียบองค์กรการเมืองของพลเรือน เช่น พรรคการเมือง ประเด็นโต้แย้งเช่นนี้เป็นความจริงบางส่วน เพราะคงปฏิเสธไม่ได้ว่ากองทัพในฐานะของความเป็นสถาบันนั้นมีความได้เปรียบ 5 ประการคือ

- กองทัพมีศูนย์ของการสั่งการ
- กองทัพมีสายการบังคับบัญชาที่แน่นชัด
- กองทัพมีระเบียบวินัย
- กองทัพมีเครื่องมือและระบบของการสั่งการ
- นายทหารในกองทัพมีความรู้สึกร่วมในฐานะของการเป็นกลุ่มเดียว

ดังนั้น การเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของกองทัพ จึงไม่น่าจะเป็นด้วยปัญหา โครงสร้างขององค์กร แม้ว่าองค์กรทางทหารจะมีความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบกับองค์กรของพลเรือน ก็มีไม่ ประเด็นจุดใจหลักที่ทำให้ทหารเข้าไปมีบทบาทในการเมืองแต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่า บทบาททางการเมืองของทหารนั้นเป็นปัญหาสังคมทางการเมืองมากกว่าปัญหาองค์กร หากพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว จะพบว่า บทบาทของกองทัพในการเมืองของประเทศกำลังพัฒนานั้น เป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึง ปัญหา 3 ประการคือ

1. ความล่าช้าของพัฒนาการของสังคมพลเรือน ในขณะที่สังคมพลเรือนยังไม่มีพัฒนาการควบคู่ไป กองทัพจึงกลายเป็นส่วนที่เข้มแข็งที่สุดของภาครัฐ โดยที่สังคมพลเรือนไม่มีองค์กรที่จะคอยทำหน้าที่กำกับหรือจัดความสมดุลในความสัมพันธ์ทางการเมืองกับองค์กรของกองทัพได้เลย

2. สังคมไม่มีเส้นแบ่งระหว่างภารกิจของทหารและพลเรือน ปัญหานี้ดูจะเป็นปัญหาร่วมของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผลผลิตที่ตกทอดมาจากยุคสงครามเย็น หรือยุคสงครามปราบคอมมิวนิสต์ที่ความหมายของคำว่า “ความมั่นคง” นั้น ครอบคลุมเรื่องต่างๆ ทุกเรื่อง ลักษณะเช่นนี้ได้ทำให้บทบาทของกองทัพขยายไปสู่ภารกิจต่างๆ จนไม่มีเส้นพรมแดนของสิ่งที่เป็นภารกิจของทหาร กองทัพกลายเป็นองค์กรที่มีลักษณะ “ทวีบทบาท” คือทำทั้งงานด้านการทหารและพลเรือนควบคู่กันไป เพราะงานด้านพลเรือนนั้นถูกถือว่าเป็นภารกิจที่จะมีส่วนเสริมต่อการสร้างความมั่นคงของประเทศให้เกิดขึ้นได้

3. สังคมถูกทำให้เป็นการเมือง ประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไปนั้น เป็นสังคมที่ถูก ทำให้เป็นการเมือง กล่าวคือ องค์กรบางองค์กรภายในสังคม เช่น องค์กรของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลายเป็นองค์กรที่มุ่งการมีอำนาจทางการเมือง และการมีบทบาททางการเมือง ก็เป็นการมีบทบาทโดยตรงมักจะไม่ผ่านองค์กรทางการเมืองของสังคมพลเรือน เช่น การมีบทบาทโดยผ่านพรรคการเมือง หรือรัฐสภา เมื่อองค์กรต่าง ๆ ในสังคมถูกทำให้เป็นการเมืองเช่นเดียวกับองค์กรอื่น ๆ ส่วนในสังคมของประเทศที่พัฒนาแล้ว กองทัพไม่ได้ถูกทำให้เป็น “องค์กรการเมือง” แต่อย่างใด

ลักษณะทั้งสามประการดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ก็เกิดขึ้นกับกรณีของไทยด้วย ดังนั้น การกล่าวถึง การปรับโครงสร้างกองทัพโดยไม่มี ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมการเมือง จึงเป็นข้อสงสัยว่า จะเป็นความจริงเพียงใดที่จะทำให้กองทัพลดบทบาททางการเมืองของตนเอง

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนายทหารส่วนใหญ่ ไม่เห็นด้วยกับการปรับโครงสร้างกองทัพ เนื่องจากแต่ละระบบพัฒนามาจากสภาพสังคมที่แตกต่างกันและเกรงว่าการแทรกแซงของนักการเมือง ซึ่งไม่มีวุฒิภาวะทางการเมืองที่สูงพอจะทำให้ระบบเสียหาย อันตรายจะเกิดแก่กองทัพ ในขณะที่มีเพียงผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักวิชาการบางท่านเท่านั้นที่เห็นว่า ควรมีการปรับโครงสร้างกองทัพ เนื่องจากการให้นักการเมืองเข้ามา มีบทบาทบริหารงานกองทัพ เป็นการสอดคล้องตามบริบทของการปกครองในระบบประชาธิปไตย และสมควรให้กระบวนการตัดสินใจเป็นแบบ คณะกรรมการบริหารระดับสูง

ฉะนั้น ทางออกที่อาจจะต้องช่วยกันผลักดันให้เกิดขึ้นในอนาคตจึงน่าจะ ได้แก่ ความพยายามในการสร้างสังคมพลเรือนให้เข้มแข็ง การที่สังคมจะต้องกำหนดเส้นแบ่งระหว่างภารกิจของ กองทัพกับของพลเรือนให้ชัดเจนแล้วจะต้องลดความเป็นการเมืองในสังคมลง เพื่อลดการที่กองทัพจะถูกทำให้องค์กรการเมือง การทำเช่นนี้จะทำให้สังคมเกิด "วุฒิภาวะทางการเมือง" ขึ้น อันจะมีส่วนทำให้กองทัพลดบทบาททางการเมืองลงได้อย่างแท้จริง แม้ว่า แนวโน้มทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นแนวโน้มที่กองทัพจะต้องถอนตัวจากการเมือง หรือลดบทบาททางการเมืองลง แต่แนวโน้มเช่นนี้มีได้หมายความว่า กองทัพจะหมดฐานะของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญไปแต่อย่างใด การปรับโครงสร้างกองทัพโดยไม่สร้างพัฒนาการของการเมือง จึงไม่ใช่หลักประกันของความหวังที่ต้องการให้กองทัพถอนตัวออกจากการเมือง

ตารางที่ 13 สอบถามความเห็นเกี่ยวกับ "ความสำคัญของกองทัพบกในยุคสงครามเศรษฐกิจ" จากอดีตที่ผ่านมาได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ระบบอำนาจนิยมไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้ โดยเฉพาะในเรื่องของปัญหาทางเศรษฐกิจ สมมติฐานที่กล่าวว่า รัฐบาลทหารสามารถสร้างให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่สูงกว่ารัฐบาลพลเรือน ได้รับการตรวจสอบทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติว่าไม่เป็นความจริงและยิ่งเมื่อสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ก็ย่อมจะทวีความซับซ้อนมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเศรษฐกิจของประเทศในยุคสมัยปัจจุบันจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า กองทัพบกได้ออกมามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาด้วยการช่วยพัฒนาประเทศในหลาย ๆ ด้าน ภายใต้กรอบหน้าที่และภารกิจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทบาทที่ช่วยเสริมคุณค่าและความสำคัญให้แก่กองทัพบกในระดับที่น่าพอใจ ในขณะที่เดียวกันจะพบว่า ยิ่งรูปแบบของสงครามแปรเปลี่ยนเป็นสงครามเศรษฐกิจ ยิ่งมีความ จำเป็นต้องมีกองทัพที่เข้มแข็งมีศักยภาพสูงมากกว่าเดิม เพราะสงครามเศรษฐกิจมีมิติที่หลากหลายกว้างขวาง และมาพร้อมกับการแทรกแซงกดดันรัฐบาลจากรัฐอื่น ซึ่งในท้ายที่สุดของการขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การค้าจะวัดกันด้วยกำลังทหารที่เข้มแข็งกว่านั่นเอง

ตารางที่ 14 เป็นการสอบถามความเห็นเกี่ยวกับ "การแทรกแซงกองทัพบกโดยรัฐบาลพลเรือน" จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นทหารได้แสดงความเห็นไปในลักษณะเดียวกันว่า กองทัพบกเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ ผลประโยชน์ของกองทัพคือ การมุ่งรักษาผลประโยชน์ของรัฐเป็นผลประโยชน์เดียวกัน ไม่มีการยอมรับว่ามีการแทรกแซงกองทัพบกโดยรัฐบาลพลเรือน ในขณะที่

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักวิชาการได้แสดงความเห็นว่า การแทรกแซงกองทัพบกโดยรัฐบาลพลเรือนนั้น เป็นไปในลักษณะถูกตึงประมาณ ถูกตรวจสอบมากขึ้น โดยเฉพาะการสูญเสียผลประโยชน์ในแง่บุคคล เพราะเป็นนายกรัฐมนตรีนี่ไม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันภาพลักษณ์ของกองทัพบกได้รับการยอมรับมากขึ้นในสายตาของประชาชน

สรุปผลการวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่สาม จากการสัมภาษณ์สอบถามความเห็นตาม ตารางที่ 2, 3, 4, 8, 13 และ 14 ในบทที่ 4 เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองจะเปลี่ยนสถานะและบทบาทจากกองทัพมาเป็นกลุ่มผลักดันทางการเมือง (political pressure group) โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย นั้น พบว่า กองทัพบกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยมีทัศนคติในเชิงบวก แม้บางความเห็นจะยอมรับอย่างมีเงื่อนไข แต่ก็มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การยอมรับโดยปราศจากเงื่อนไขได้ในโอกาสต่อไป

ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้ทุกคนเป็นคนดี
ได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่ทำให้คนเป็นคนดี
หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มี
อำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้

พระบรมราชาธิราชที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการที่ผู้ศึกษามีแนวคิดที่ต้องการจะศึกษา เพื่อให้ทราบว่า กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองนั้น มีบทบาทที่เปลี่ยนไปในลักษณะเป็นการป้องกันผลประโยชน์ของกลุ่มหรือผลประโยชน์นอกเหนือกลุ่ม คือ ผลประโยชน์ทั่วไปที่เป็นของสาธารณะ หรือมีบทบาทที่มีจุดหมายเพื่อการมีอิทธิพลเหนือนโยบายสาธารณะ (public policy) จึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อพิสูจน์แนวคิดดังกล่าว คือ

สมมติฐานข้อแรกที่ว่า กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองมีความเข้าใจในระบบการเมืองของโลกในยุคปัจจุบันที่ยอมรับการปกครองในระบบประชาธิปไตย นั้น ผลการศึกษาปรากฏว่า มีการยอมรับอันแสดงให้เห็นถึง การที่กองทัพบกมีแนวโน้มความเข้าใจในระบบการเมืองของโลกในยุคปัจจุบันที่ยอมรับการปกครองในระบบประชาธิปไตย แสดงถึงพัฒนาที่มีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับจึงสอดคล้องกับสมมติฐานดังกล่าว

สมมติฐานข้อที่สอง กล่าวถึงอิทธิพลของยุค IT ที่ทำให้กองทัพบกมีความเห็นว่าการแทรกแซงกิจการทางการเมืองด้วยการใช้กำลัง การยึดอำนาจ จะถูกต้องตาม คว่าบาตรและไม่เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ ผลการศึกษาพบว่า มีการยอมรับในอิทธิพลของยุค IT แต่ในขณะเดียวกัน ปัจจัยที่อาจส่งผลให้เกิดการแทรกแซงทางการเมืองของทหารยังปรากฏอยู่ในสังคมการเมืองไทย และอิทธิพลของยุค IT ก็ไม่ได้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกและสำนึกต่อหน้าที่ในการ ปกป้องประเทศชาติของเหล่าทหาร

สมมติฐานข้อสุดท้าย กล่าวถึง กองทัพบกในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง จะเปลี่ยนสถานะและบทบาทจากกองทัพบกเป็นกลุ่มผลักดันทางการเมือง (political pressure group) โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย ผลจากการศึกษาพบว่า กองทัพบกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยมีทัศนคติเชิงบวกแม้บางส่วนจะยอมรับอย่างมีเงื่อนไข แต่ก็มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การยอมรับโดยปราศจากเงื่อนไขได้ในโอกาสต่อไป

การทำรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลของคณะทหารนั้น มีปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ แรงกระตุ้นที่ทหารเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง คือ ผลประโยชน์ของกลุ่มทหาร ซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มทหารในที่นี่รวมถึง ความเป็นอิสระของกองทัพ อันเป็นความสามารถที่ดำเนินงานของตัวเองโดยปราศจากการยุ่งเกี่ยว แทรกแซงหรือครอบงำจากภายนอก เช่น การแต่งตั้งโยกย้ายตำแหน่งต่าง ๆ ในกองทัพ รวมทั้งผลประโยชน์อื่น ๆ ของกองทัพ เช่น การถูกตัดงบประมาณ จะเห็นว่า ผลประโยชน์ของกลุ่มทหารเป็นแรงผลักดันที่สำคัญไม่น้อยและผลประโยชน์ของกลุ่มทหารมักจะสามารเชื่อมโยงได้ง่ายกับผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของชาติ เอกราชและอธิปไตยของประเทศ เมื่องบประมาณทางการทหารถูกตัดลง ฝ่ายทหารอ้างได้ว่ามีผลให้กองทัพอ่อนแอส่งผลให้ความมั่นคงของชาติลดน้อยลงด้วย ความมั่นคงของชาติก็คือ ความมั่นคงของทหารนั่นเอง ดังนั้น จึงทำให้ทหารอ้างได้อย่างเต็มที่ว่า ในการแทรกแซงทางการเมืองนั้น กระทำเพื่อผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ สภาพของบ้านเมืองที่เกิดความวุ่นวาย เศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ จึงได้เข้าทำรัฐประหารและนอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำทางการเมืองด้วยกันเอง

โดยภาพรวมแล้วบทบาททางการเมืองของกองทัพได้ลดลงอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่บทบาททางการเมืองของทหารลดต่ำลงอย่างที่สุด ช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมือง คำอธิบายของการไม่หวนคืนของระบอบอำนาจนิยมไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งของสังคมและองค์กรในภาคพลเรือน ผู้นำทหารที่ยอมรับความจำเป็นในการสร้างประชาธิปไตย ตลอดจนข้อจำกัดของระบอบอำนาจนิยมในทางเศรษฐกิจและการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งการสิ้นสุดของสงครามเย็นและความขัดแย้งในทางอุดมการณ์ระหว่างสองค่าย ทำให้การปกครองแบบอำนาจนิยมของคณะทหารมีความชอบธรรมน้อยลงอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม การรัฐประหารจะยังคงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้อีกในระบบการเมืองไทย

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาพบว่า จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นทหารทุกท่านล้วนแล้วแต่มีทัศนคติในด้านความรักหวงแหนปกป้องประเทศชาติอย่างรุนแรงและผูกขาดเหนือกว่าพลเรือนเมื่อเปรียบเทียบกับทหารแล้ว รวมทั้งทหารเป็นผู้ที่เคร่งครัดในระเบียบวินัยมาก ดังนั้น บทบาทของผู้นำ

เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายให้ทหารหรือกองทัพแสดงบทบาททางการเมืองไปในทิศทางใดได้ เพื่อให้กระบวนการสร้างประชาธิปไตย (democratization) ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ต้องสะดุดลงด้วยปัญหาข้อพิพาทระหว่างพลเรือนกับทหาร หรือเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองขั้นแตกหักขึ้น ซึ่งย่อมจะส่งผลให้กระบวนการดังกล่าวต้องยุติลง ดังที่สังคมไทยได้มีประสบการณ์มาแล้วในเหตุการณ์รัฐประหารหลายต่อหลายครั้ง การที่ขบวนการประชาธิปไตยพรรคการเมืองและรัฐสภา ขาดความสามารถหรือละเลยที่จะจัดความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับทหารให้อยู่ในครรลองของระบอบประชาธิปไตย จนกระทั่งการจรรโลงประชาธิปไตยสะดุดลงด้วยปัญหาวิกฤตการณ์ระหว่างกองทัพกับรัฐบาลพลเรือนซึ่งเป็นเงื่อนไขให้ระบอบอำนาจนิยมกลับฟื้นคืนขึ้นมาได้อีก การทำให้การเมืองปลอดจากการครอบงำโดยทหารนั้น ประชาชนที่ตื่นตัวและรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนหรือที่เรียกว่าสังคมประชา (civil society) จะทำเพียงการกีดกันทหารไม่ให้มายุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้นไม่ได้ แต่จะต้องไม่สร้างเงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่เอื้อต่อการที่ทหารจะรวมตัวกันกระทำการในแนวทางที่ไม่เอื้อหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อประชาธิปไตย ยิ่งไปกว่านั้น จะต้องรู้จักและมียุทธศาสตร์ในการควบคุมให้ทหารประพฤติตนอยู่ในครรลองของระบอบประชาธิปไตยด้วย ประชาธิปไตยจึงจะมีโอกาสเป็นปึกแผ่นมั่นคงขึ้นมาได้ ยุทธศาสตร์นี้มีกระบวนการใหญ่ๆ อยู่สองกระบวนการ คือ ประการแรก คือ การสร้างความเป็นทหารอาชีพให้เกิดขึ้น ซึ่งมีได้มีความหมายเพียงว่าเป็นทหารที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่หมายความด้วยว่า เป็นทหารที่มีอิสระในการพัฒนาตนเองในทางวิชาชีพ ทั้งนี้ เพื่อที่กองทัพจะได้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพของรัฐภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพลเรือน ประการที่สอง คือ การสร้างความสามารถให้แก่พลเรือน ซึ่งก็คือ สังคมประชา พรรคการเมือง รัฐสภา และรัฐบาล ในอันที่จะตรวจสอบควบคุมกิจการทหารได้อย่างมีความเข้าใจและเท่ากัน

ยุทธศาสตร์ประชาธิปไตย (Democratic Strategy)

ผู้ศึกษา มีความเห็นคล้ายตามด้วยกับแนวความคิดของ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข¹ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการทหาร โดยได้มอบแนวความคิดเรื่องยุทธศาสตร์ประชาธิปไตยว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อขบวนการประชาธิปไตยในช่วงของการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย การกำหนดยุทธศาสตร์ในเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 2 ประการ คือ

¹ สุรชาติ บำรุงสุข, สังคมต้องรู้เรื่องทหาร: ทำไม - อย่างไร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2540), หน้า 42-47.

1. เพื่อหลีกเลี่ยงโอกาสและความสำเร็จในการทำรัฐประหารของฝ่ายทหารและฝ่ายอำนาจนิยม
2. เพื่อไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารและรัฐบาลพลเรือนที่อาจจะไปสู่ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือน

ฉะนั้น จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว ในขณะที่สังคมยังไม่มี การจัดตั้งเป็นกลุ่มก้อนในความหมายของสังคมประชา คือ ยังไม่มีความเข้มแข็ง โอกาสที่รัฐบาลพลเรือนจะถูกทำลายลง ย่อมเกิดขึ้นได้อีก ซึ่งสังคมไทยก็ยังคงอยู่ในช่วงของขั้นตอนทางสังคมการเมืองดังกล่าว การกำหนดยุทธศาสตร์ประชาธิปไตย จึงอาจจะมีส่วนช่วยต่อการสร้างประชาธิปไตยให้สามารถดำรงอยู่ได้ ยุทธศาสตร์ในส่วนนี้ได้แก่

1. กำหนดบทบาทของกองทัพ

กองทัพจะต้องลดบทบาทในฐานะของการเป็นผู้ผูกขาดการกำหนดความหมายของคำว่า “ผลประโยชน์แห่งชาติ” คำว่า “ความมั่นคง” และคำว่า “ภัยคุกคาม” ลง เพราะคำเหล่านี้มีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจว่า เมื่อใดกองทัพจะต้องแทรกแซงทางการเมือง การกำหนดบทบาทในส่วนนี้มีได้หมายความว่า กองทัพจะถูกปฏิเสธบทบาทหลักในฐานะของการเป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งของรัฐในการปฏิบัติการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติ (แต่ไม่ใช่กองทัพจะเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์แห่งชาติเสียเอง) เพราะบทบาทเช่นนี้ของกองทัพเป็นบทบาทอัน “มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี” ที่สังคมการเมืองจะต้องยอมรับและส่งเสริม ซึ่งในกรณีเช่นนี้ อาจจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงหลักนิยมทางยุทธศาสตร์ (strategic doctrines) และขีดความสามารถของปฏิบัติการทางทหาร (operational capabilities) การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมหมายถึง การต้องใช้งบประมาณด้านการทหารเพิ่มขึ้น เพราะจะต้องเร่งสร้างกองทัพให้เหมาะสมกับบทบาท “ผู้ป้องกันประเทศ” จากภัยคุกคามจากภายนอก

การดำเนินการดังกล่าว อาจจะขัดแย้งกับแนวทางที่มักจะใช้ปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป คือ เมื่อมีความต้องการจัดบทบาทของกองทัพใหม่นั้น มักจะเริ่มดำเนินการลดขีดความสามารถทางทหารลง ตลอดจนลดเงินเดือนหรือลดความต้องการอาวุธต่างๆของกองทัพลง ฉะนั้นยุทธศาสตร์ในส่วนนี้น่าจะได้แก่ การถอดขนวนทางการเมืองของกองทัพ แต่ไม่ใช่ว่าการปลดอาวุธของกองทัพ (defusing but not necessarily disarming the military)

2. ลดการเผชิญหน้ากับสถาบันกองทัพ

เพื่อให้รัฐบาลพลเรือนดำรงอยู่ในขณะที่ยังไม่มี การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบอบประชาธิปไตย น่าจะจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะนำไปสู่การเผชิญหน้ากับกองทัพ ความขัดแย้งอาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในระบบการเมือง แต่จะต้องไม่ถูกปล่อยให้นำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับสถาบันกองทัพ เพราะหากเกิดการเผชิญหน้าแล้ว โอกาสที่จะกลายเป็นเงื่อนไขให้กองทัพหันกลับมาใช้การทำรัฐประหารจะมีสูงขึ้น ยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือ การขจัดเงื่อนไขรัฐประหาร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาของสถานการณ์เปลี่ยนผ่านการเมืองจากระบอบอำนาจนิยมไปสู่ระบบการเมืองที่มีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น การไม่ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่จะเกิดการเผชิญหน้ากับกองทัพจะเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กองทัพอาจอยู่ในสภาพของการเป็นฝ่ายถอยทางการเมือง กลุ่มพลังต่าง ๆ ที่เคยสนับสนุนกองทัพ (โดยเฉพาะในช่วงที่มีการปกครองในระบอบอำนาจนิยม) ได้ค่อยๆ ถอนตัวห่างออกไปภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ ผู้นำกองทัพย่อมจะต้องรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมากต่อการยอมรับบทบาทของกองทัพ สภาพของความรู้สึกว่าถูกลดทอน (relative deprivation) เช่นนี้เป็นจุดที่อาจจะผลักดันให้ผู้นำกองทัพตัดสินใจยอม "เสี่ยง" ทำการยึดอำนาจรัฐบาลพลเรือน

ฉะนั้น ภายใต้สภาพของความรู้สึกว่าถูกลดทอน หากจะยังมีแรงกดดันจากทางฝ่ายรัฐบาลพลเรือน เพราะมีความเชื่อในช่วงระยะทางการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนั้น กองทัพได้สูญเสียศักยภาพของการทำรัฐประหารไปโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ มองไม่เห็นว่าเป็นช่วงระยะเวลาดังกล่าว บทบาทของกองทัพยังคงดำรงอยู่ในสังคมการเมือง ซึ่งแนวความคิดเช่นนี้ มักจะนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า กองทัพอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพลเรือน การทำรัฐประหารย่อมเป็นสิ่งที่ไปไม่ได้ แนวคิดเช่นนี้มักจะนำไปสู่การปฏิบัติที่รัฐบาลพลเรือนเป็นฝ่ายรุกทางการเมืองต่อกองทัพอย่างไม่ลดละ ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้จะกลายเป็นเงื่อนไขอย่างดีที่ผู้นำทหารจะนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ภายในกองทัพถึงสภาพของกองทัพที่เป็นฝ่ายถูกกระทำอย่างต่อเนื่อง และในการชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่กองทัพต้องเข้ายึดอำนาจ การขจัดเงื่อนไขนี้จึงจำเป็นเพื่อช่วยลดโอกาสของการเกิดรัฐประหาร

3. สวมคือนายทหารหัวไม่รุนแรง

ความกลัวรัฐประหาร เกิดขึ้นจากความไม่มั่นคงของรัฐบาลพลเรือน ทั้งยังเกิดจากประสบการณ์ที่กองทัพเคยมีบทบาทอย่างมากในการแทรกแซงทางการเมือง ในสถานการณ์เช่นนี้ จะต้องแสวงหาหนทางที่จะสร้างความสามัคคีกับกลุ่มนายทหารที่ไม่นิยมความรุนแรง หรือไม่นิยม

แนวทางในการยึดอำนาจ เพราะแนวทางการเมืองของกลุ่มนายทหารเหล่านี้ไม่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยแต่อย่างใด ทั้งจะยังสามารถใช้ความสามารถของกลุ่มทหารดังกล่าวเพื่อ “คาน” กับกลุ่มหัวรุนแรงที่นิยมการยึดอำนาจได้อีกด้วย เพราะหากเกิดการยึดอำนาจขึ้น ย่อมจะหมายถึงการขึ้นสู่อำนาจของกลุ่มทหารสายอนุรักษนิยม ซึ่งย่อมจะส่งผลให้กลุ่มนายทหารหัวไม่รุนแรงจะต้องหมดอำนาจลงด้วย ดังนั้น จะต้องสร้าง “ข้อตกลงเชิงประชาธิปไตย” (democratic pacts) ระหว่างนักการเมืองพลเรือนที่นิยมประชาธิปไตยกับกลุ่มทหารนี้

นอกจากนั้น อาจจะต้องยอมรับอีกว่าการสร้างประชาธิปไตยโดยละเอียดที่จะหาแรงสนับสนุนจากกองทัพนั้น จะมีผลทำให้กระบวนการสร้างประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นนั้นมีความแปรปรวนเป็นอย่างยิ่ง การได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนายทหารที่นิยมสายกลางนั้น จะเป็นหลักประกันสำคัญ และยิ่งจะทำให้กลุ่มทหารสายอนุรักษนิยมมีความเสี่ยงมากขึ้น หากจะตัดสินใจใช้วิธีการยึดอำนาจ เพราะเมื่อเกิดความแตกแยกในกองทัพ นายทหารที่ยังไม่ได้ตัดสินใจที่จะร่วมกับฝ่ายใด อาจตัดสินใจเป็นกลางหรือเข้าร่วมกับฝ่ายรัฐบาล ภาพดังกล่าวจะก่อให้เกิดความได้เปรียบแก่ฝ่ายรัฐบาลพลเรือนในที่สุด

4. สร้างสังคมให้เข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์ประการสุดท้าย คือ จะต้องทำให้สังคม (civil society) มีความเข้มแข็งด้วย เพราะหากจะทำให้บทบาททางการเมืองของกองทัพลดลง ก็จะต้องเร่งสร้างบทบาทของทางด้านสังคมให้มีขีดความสามารถที่จะรองรับต่อการลดบทบาทดังกล่าว คงจะไม่เป็นสิ่งที่ดีนักหากกองทัพลดบทบาททางการเมืองลง แต่ขณะเดียวกันสังคมก็ยังคงมีความอ่อนแอ เช่น ไม่สามารถผลักดันให้มืองค์การที่จะมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องของกิจการทหารและความมั่นคง เพราะองค์กรที่ทำหน้าที่ติดตามความเคลื่อนไหวและทำวิจัยในเรื่องทางทหารนั้น จะมีส่วนช่วยอย่างมากในฐานะของการเป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างกองทัพกับสังคมได้ หรือจะต้องสร้างให้รัฐสภามีขีดความสามารถในเรื่องดังกล่าวด้วย เพื่อที่รัฐสภาจะได้มีส่วนร่วมเป็นการกำหนดนโยบายด้านการทหารและความมั่นคงของประเทศได้ กล่าวคือ สังคมจะต้องเร่งสร้างความรู้และความเข้าใจให้เกิดขึ้น เพื่อจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่มีความเข้มแข็งสามารถอยู่รอดได้

ในท้ายที่สุดนี้ ผู้ศึกษาขอสนับสนุนแนวคิดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันพลเรือนกับสถาบันกองทัพ โดยที่สภาพการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การจะดำรงบทบาทของกองทัพไว้ในสังคมการเมืองอย่างมากมายนั้น คงจะ

ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง แต่ในการเปลี่ยนแปลงจะต้องยังเคารพใน "เกียรติและศักดิ์ศรี" ของกองทัพ เพราะไม่มีกฎเกณฑ์ประชาธิปไตยข้อใดที่ปฏิเสธการดำรงอยู่ของกองทัพ หากแต่รัฐประชาธิปไตยยังคงต้องอาศัยกองทัพในฐานะ "เครื่องมือแห่งชาติ" ในการดำเนินนโยบายและเพื่อให้การดำเนินนโยบายได้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติ การดำเนินการใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกว่าสถาบันกองทัพกำลังประสบกับภัยคุกคามใหม่เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง เพราะอาจจะเป็นแรงจูงใจให้ทหารหันกลับไปพยายามกลับสู่การมีอำนาจในการเมืองอีก ไม่ว่าจะความพยายามดังกล่าว จะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ย่อมไม่ส่งผลดีต่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตยแต่อย่างใด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมล ทงธรมชาติ. "พรรคการเมือง" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการพัฒนาสถาบัน
ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535. (อัดสำเนา)

กุลธน ธนาพงศ์ธร. นโยบายของรัฐ : อะไร ทำไม และอย่างไร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.

จตุฎ สุภาพ. ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ) และหลักวิเคราะห์การเมือง
แผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2519.

จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. เจ้าชีวิต. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป,
2536.

ชัยวัฒน์ สารสมบัติ. ทหารกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง (2500-2526). วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2528.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ยังตรึงกับทหารประชาธิปไตย: การวิเคราะห์บทบาทของทหารในเมือง
ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525.

ไชยันต์ ไชยพร. เอกสารประกอบการบรรยายทฤษฎีการเมืองภาคที่2 (311311) ย้อนอดีต.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536. (อัดสำเนา)

ทอฟเลอร์, อัลวิน. คลื่นลูกที่สาม. แปลโดย สุกัญญา ตีระวนิช และคนอื่น ๆ. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด. 2539, อ้างถึงใน สุชาติ บำรุงสุข. ยกเครื่องเรื่องทหาร: ข้อคิด
สำหรับกองทัพไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2540.

ปริญญา อุดมทรัพย์. วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของทหารในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.

- พฤทธิสถาน ชุมพล, ม.ร.ว. ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- มนตรี เจนวิทย์การ. บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีต่อรัฐบาลระบบราชการ ประชาชนและการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2528.
- มนตรี เจนวิทย์การ. สังคมวิทยาการเมือง : การศึกษาประวัติศาสตร์แนวกลุ่ม, หลักและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.
- มิตร สตะเวทิน. การก่อตัวของกลุ่มอิทธิพลในกระบวนการทางการเมืองไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. อนิจลักษณะของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2538.
- ลิขิต ธีรเวคิน. วิวัฒนาการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- สมพงษ์ ชูมาก. กลุ่มอิทธิพลคืออะไร. รัฐศาสตร์นิเทศ. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2517) : 18.
- สังข์ พัฒโนทัย. ปทานุกรมศัพท์ทางการเมืองอังกฤษ-ไทย. พระนคร : ศูนย์การพิมพ์, 2511.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมวิทยาการเมือง: หลักการและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2532.
- สุชาย ตีร์รัตน์. การเมือง. ใน เศรษฐกิจและการเมือง, สโมสรนิสิตรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 52. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2523.
- สุทัศน์ น้าพูลสุขสันต์. จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (มกราคม 2518).

สุรชาติ บำรุงสุข. ทหารกับประชาธิปไตยไทย: จาก 14 ตุลา สู่ปัจจุบันและอนาคต.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นตำรับ, 2541.

สุรชาติ บำรุงสุข. ยกเครื่องเรื่องทหาร: ข้อคิดสำหรับกองทัพไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์วิภาษา, 2540.

สุรชาติ บำรุงสุข. สังคมต้องรู้เรื่องทหาร : ทำไม - อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา,

2540.

สุรพล ราชภัณฑารักษ์. พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523).

แสวง รัตนมงคลมาศ. กลุ่มอิทธิพล : กำหนดบทบาท ผู้สร้างและทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลง. ใน

ชัยอนันต์ สมุทวานิชและผู้อื่น (บรรณาธิการ), สัตว์การเมือง. หน้า 213. พระนคร :

โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514.

อมร รักษาสัตย์, รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนพร้อมบทวิจารณ์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ภาษาอังกฤษ

Almond, G. A. Comparative Politic. Canada : Little Brown, 1974.

Almond G. A. and Powell, B. G. Comparative Politics. Boston : Little Brown, 1978.

Almond G. A. and Powell, B. G. Comparative Politics : A Developmental Approach. Boston :
Little Brown, 1966.

Bentley, A. F. The Process of Government : A Study of Social Pressure. Illinois: The Principia
Press of Illinois, 1949.

Boyer, W. W. "Policy Making by Government Agencies" in Dean L. Yarwood, ed. The
National Administrative System, p.120. NY: John Wiley & son, 1971.

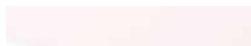
- Cart-Wright, D. and Zender, A., eds. Group Dynamics. Illinois : Row, Peterson, 1953.
- Castle, F. G. "Pressure Theory and its Problems" in Pressure Group and Political Culture : A Comparative Study. London : RKP, 1967.
- Duverger, M. Party Politics and Pressure Groups. translated by Robert Wagoner, Sheffield : Nelson's University Paperback, 1972.
- Dye, T. R. Understanding Policy. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1972.
- Eisenstadt "Reflections on Patterns of Regimes" in Harold Z. Schiffrin (ed.) Military and State in Modern Asia, pp.2-5. Jerusalem : Jerusalem Academic Press, 1976.
- Finer, S. E. "Interest Group and The Political Process in Great Britain" in H.M. Ehrmann (ed.), Interest Group on Four Continents. Pittsburgh Press, 1958.
- Fukuyama, F. The End of History and The Last Man. New York: The Free Press, 1992.
- Hall, D. G. E. A History of S.E. Asia. London, 1955.
- Huntington, S. P. The Common Defense. New York: Columbia University Press, 1961.
- Hunt, N. C. Pressure Groups in The U.S.A.. Quicquid Vol XII, 1956.
- International Encyclopedia of The Social Sciences. U.S.A. : The Macmillan Company, The Free Press, 1972.
- Johnson, J. J. The Role of the Military in Underdeveloped Countries. Princeton: Princeton University Press, 1992.
- Truman, D. B. The Governmental Process: Political Interest and Public Opinion. NY: Alfred Knopf. 1955.
- von der Mehden, F. R. Politics of the Developing Nation. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1964.

Wilson, D. A. "The Military in Thai Politics" in John J. Johnson (ed.), The Role of the Military in Underdeveloped Countries, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1962.

Wootton, G. Interest Group. Englewood cliffs, NJ: Prentice Hall, 1978.

ภาคผนวก

- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 1 คือ นายทหาร ยศ พลโท นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2511 ขณะที่ยังสัมภาษณ์ยังรับราชการอยู่ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 2 คือ นายทหาร ยศ พลเอก นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อดีตรองผู้บัญชาการทหารบกและรองนายกรัฐมนตรี ขณะที่ยัง สัมภาษณ์เกษียณอายุราชการแล้ว แต่มีตำแหน่งทางการเมืองในฐานะสมาชิกวุฒิสภา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 3 คือ นายทหาร ยศ พลเอก นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2511 ขณะที่ยังสัมภาษณ์ยังรับราชการอยู่ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 4 คือ นายทหาร ยศ พลตรี นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2515 ขณะที่ยังสัมภาษณ์ยังรับราชการอยู่ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 5 คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมและรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงการคลัง ขณะที่ยังทำการสัมภาษณ์ เป็นสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรพรรคร่วมรัฐบาล มีตำแหน่งที่เป็นที่ยอมรับว่ามีส่วนสัมพันธ์ ต่อกองทัพ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 6 คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ขณะที่ยังสัมภาษณ์ยังรับ ราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์พิเศษระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทั้งทหาร ตำรวจและเอกชน จำนวนมาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542

- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 7 คือ รองศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ ลิ้มมณี ขณะที่ยังรับ
ราชการเป็นอาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 8 คือ นายทหาร ยศ พันเอก นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
พ.ศ. 2513 ขณะที่ยังรับราชการอยู่ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 9 คือ นายทหาร ยศ พลเอก นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
พ.ศ. 2503 ขณะที่ยังเกษียณอายุราชการแล้วแต่ยังคงมี
บทบาททางการเมืองสูง อดีตเป็นผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องในการปฏิบัติ
รัฐประหารหลายครั้ง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 10 คือ ศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ ขณะสัมภาษณ์เป็น ผู้อำนวยการ
สถาบัน ISIS **อดีตคณบดี คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
อดีตสมาชิกสภา่างรัฐธรรมนูญ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 เมษายน
พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 11 คือ ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุภาพ อดีตคณบดี คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะที่ยังเกษียณอายุราชการ
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 12 คือ อดีตนายทหารนอกราชการ ยศ พลตรี นักเรียนโรงเรียนนายร้อย
พระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2503 อดีตเป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องใน
การปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจ หลาย ๆ ครั้ง ขณะที่ยังสัมภาษณ์
ยังคงมีบทบาททางการเมืองสูง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม
พ.ศ. 2542

- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 13 คือ นายทหาร ยศ พลเอก นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2511 ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ยังรับราชการอยู่ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 14 คือ นายทหาร ยศ พันเอก นักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2516 ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ยังรับราชการอยู่ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 15 คือ นายทหาร ยศ พันเอก ขณะที่ทำการสัมภาษณ์ยังรับราชการอยู่ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2542
- ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 16 คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ขณะที่ให้สัมภาษณ์ยังรับราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์พิเศษระดับบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทั้งหมด ดำรงและเอกชน จำนวนมาก สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2542

ประวัติผู้เขียน

ร้อยตำรวจโทหญิง คณิงนิจ วีระปูลลี เกิดเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ณ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิตจาก มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ในปีการศึกษา 2533 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2538 ปัจจุบันรับราชการตำรวจ ตำแหน่ง รองสารวัตร งาน 3 กองกำกับการ 1 กองตำรวจสันติบาล 2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

